
2

משפטי הטעמים

מאת

וואלף היידנהיים

רדלהיים

תקסט

1808

משפטי הטעמים

שער א

הנגינות והם הטעמים והמשרתים.

פרק א׳

שמות נגינות המקרא וצורתם ומספרם:

הנגינות, לפי דעת קדמוני הקדמונים שהיא עיקרית, יתחלקו לשני ראשים, הראש אחד יפנה אל הימין והם כלל הנגינות המפסיקים הנקראות ביחוד טעמים או מלכים; והראש אחר יפנה שמאלה והם כלל הנגינות הבלתי מפסיקי׳ אבל הם רהוטים בנעימתם אל הטעמים הבאים אחריהם, ואלה נקראות משרתים. וכל הקדמונים ה״ה בן אשר ובן בלעם ור״י חיוג והראב״ע וסיעתם כולם הסכימו על מספר הטעמים שהם שנים עשר, ועל המשרתים שהם תשעה, ולא ראיתי לאחד מן הדייקנים שמנה אותם על סדרן זולת החכם ר״י בן בלעם לבדו, ואלה דבריו בטעמי המקרא שלו.

דרכי הטעמים של כ״א ספרים (הכוללי׳ כל המקרא חוץ

B משלשת

משפטי הטעמים

מלבד הספרים שהם איוב משלי תילי' שטעמיהם משונים מיתר הספרי') הם שנים עשר. ואלה שמותם :

א) פזר והוא על שני פנים, האחד נקרא פזר גדול והוא קרני פרה, (ובמסרה קראו לו אופן ועגלה), פזר קטן, (ויש שקוראים לה מרעים.

ב) תלישא גדולה. ג) טרס ולו שתי תמונות האחת מקל אחד על האות הנוטה מימין לשמאל והוא הנקרא גרש (ויש שקוראים לזה אזלא ויקראו לאזלא שבוא מסרת קדמא) והאחרת בשני מקלו' והוא הנקרא גרשיים או שני גרשין. ד) יתיב וגם לו ב' דמיונות, האחד דמיון שופר מהפך, והאחד מקל מלמעלה הנוטה משמאל לימין, וקורין אל דמיון שופר מהפך שלמטה יתיב וקורין לאותו המקל של מעלה פשטא, ואשר הביא שינוי הדמיונות האלה יבואר להלן על מקומם. ה) זקף גם הוא תאומים האחד הוא זקף קטן והמונתו שתי נקודות זקופות על האות, והאחד הוא זקף גדול והמונתו ב' נקודות ומקל אחד זקוף על שמאלם. ו) אתנחתא*

זרקא

---

*) ויש שקוראים לה מונה, ויש שמספא גם בעבור גם קספא,

ז) זרקא • (ויש שקורין לו ציור והוא ל׳ עברי שהוא זרקא בלשון ארמי) ח) לגרמיה ׀ והוא מקל בין ב׳ תיבות וענינו יבואר בסמוך פ״ב . ט) תביר • י) רביע (ויש שקוראין לו מיושב ואין הבדל ביניהם אלא שזה לשון ארמי וזה לשון עברי) • יא) טפחא ויש שקורין לו טרחא ויש דחי • * יב) סילוק הוא סוף פסוק ׃ (ותמונתו מקל כשוק באות הראוי׳ להנגן בתיבה אחרונה של פסוק והוא סימן לסילוק ולחתימת הפסוק • ודע כי אותם שתי נקודות המגלאות בספרינו אחר סוף כל פסוק אינם מכלל הטעמי׳ אבל הם המצאת הסופרים אשר עשו לתוספת סימן ההפסק ואין לו לבעל הטעמים עסק עמהם).

(הן אלה שנים עשר טעמים לפי דעה הקדמונים , ולא הכניסו במנינם לא הסגולתא ולא השלשלת אשר קראו בעלי המסרה מרעים גם מרעיד , ולא הפסק מטעם המבואר להלן

פרק

וראיתי לבעל טוב טעם שאמר שלא יקראו שופי ב״א להאתנח הבא בראש פסוק , וכמוהו כתב בעל ערוגת הבשם , אכן ממסרה בפ׳ אחרי בפסוק ערות כלתך לא תגלה שמסרה כל שופי בלר״י , כסתר דבריהם , והעיקר שקראוהו כן בעבור צורתו לשון שופי כשא כלומר כוס הפוך .

*) וראיתי לחכם קדמון שאמר בראשית נטרחא את השמים בדחי , ונראה מדבריו שיקרא טרחא כשאין משרתו לפניו ויקרא דחי כשמשרתו לפניו , גם יתכן שלא יקרא דחי ב״א כשהתיבה מלעיל.

פרק ב׳, ויש מן הקדמונים שהכניסו השלשלת והסגלתא במנין המלכים אע״פ שאין להם טכסים כל מלוכה, גם הבדילו היתיב מן הפשטא ומנו אותם לשנים לכן העמידו מספר המלכים על ט״ו, ויש שהעמידו מספרם על ט״ז, כי הבדילו עוד בין שני מיני הזקפים, ויש שהבדילו גם בין שני מיני הפזר לכן העמידו מספר המלכים על י״ז, ואין בזה שום הבדל בעיקר הדינים כ״א באופן ביאורם, לכן בעקבות קדמונינו נלך כי הם דרכו בדרך יותר סלולה.

והמשרתים לטעמים הם תשעה ואלו הם. **שופר** והוא מתחלק לשלשה חלקים, האחד שופר מונח ושופר עלוי, והשני שופר כרבלתא והשלישי שופר **הפוך** (הוא מהפך), **ותלישא קטנה, ואזלא, ומרכא. ודרגא.** (ויש שקורין לו שישלה גם שופר גלגל.) **ומאיילא** (ותמוכתו כתמונת הטפחא). **וגלגל** הוא ירח בן יומו. ואע״פ שמונח ועילוי דומים זה לזה אותן הבאים לפני אתנחתא זרקא וזקף וסי׳ או״ז נקראין עילוי, ולפני שאר מלכים מונח, ויש קוראין העילוי שופר ישר או שופר הולך.

פרק ב׳.

הבדל שבין הטעמים ובין המשרתים.

אשר יפריד בין הטעם ובין המשרת הוא שהטעם ינוח בלא משרת כגון **בְּרֵאשִׁית**, ואין משרת בלא טעם, ולפי שלא יתכן למשרת לעמוד בלא טעם לכן נקרא משרת ולא יכון הטעם להיות משרת ולא משרת להיות טעם אלא **השלשלת** בלבד בשלשת הספרים איוב משלי תילים שפעמים תהי׳ טעם ופעמים תהי׳ משרת. אבל בכ״א ספרים אינה מצוי׳ כ״א בז׳ מקומות ובתחלת הפסוק ופסיק אחריה, והם ויתמהמה׀ (בראשי׳ י״ט י״ו), וימאן׀ (שם לט ח), ויאמר׀ (שם כד יב), וישחט׀ (ויקרא ח כג), ונבהלו׀ (ישעי׳ יג ח), ויאמר׀ (עמוס א ב). ואמר־לה׀ דעזרא (ה טו) (וכן אמרו במסרה בפ׳ צו ז׳ מילין בטעם מרעימין ופסקין), והואיל והן במנין אינן נחשבין לא עם הטעמים ולא עם המשרתים. וכן **הסגולתא** (ויש שקורין לו פרי) שהיא ג׳ נקודות אינה מנוי׳ לא עם הטעמים ולא עם המשרתים לפי שאינה באה כ״א אחר הזרקא ואילולי שהזרקא תחלה לא היתה הסגולה באה, ובכל מקום שבאה הזרקא באה הסגולה אחריה חוץ

ממקום

ממקום אחד במקרא שאין סגולה באה אחרי' והוא כה אמר יי למשיחו לכורש ׀ אשר־החזקתי בימינו * (ישעי' מה א) , ופעמים באות ב' ורקות זו אחר זו וסגולה אחת באה אחריהן כגון גם בטרם יקטרון את־החלב · (ש"א ב טו) וכן הפסק ׀ לא נמנה לא עם הטעמים ולא עם המשרתים , עם הטעמים לא נמנה מפני שאינו בא כ"א עם המשרת כגון יוסף יי על־עמו ׀ כהם (דה"א כ"א ג') ואמרנו למעלה שזה שופר מהפך והוא מן המשרתים , ועוד עשו ׀ כלה (בראשית י"ח כ"א) הוא שופר עילוי והוא מן המשרתים . ואם לחשך אדם לומר הלא לגרמי' בא עם השופר ? זהו דרכו שלא תמצא לעולם לגרמי' בא כ"א בשופר ומקל בין שתי תיבות , וכל לגרמי' שבמקרא באים לפני רביע כי אביאנו אל־האדמה ׀ אשר־נשבעתי לאבותיו (דברים לא כ) לבד במקומות מעוטים המנויים בזה הביאור בשער הלגרמי' , ולעולם לא תמצא פסק לפני רביע (באמצע פסוק) כ"א במקום אחד במקרא והוא כה אמר האל ׀ יי בורא שמים (ישעי' מב ה)

*) כן כיון דהאי קרא נכ"י ומדויקים וכן עיקר לכורש במונח לגרמי' כי לעולם לא ימצאו שני מונחים לרביע אם לא שהראשון מונח לגרמי' כמבואר לקמן שער ב' פ"א בדין הרביע.

(והוא פסק לכן הוא נמנה בהדי פסקין דספרא במערכת ערך פ"א ובמוהו חברו אשמעה מה ידבר האל ה' (תילי' פה ט) בפסק גם הוא בדי להפסיק בין שני שמות הקדושים והו עלה לפסק כאשר יבואר להלן בשער הפסק ואין כאן שום עילה למונח לגרמי'). אבל בכל המשרתים תמצא פסק בא עמהם לפיכך לא נמנה עם הטעמים, ולא עם המשרתים מפני שלא נמנע דגש מלבוא אחרי' בין יה"וא לבג"ד כפ"ת.

פרק ג'.

בחלוקת נעימת הטעמים לשלש מחנות.

רע כי אלו י"ב טעמים מתחלקים על ג' חלקים. החלק האחד ירים הקול ויעלהו, והן ג' פזר ותלשא וטרס. והחלק השני יהי' מונח, והם יתיב (ונכללו הפשטא) וזקף ואתנחתא, חשבונם ג' אם הי' הטעם עם מלך אחרון בתיבה. והשלישי יבוא מתלקותו עילוי, והם שארית הטעמים מלבד הטפחא והסילוק שאם היו עם מלך אחרון במלה חוזרו לחלק המונח.

משפטי הטעמים

פרק ד׳.

בחלוקת הטעמים אל מתרדפין ובלתי מתרדפין.

אלה הטעמים מתחלקים. חלק א׳ שמתרדף אחר אחר חבירו, והחלק הב׳ אין בו רדיפה כלל׃ המנועין מן הרדיפ׳ הם ששה, טרם, והלשא, ורביע, וטפחא, ואתנחתא, וסילוק. והמתרדפים הם ששה, פזר, ויתיב (ונכללו הפסטא), זקף בין גדול בין קטן, ולגרמי׳, תביר, וזרקא. ויש בהם שמתרדפים שנים ולא יותר ויש שמתרדפים שלשה ויש שמתרדפין יותר.

הפזר מתרדף אחד אחר חברו מן שנים ועד חמשה, וששה ושבעה לא ימצא, אבל יש אחד במקרא שמתרדף שמונה והוא ועמהם אחיהם המשנים זכריהו בן ויעזיאל ושמירמות ויחיאל ועני אליאב ובניהו ומעשיהו (דה״א ט״ו י״ח). והמתרדף ב׳ כגון וימהרו וישכימו (יהושע ח יד), ומתרדף ג׳ בני הימן בקיהו ומתניהו (דה״א כה ד), והמתרדף ד׳ ושבניהו ויושפט ונתנאל ועמשי (דה״א ט״ו כ״ד), ומתרדף ה׳ ואחיו שמעיה ועזראל מללי גללי (נחמי׳ יב לו).

ואשר יתרדף ג׳ ולא יותר הם זקף וזרקא׃

הזקף

הזקף (קטן וגדול) יתכן להיות אחד כגון ועלינו (ש״א י״ד י׳), והמתרדף ב׳ כמו ומשה בן־שמונים שנה ואהרן (שמות ז׳ ז׳) (וכן ויאמר יי׳ בראשי׳ כ׳ ד׳, ותכל כל־עבודת שמות ל״ט ל״ב, ואתה לא כן דברי׳ י״ח י״ד, וטהר אך (במדבר לא כג), והמתרדף ג׳ כגון כבואך בבל וראית וקראת (ירמי׳ כ״א ס״א).

והזרקא מתרדף ב׳ כגון כה אמר יי׳ למשיחו (ישעי׳ מ״ה א׳) ומתרדף ג׳ במקום אחד ואין זולתו יען אשר שלחת מלאכים לדרוש בבעל־זבוב (מ״ב א יו).

ואשר יתרדפו ב׳ הם יתיב (והפשט׳ ממנו) לגרמי׳ ותביר.

היתיב כגון מפני תנופת יד יי׳ (ישעי׳ יט יו).

והלגרמי׳ כגון מדוע עברת להלחם (שופטי׳ יב א).

והתביר כגון לרדת אל־כרם (מ״א כא יו), וכבר זכרתי בס׳ הוריות הקורא שהתלישא תתרדף במקום אחד והוא בוא הנה ואשלחה אותך אל המלך (ש״ב יד לב), ונתברר לי הוא שדבריהם על זה הוא שהראשון טעם והשני משרת, התלישא שהוא טעם הוא בראש התיבה, והתלישא שהוא משרת הוא בסוף התיבה.

ודע זה שהזקיק אל המשרתים כדי להכריע המחלוקת לפי שאילו אמרת אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון (יהושע יט נא) בלא משרת עד שתגיע אל הטעם הודע כוחו של דיבור והושפלו המשרתים ונקטעה המלה עד שיגיע אל הטעם.

פרק ה׳.

על הקמת המשרתים לטעמיהם.

דע כי יש בטעמים אשר לא ישרתהו כ״א משרת אחד והוא הקל שבהם, והיתר שבהם שישרתוהו מן המשרתים שבעה, והוא מתחלקת על זה האופן אל ששה חלקים.

האחד יהי׳ לו משרת אחד לבד והוא הסילוק בגון וְאֵת הָאָֽרֶץ (בראשי׳ א א).

והשני יתכן שיהיו לו ב׳ משרתים, והם ד׳ טעמים, לגרמי׳ כגון כִּי הַמֶּ֣לֶךְ אִמְלֵ֔טוּ (ש״א כד א). ואתנח כגון כִּי לֹא תַחְפֵּ֑רִי (ישעי׳ כ״ד ד׳). וזקף כגון אֲשֶׁר יֵצֵ֔א מִמֵּעֶ֔יךָ (בראשי׳ טו ד). וטפחא וַיָּבֵא לוֹ יַיִן (בראשי׳ כז כה).

והחלק השלישי יתכן שיהיו לו ג׳ משרתים והוא הרביע כגון גַּם בֵּן וָאָח אֵין־לוֹ (קהלת ד ז).

והרביעי שיהיו לו ד׳ משרתים, והם זרקא ותביר.

הזרקא

הזרקא הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָּׁם ׀ עַל־הַצּוּר (שמות יז ו) *, התביר כגון כָּל־הַבָּא אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נָפַל שָׁם עֲשָׂהאֵל (ש״ב ב׳ כ״ג).

והחמישי שיהיו לו ה׳ משרתים, והם תלשא וטרס. התלשא כגון וְעַל־הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל־שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל־עֵץ־מַאֲכָל (יחזקאל מ״ז י״ב). והטרס כגון יוֹצִיאוּ אֶת־עַצְמוֹת מַלְכֵי־יְהוּדָה וְאֶת־עַצְמוֹת־שָׂרָיו וְאֶת־עַצְמוֹת הַכֹּהֲנִים (ירמי׳ ח א).

והששי שיהיו לו ו׳ משרתים והם פזר ויתיב (כמטא) כגון וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר (יחזקאל מח כא) (בפסוק הזה יש שתי לבד מן הגלגל ובכללו הם שבעה עיין לקמן פרק ב׳ שער הפזר). והיתיב יש מקום אחד במקרא שיש לו ז׳ משרתים והוא וַיִּשְׁלַח חִזְקִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־מֶלֶךְ־אַשּׁוּר ׀ לָכִישָׁה ׀ לֵאמֹר ׀ חָטָאתִי (מ״ב יח יד).

ודע שאלה שנים עשר טעמים כולם יתכנו להיות בתחלת הפסוק לבד הסילוק בכ״א ספרים, אבל בשלשת הספרים אמ״ה

---

*) בספרינו שם במונח ופסק אחריו ומלת על בגעיא והן ג׳ דברי׳ דסתרי אהדדי, וברור הוא שכשיש פסק צ״ל במרכא כמבואר לקמן שער ב׳ פ״א בדין הזרקא, וכן מצאתי ביה״בי מרכא.

אמ"ת יתכן להיות בתהלת הפסוק לפי ששם ישרתהו יותר משמש אחד, ובכ"א ספרים לא ישרתהו כ"א שמש אחד, ופסוק משתי תיבות לא יהי' בג' ספרים בעבור כן יתכן להיות סילוק בג' ספרים בראש הפסוק.

פרק ו'.

על שכונת המשרתים.

דע כי המשרת אל יתכן שיהי' שכן האחד לימינו על אופן מכל פנים כ"א שלשה והם שופר מונח ושופר עילוי ומרכא. אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן־נון (יהושע יט נא) ודומיהן מן המונח. ומן העילוי כגון כי מה ראית (ש"א כח יג). ומרכא כגון אשר בית ישראל (יחזקאל ח ו). ושאר כל המשרתים לא יתכן שכונתם. והשופר המונח ישרת לתלשא ולטרם כאשר יהיו לו ג' משרתים ויותר. וליתיב פשטא כאשר יש לו ד' משרתים, והמיוחד שבמקרא שיש לו ו' משרתים כמבואר בפרק הקדו'. והשופר המונח יהי' שכן אל דרגא כגון גם בן ואח אין־לו (קהלת ד ח). ואזלא יהי' שכן אל שופר הפוך כגון וקראתי עליו לכל־הרי (יחזקאל לח כא), ויהי' שכן

למאיילא

למאיילא כגון ומזון לכלא בה (דניאל ד׳ ט׳ וי״ח), ויהי׳ שכן למרכא כגון וישלח האלהים ׀ מלאך לירושלים (דה״א כא טו), ויהי׳ שכן לה הדרגא כגון ויקרא יי למשה (שמות יט כ), ויהי׳ שכן לה הטרס בעצמו. התלשא לא יהי׳ שכן לה אלא אולא בלבד בד׳ טעמים, ביתיב פשטא כגון ונבקע הר הזיתים מחציו (זכרי׳ יד ד), ובטרס כגון בהעביר בניכם באש (יחזקאל כ לא), ובזרקא כגון ואשר יבוא את־רעהו ביער (דברים י״ט ה׳), ובתביר כגון נחלת עבדי יי וצדקתם (ישעי׳ כד יז). מרכא יהי׳ לה שוכן כמותה כגון אשר בית ישראל ׀ עשים פה (יחזקאל ח ו); ויהי׳ שכן לה מאיילא במקום אחד אם ארץ מאפליה (ירמי׳ ב לא), ותהי׳ שכנה לזרקא וליתיב (פשטא) ולסילוק. הדרגא תהי׳ שכינה לשופר מונח כגון לא בסתר דברתי (ישעי׳ מה יט), ותהי׳ שכינה למרכא מוכפלת ויבא לו יין (בראשי׳ כז כה), ותהי׳ שכינה לטעם תביר בלבד. שופר כרבלא יהי׳ לו שכן שופר עילוי אשר כפר בהם (שמו׳ כט לג). שופר מהפך לא יהי׳ שכינו אלא יתיב פשטא בעצמו כה אמר.

שופר

שופר עילוי יהי׳ לג׳ טעמי׳ שכן אתנח וזקף וזרקא וסי׳ אז״ז .

עילוי מאיילא לא תהי׳ שכינה אלא לאתנחתא וסוף פסוק כגון קִפָּדָה־בָא (יחזקאל ז כה) וכגון לְהַחֲלוֹ (ויקרא כא ד) . הגלגל יהי׳ שכן לפזר גדול בלבד כגון וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן (יהושע יט כא) .

ודע אלו השכניות לא יתחלף תיקונם ומנהגם ולא יועדו בפסוק אחד לפי שהמאיילא והגלגל לא יהיו בפסוק אחד , והמתיגה אשר תהי׳ עם הזקף קטן לא תחשב משרת כגון וְהַכֹּהֵן המקריב (ויקרא ז׳ ח׳) אבל היא סימן לביטול הגעיא , לפי שהמתיגה והגעיא לא יתחברו יחד .

ודע שיש מן המשרתים שנים שלא יבואו בצד תיבת הטעם אא״כ יבוא אחריהם משרת אחד , והם תלישה קטנה ואזלא , אבל יש מן חוק אזלא שתהי׳ שכינה לטרם (ר״ל שוכן בלדו וסמוך לו) ולשאר הטעמים לא תתחבר (ר״ל שלא תהא סמוכה להם בלבדם אבל יהי׳ אחרי׳ עוד משרת אחר , דרגא מהפך או מרכא) והתלישא קטנה היא תתחבר לפעמים אל הטרם בלי משרת (אלה דברי בן בלעם וקשה שהרי לעולם אחר ת״ק יהי׳ אזלא לפני טרם כאשר יבואר להלן ? ונראה שצ״ל והתלישא גדולה תתחבר לפעמים אל הטרם בלי משרת וכמבואר לקמן בשער ג׳ במאמרה) .

שער ב׳

הטעמים בבחינת משרתיהם אשר ישרתו בהם •

פרק א׳

על שני עשר הטעמים והכלוים עמהם שלשלת וסגולתא ופסק •

אתנחתא • לעולם לא תבאנה שתי אתנחתות בפסוק אחד לפי שהיא תנהג מנהג מחצית הפסוק ולא ישרתנה כ״א עילוי חוץ מן י״א מקומות שישרתנה מאיילה ע״פ המסרת, והיא דומה לטפחא, וסי׳ נמסר בסדר פינחס ודניאל סי׳ ג׳ ודה״ב סי׳ כ׳. ויאמר בן בלעם ז״ל: אתנח לא ישרהה כ״א שופר עילוי חוץמן י״א מקומות שהשרתה המאיילה והשלמתה ותנאה שיש בין המאיילה ואתנחתא מלך אחר, בר מן חד וישבו־בה ויבנו לך דד״הב (כ׳ ח׳), ואלה הם ויצא־נח (בראשית ח׳ י״ח), בשבעותיכם דוביום הבכורים (במדבר כח כו) מאפליה (ירמי׳ ב לא) קפדה־בא (יחזקאל ז׳ כ״ה) לאופנים (יחזקאל י יג) ובאו־שמה דיחזקאל (י״א י״ח) ותאמרנה־לה (רות א י) ומזון לכלא־בה, וחברו דדניאל (ד׳ ט׳ וי״ח) ובאת־שמה (דמלכים ב ט ב) וישבו־בה דד״ה (ב׳ כ׳ ח׳) עכ״ל, (ובכולם

יבוא

יבוא האתנח מבלי טפחא לפניו, ובספרים מדויקים וכתבי יד כולם במקף ובג"ד כפ"ת שאחריהם רפה בעבור יהו"א שלפניו, חוץ מן בי"ת קפדה: בא ולמ"ד לה ושי"ן שמה, שהם דגושים בס"מ בדין דחיק, והרד"ק בפירושו על ובאו שמה אמר נחלקה המלה בטרחא והם עשרה בטעמא עכ"ל. וכבר מסיימת המסרה ברניאל סי' ג' כי לאופנים פלוגתא, ולכן הרד"ק לא אמר כ"א עשרה, ודע כי וישבו־בה הנ"ל המאיילא בבי"ת ברוב המדויקים וכעדות החכם הזה שהוציאו מן התנאי שהתנה באמרו בר מן חד וישבו בה, ור"ל חוץ מן חד שבא במאיילה אף שאין בינה ובין האתנח מלך אחד, והנה החכם ר"א הלוי ז"ל בספרו טוב טעם פ"א כתמונת המאיילא העתיק רק ראשית דברי החכם הזה והשמיט בר מן חד וישבו בה והטעה להחכם בעל מנחת שי להגיה וישבו בה המאיילה ביוד על פי התנאי הנ"ל, וכשל עוזר ונפל עזור). ויאמר עוד החכם הנזכר: ויתכן להיות לאתנחתא ב' משרתים מונח ועילוי כגון כי מה ראית (ש"א כח יג), כי לא תחפירי (ישעי' כד ד) ודומיהן, ויתכן לבוא בראש הפסוק כמו ובהר (יהושע טו מח) במדבר (שם טו סא) ויאמר אל נא אחי (בראשי' יט ז) עכ"ל.

הזקף

הזקף גדול אין לו משרת, (ובמקום הזקף קטן הוא באם אין התיבה ראוי' לז"ק וכנזכר לקמי').

הזקף קטן אם יש לו משר' אחד והתיב' אשר בה המשרת נגינת' בראש' אז יהי' המשר' מכרבל כגון ומי גוי גדול (דברי' ד ח) לא דכאו (ירמי' מד י). רגע אדבר (ירמי' יח ז), ואם אין הנגינה בראשה אז יהי' משרתו עילוי כגון ולא פחדו (ירמי' לו כד), ורגע אדבר (ירמי' יח ט), טפכם נשיכם (דברי' כט י), (וכבר כתבתי בשום שכל לתורת האלקי' מפורש בראשית י"ח ע"ז גם כ"ז ו' כי ישרת המונח בתיבת הזקף בתנועה השנית של תיבה אם היא ראוי למתג כי אז ישתנה המתג למונח כגון ויאמר אל־האשה בראשית ג' א' ולא כן ותאמר האשה שלאחריו בפסוק י"ג כי בזה המתג בהברה הראשונה והיא לא ישתנה למונח, וכן והאדמה דברי' י"א י"ז הה"א במונח ולא כן שלאחריו בפסוק כ"א על האדמה שהה"א במתג ולא נשתנה למונח, ולכן כל לשון עשיי' במתג בר מן ד' במונח כמו שנזכר בערך עשה, והטעם כי בארבעתם המתג בהברה השנית ונשתנה למונח, ומזה תבין למה כל בית־אל שבטעם ז"ק הבי"ת במתג חוץ מן ג' שנמנו במסרת אלא ויסעו מבית אל, בראשי' ל"ה ט"ז שבא בהם הבי"ת במונח, וזה לפי שבשלשתם המתג בהברה ב' הי'

וכשתכה למוכח, ודע שלאו דוקא במוכח משרת הזקף נוהג הדין הזה אבל גם בלאלא משרת הטרם ומשרת הראשון לפשטא הדין נוהג וכמו שהעירותי לקמן בדין הפשטא).

ואם שנים משרתים אע"פ שאין הנגינה באות הראשון מ"מ הוא מכרבל והשני עילוי כגון **אשר יצא ממעיך** (פרשי' ט"ו ד'), **אשר כפר בהם** (שמות כט לג), וגם אם אין לו כ"א משרת אחד אף אם הוא באות ראשון אם תיבה הקודמת לאותו משרת מוקפת לו הוא עילוי כי אז נראה כתיבה אחת ונראה שאין הנגינה בראש כמו **בכל־ארץ מצרים** (שמות ז יט), ואם הזקף בלא משרת (ומבלי פשטא או יתיב לפניו) יבוא לפניו מקל בתיבתו לתיקון הנגינה, או בתיבה שלפניו אם היא מוקפת לו כי אז הוא כתיבה אחת, כגון **והכהן** (ויקרא ז ח) **והנכרי** (דברים כט כא) **ואבני־שהם** (שמות לה ט). ויאמר בעל טעמי המקרא ז"ל ודע כי המתיגה תהי' עם הז"ק בתחלת התיבה אם הי' התיבה בלי משרת לבער הגעיא מן האות אשר היא עליו כגון והכהן והדומים לו, והזקף גדול מרמז בו בעמידה נצבה עם המקל מפני שבא בלא משרת ובלא פתיגה שלמעלה כגון ויעמוד בין המתים (במדבר יז יג) ויבוא

עד לפני שער המלך (אסתר ד ב) עכ"ל, ובמקום אחר אמר והמתיגה אשר תהי' עם הז"ק לא תחשב משרת כגון והכהן המקריב אבל היא סי' לבטול הגעיא לפי שהמתיגה והגעיא לא יתחברו יחד עכ"ל, נשמע מיני' שהוא הי' גורס ויעמד כו"ג בין במרכא וכן מצאתי בכ"י של שנת נ"ד אכן יה"בי כתב כגירסת ספרינו.

(ודע כי מדייקת המקרא למדנו שלא יבוא קדמא וז"ק בתיבה אחת כ"א בתנאי שיהי' ההברה השנית של תיבה ראוי' לגעיא והיינו שיש בינה ובין האות המנוגן שני שבאים רצופים דוגמת ליחלאל ליהצאל, בפ' פנחס, וכמוהם ועל־צבא. שמר־לך כי המקף מחבר שתי התיבות לאחת, או אף שאין ביניהם ב' שואין רצופים אבל יש ביניהם שוא נח ותנועה דוגמת ואשריאל למלכיאל ומנחתם, ואבני־שהם בשמות ל"ה ט', ואברהם בראשי' י"ח ט"ז, וכמוהם והבקר במדבר ל"א ל"ח, והבשר כל טהור ויקרא ז' י"ט, והכהן כי הדגש אשר בבי"ת ובכ"ף מכפיל האות הנה בכל אלה ודומיהם יבוא ז"ק עם קדמא לפניו בתיבתו, אבל כשאין שם התנאים הנזכרים לא יבוא ז"ק כלל אבל יהי' תמורתו זקף גדול כגון ואברם בראשי' י"ו י"ו. וחמורים במדבר ל"א פסוק ל"ה ול"ט, לאחירם לאזני

לארור

לארוך לפוה לישוב שבפ' פנחס כולם בז"ג כי אין באחד מאלה אחד מן התנאים הנזכרים, ועוד דע והבן כי כל התנאים הנזכרים לא הותנה כ"א כשאין לפני הזקף תיבה המוטעמת בפשטא אבל כשיקדם לו פשטא אז לעולם הזקף שאחריו הוא זקף קטן לא ז"ג אפילו בתיבה בת תנועה אחת כגון **ויקרא אלהים לאור יום** והדומים לו, ומצאנו מחלוקת בין הספרים והסופרים בתיבת **את־כספך** ויקרא כ"ה כ"ז, ונדומה לו **את־הדברים** בשמות ל"ד א' ודברים י' ב' שלפי עדות בעל א"ת הראשון דשמות הקדמא באלף בס"ם לא בה"א וחברו דדברים הקדמא בה"א לא באל"ף **ואת־כספך** האל"ף בגעיא, ואין טעם לשינויים האלה, אכן כבר קדמו הנקדן יהב"י וכתב בכולם הקדמא באל"ף, וכן מצאתים במקרא כ"י של שנת כ"ד, וכפי הנראה מחילופים אצל את כספך ואצל את הדברים דדברים דבר זה שנוי במחלוקת ב"א וב"נ, ודברי בעל א"ת דלא כחד מנהון).

ובמסרה פ' וארא גם בדה"א סי' י"ח מסר י"ו זוגין מתחלפין בטעמא בחד עינא חד זקף וחד תביר וע"ש. ובערך אמר מסר ויאמר אלי יו"ד בטעם ז"ק ביחזקאל. ובערך אד **בן־אדם** ל"א בטעם ז"ג, ובפ' וישלח **ועמו** ק' בטעם זקף גדול. ובירמי' סי' מ"ח **ארור** ק' בטעם ז"ג. ובפ' וארא גם פ' פקודי **ואש** ג' בטעם זקף גדול,

ובפ׳ ויגב ל״ח י״ד מסר היא ז׳ בטעם זקף גדול. ובסוף פ׳ לו י״א זוגין מן ב׳ ב׳ בענין קדמא רביע ותבירא זקף.

(זרקא הוא טעם בכ״א ספרים אבל בשלשת הספרים תילים משלי איוב מלאכו גם זרקא משרת והולרכו שם להבדיל ביניהם והעמידו כל זרקא משרת בראש התיבה וכל זרקא שהוא טעם בסוף התיבה ולא זזו אותו ממקומו גם בכ״א ספרים, אכן יש לנגנו באות הראוי לניגון אם מלעיל ואם מלרע, ולכן הרב׳ מן הסופרים הקדמוני׳ העמידו ב׳ זרקות באותן התיבות שניגונם מלעיל אחד בסוף ואחד באות הראוי׳ להנגן, וכן עשו בתלישא וכמו שעשו בפשטא).

זרקא אם היא בלא משרת אין עלי׳ הדבור, ואם יש לה משרת אחד לא יהי׳ כ״א שופר עילוי כגון וַיֹּאמֶר יי׳ אל־ישעיהו (ישעי׳ ז׳ ג׳). כה אמר יי׳ למשיחו (שם מה א), והיוצאים מתנאי זה הם השע שבאים במרכא והם א) כי תשא את־ראש בני־ישראל (שמו׳ ל״ב), ב) לכן אמור לבני־ישראל (שם ו), ג) בכל אשר־התהלכתי (ש״ב ז ז), ד) ויעלו כבעל פרצים (דה״א יד יא)), ה) נספה מפני־צריך דד״ה (דה״א כא יב), ו) ויזבח שור ומריא־וצאן לרב (מ״א א׳ י״ד), ז) בני ראובן וגדי וחצי שבט־מנשה (דה״א ה׳ י״ח),

ח) קנה נגד היושבים (רות ד ד), ט) בכל אשר־התהלכתי דד"ה (דה"א יז).

(הן אלה תשע שהזכיר בן בלעם בטעמי המקרא שלו , גם החכם יהב"י הנקדן אלא לכן אמור ואלא כי תשא אמר בתשעה מקומות ישרת המרכא יחידה לזרקא , גם במסרה כ"י מצא תשע אלה , ואולם החכם ר"מ הנקדן בשער הנגינות שלו אמר כי מן יו"ד שבאים במרכא והזכיר כל אלה והוסיף אבל ויזבח שור ומריא גם חברו שבענין והוא שם בפסוק כ"ה וגם הוא במרכא בכל ספרינו , גם החכם הקדמון בן אשר הוציא מן הכלל העשרה הנזכרים , שוב ראיתי במס"ג ריש פ' אמור שמסרה י"א פסוקי' שהם במרכא לפני זרקא והוסיפה על העשרה חבירו של ויעלו בבעל פרצים , ובאמת לא מצאנו לו חבר כ"א ויבוא דוד בבעל פרצים (ש"ב ה' כ') וגם הוא במרכא בכל ספרינו אלא שאין ענינו דומה לאלה הנזכרים כי בכל אלה אין לזרקא כ"א משרת אחד ובדין זה אנו עסוקים עכשו לדעת אם הוא מונח או מרכא לכן אין לחבר עמהם ויבוא דוד בבעל פרצים כי יש שם שני משרתים לזרקא כי ויבוא באזלא לכן הוא נכנס בדין שני משרתי' לזרקא אשר יבואר בסמוך , ואע"פ שיש בידינו לתת טעם לכל הנזכרים ולומר שלכך באו במרכא בעבור שיש געיא בין המשרת והזרקא והוא הגורם למרכא כשיש שם ב' משרתים כאשר יבואר בסמוך , מ"מ אחרי שקדמונינו תפשו במנין

ואמרו

ויאמרו שלעולם לא ישמש המרכא יחידי לזרקא כ"א במקומות הנזכרים לכן אין להוסיף עליהם, ובפרט שמלאנו כמה פסוקים בשרת נס בעילוי יחידי לזרקא אע"פ שיש אחריהם געיא) •

ואם ישרתו לזרקא שנים משרתים אם הראשון באות ראשון של תיבה הוא מונח והשני עילוי כגון ששת ימים תעבוד (שמות כ ט), הן קרבו ימיך (דברים לא יד), רוח אלהין קדישין (דניאל ה יא)׳ ואם באו שני המשרתים בתחלת אותיות התיבה יהיו שניהם שופר עילוי כגון מי שם פה (שמות ד יא) כי לא מועף (ישעי׳ ח כג) חוץ מן ב׳ שבאים במרכא וסי׳ ויהי הוא מספר למלך דמלכים (מ"ב ח ה), אשר לא מעמך ישראל (דה"ב ו׳ ל"ג), ואם המשרת הראשון אינו באות ראשון כ"א באות שני ולהלן הוא אולא והשני מונח או מרכא כגון ויאמר משה לפרעה (שמו׳ ח ה) העידתי בכם היום (דברי׳ ל יט) הראש כלב אנכי (ש״ב ג ח) ויקרא פרעה שם־יוסף (בראשית מא מה) ודומיהן; והמשרת השני לזרקא הראוי להיותו במרכא מלמטה בא משתי סבות האחת פסק והאחת געיא, ויש שכותבין אותו שופר מונח והוא כמו מרכא במהלקותיו, אשר ביניהם פסק כגון

וכתוב

וכתוב בספר ׀ וחתום (ירמי׳ לב מד) ועלה הגבול ׀ דבירה (יהושע טו ז) וכל דומיהן כשיש פסק בין המשרת והזרקא אותו המשרת יהי׳ מרכא, חוץ מן ב׳ מקומות במקרא שיש בהם פסק והן שופר עילוי והן ויאמר אלהם ׀ ראובן (בראשי׳ לז כב) הנה חרדת ׀ אלינו (מ״ב ד יג). ואשר ביניהם געיא כמו ויבא יעקב מן־השדה (בראש׳ ל יז) וקח משענתי בידך (מ״ב ד כט) ודומיהן, חוץ מן ז׳ מקומות שיש בהם כמעט שינוי והם ואשר יבא את־רעהו ביער (דברי׳ יט ה) אשר על פני בית־חורון (יהושע יח יד) וישלח חירם מלך־צר מלאכים (ש״ב ה יא) והבירי דד״ה (דה״א י״ד א׳ וכיוצא במרכא בכ״י ומסר עליה׳ ז׳ בטעם) את־ראש איש־בשת אל־דוד (ש״ב ד ח) באדין קריבו ואמרין קדם־מלכא (דניאל ו יג) ויעבירו קול בכל־עריהם (נחמי׳ ח טו) והקורא יטעים הגעיא בפיו או כתובה או לא כתובה. ובכ״א ספרים יש ג׳ מקומות שישרתו אזלא ומרכא בתיבה אחת לזרקא וסי׳ ואל־איתמר ׀ בניו (ויקר׳ י׳ י״ב) אם־יצאו בנות־שלו (שופטי׳ כא כא) לאוצרות ׀ לתרומות (נחמי׳ יב מד)· (הן זאת משפט הזרקא ותנאיו כפי אשר גדרו בן בלעם ובן אשר אלא

שבן אשר שיכה בלשונו מעט באומרו סימן דרך אזלא העולה היא למעל', אם יש לפני' שופר וגעיא וזרקא עמהם קנויים כעימת שופר למטה שנויי' [ר"ל כעימת השופר למרכא ישתנה] כמו **וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם** (במדבר י' י') **וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה** (במדב' ה כא) **יָצְאוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצְאִים** (ד"ה ב לא א) חוץ מן פסוקי' שבעה דרכם מזו נגרעה יבוא עמהם תלשא או טרם מחובר בלי הרס וסי' ואשר יבוא את רעהו, אשר על פני בית חורון, וישלח חירם מלך צור, את ראש איש בשת, באדין קריבו, ואשר ישמיעו ויעבירו קול במחנה, וכן דרך פסק על זה הדרך ירוץ, בדבר חרוץ, חוץ משני פסוקי' בטעמם כפסקי' שופר ופסק עמה' שרוי' ואין כמוה' בכל הקריא', והם ויאמר אליה' ראובן, הנה חרדת אלינו, וג' פסוקים כנונים מאחריהם משתנים, אם יצאו בנות שילו, ולאיתמר בניו, לאוצרות לתרומות, וב' פסוקים מיוחדים בטעם לא נפרדים מרכא ושופר וזרקא למורים וסי' ויהי הוא מספר למלך, אשר לא מעמך ישראל, וכל שופר אחד לפני זרקא מיוחד חוץ מן עשר' פסוקים על זה חולקים ומדרך זה נתוקים, והם כי תשא את ראש וכו', ככל הכתוב למעלה. הרי לך שבני החכמים האלה משפט אחד קבלו במשרתי הזרקא ובשבעת הפסוקים אלא שבן בלעם מנה וישלח חירם דשמואל וחברו דד"ה ובן אשר השמיט חברו [או הסופר השמיטו בטעות]

והוסיף [או הסופר בשגג'] תיבת במקנה, וגם זה במרכא בכל הספרי' וביה"בי אך הוא בדינו כי יש געיא בינו ובין הזרקא ולכן הוא במנה בכלל י"ח מאיילין אשר יבוארו בסמוך ועל שבעתם אשר מנה בן בלעם מצאתי מסור בגליון מסרה כ"י ז' בטעמא, ואולם בעיקר המשפט אין להם מחלוקת ושניהם הסכימו שפסיק או געיא אשר יהי' בין המשרת לזרקא הם הגורמים שיהי' אותו משרת מרכא לא מונח, ומעתה יתברר לנו בעל המסרת בערך טעם והזכירו גם בעל שער הנגינות באומרו: ואם יש פסק בין המשרת לזרקא אותו המשרת מרכא כגון ועלה הגבול דבירה, או יש מאיילא בין אזלא לזרקא בלא פסק והם י"ח מקומות בחומש והא לך לשון המסרת, י"ח מאיילין מאריכין בין אזלא לזרקא באוריתא וסי'. א) ויבוא יעקב מן השדה, בראשי' ל יו. ב) ויקרא פרעה שם יוסף, שם מ"א מ"ה. ג) ולקחת מן הדם אשר על המזבח, שמות כ"ט כ"א. ד) ויעבירו קול במקנה, שם ל"ו ו'. ה) כאשר יוסר חלב-הכשב, ויקרא ד' ל"ה. ו) והעמיד הכהן את האשה, במדב' ה' י"ח. ז) והשביע הכהן את האשה, שם ה' כ"א. ח) וביום שמחתכ' ובמועדיכם, שם י' י'. ט) כל תרומת הקדשי' אשר ירימו, שם י"ח י"ט. י) ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה, שם כ' י"ט. יא) ולא נתן סיחון את ישראל, שם כ"א כ"ג. יב) ואם החרש יחריש לה אישה, שם ל' ט"ו. יג) והיו לאחד מבני שבטי בני ישראל, שם ל"ו ג'.

ובואו

יד) ובואו הר האמורי, דברי׳ א׳ ז׳. טו) כי ירחיב ה׳ אלהיך את גבולך, שם י״ב כ׳. טז) ואשר יבוא את רעהו ביער, שם י״ט ה׳. יז) ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך, שם כ״ח נ״א. יח) וסקלתם אותם באבנים, שם כ״ב כ״ד. כל אלו במאיילא וכל פסיקתא דכוותהון מאריכין במרכא אף לא במאיילא עכ״ל, וכן הוא במסרת כ״י כל אוריתא סלקין טעמיהון בר מן י״ח סלקין וכתחין וסי׳ ויבוא יעקב מן השדה וכו׳ כדלעיל, ומסיימת וכל פסקת כחתא בר מן ב׳ וסי׳ ויאמר אליה׳ ראובן, הנה חרדת אלינו, עכ״ל, וכבר הארכתי בזה בסוף ספר לתורת אלקים מפורש אבל ויקרא פרעה שם יוסף ע״ש, ואחרי שבכל י״ח מקומות הנ״ל [חוץ מן ב] מלאנו געיא בין המשרת לזרקא והיא הגורמת למרכא לדעת בן אשר ובן בלעם כמבואר, גם ידענו בעדות בן בלעם שלגעיא ולמאיילא ולטפחא נורה אחת לכן נתברר שמאיילא וגעיא הם שמות נרדפים ובעל המסרה הזאת קרא מאיילא אל מה שקראו הם געיא והכי פירושו י״ח מאיילין שבתורה גורמים שישרת המרכא בין אולא לזרקא, ולכן הביאו בן בלעם ובן אשר מן י״ח מאיילין הנ״ל למשל לקיום משפטיהם על הגעיא הגורמת למרכא, וכולם כמשפט בר מן ואשר יבוא את רעהו ביער שהכניסו בכלל הז׳, ולא כמלאו בתור׳ כ״א בי״ח מקומות הנ״ל אבל בנביאים וכתובים ימלאו רבים כמוהם, וכמוהם שִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא בֶּן־הַיְמִינִי (מ״א ב׳ ח׳) תיבת גרא

במרכא

במרכא בכל המדויקים וכ"י בעבור הגעיא במלת בן והוא ראוי לגעיא ע"פ הכלל שכתבו בן אשר והבלמשי וחכמים אחרים אשר העתקתי דבריהם בשום שכל בראשי' י' י"ח גם ל' ע"ו אצל ויבוא יעקב מן השדה, שמלת מן בגעיא כמבואר שם, ואגב גררא שמענו כי טעות נפל ברוב ספרינו בפסוק הנני עומד לפניך שָׁם ׀ עַל־הַצּוּר שמות י"ז ו', שנקדו מונח ופסק וגעיא וזה דבר שאין לו שחר כי לעולם קודם הפסק יבוא מרכא וכן קודם הגעיא מרכא כנ"ל ולכן צ"ל שָׁם אם בעבור הפסק או בעבור הגעיא, וראיתי ליה"בי בעין הקורא שלו שכתבו מרכא ופסק, ומן המסרה הגליונית שמסרה עליו י"ח בטעמא באורי' נשמע שמלת על בגעיא וכדעת בן אשר בחילופים וכ"כ בעל מנחת שי וא"כ אין צורך בפסק כי הוא מן י"ח מאיילין שמאריכין בלא פסק כנ"ל וכן מסתבר להכניס זה בכלל י"ח מאיילין ולהוציא ממנינם ואם החרש יחריש לה אישה לפי שאין בפסוק ההוא שום מקום למאיילא, ואם איתא שגם הוא במרכא אף שאין שם מאיילא ולא פסק הי' לו לבן בלעם ולבן אשר להוציאו מכללם דוגמת ואשר יבוא את רעהו ביער, אלא מחוורתא כדאמרן).

ואם יש לזרקא ג' משרתים אז הראשון תלישא קטנה והשני אזלא והשלישי כמשפטו כמו **וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַיַּעַר** (דברי' יט ה), **וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹהִים**

מלאך

מלאך ׀ לירושלים (ד״ה א כ״א ט״ו).

ואם יש לזרקא משרתים יותר מן ג׳ האמורים ת״ק אזלא ועילוי כל אשר לפני התלישא הם עילויים כגון הנני עומד לפניך שם על־הצור (שמות יז ו) והדומים לו.

זרקא לעולם אחרי׳ סגולתא חוץ מן אחד והוא כה אמר יי׳ למשיחו לכורש ׀ אשר־החזקתי בימינו, וכבר נתבאר זה לעיל שער א׳ פ״ב.

(ובמס״ג בפ׳ לו מסר ג׳ ויאמרו בטעם זרקא ר״פ. ובפ׳ פנחס מסר ז׳ שמות בטעם זרקא).

יתיב אין לו משרת וקריאתו כקריאת פשטא ובמקום פשטא הוא (וכ״כ במכלול דף כ״ט א) , אמנם אם הנגינה בראש נקרא יתיב, והוא כמו מהפך בצורתו אך קטן הוא ממנו ונקוד חוץ מן הנקודה לצד ימין כגון אלה בני בלהה (בראשי׳ מו כה) , בכה (אסתר ו ט) הוי המרבה (חבקוק ב ו) ואם אין הנגינה נקראת בראש תיבה הוא פשטא כגון ולו שתי נשים (שמואל א׳ ב׳) וידבר אלהים, לחם תנופה שתים (ויקרא כג יז) העבד ישראל ירמי׳ ב׳ י״ד) ויאמר בן בלעם וז״ל ודע אם הי׳ משפט היתיב יהי׳ עם החלת אות בתיבה [ר״ל בהברה ראשונה] ומי שקורא

שהים

משפטי הטעמים

שְׁתַּיִם ביתיב מהפך והוא באות השלישי לא עשה יפה לפי שהנחת הדיבור שתים נהי׳ עם אות הגימ״ל ועל זה הענין יתכן להיות בפשטא מלמעלה שְׁתַּיִם ולכך אתה רואה בספרים הטובים שְׁתַּיִם, ואל התמה על דיבור שְׁתַּיִם שעיקרו אֶשְׁתַּיִם כי הוא כמו אשה אל אחות׳ ואין זאת כ״א חיבור לדבר אחד ולכך עיקר שְׁתַּיִם הוא אֶשְׁתַּיִם עכ״ל וברור שרומז אל שְׁתַּיִם מוסבות דלתות שְׁתַּיִם הכתובים ביחזקאל מ״א כ״ד שהם ביתיב ברוב הספרים ול״ל בפשטא וכ״ה בס״ס בעדות מנחת שי׳ וגם אף אם הנגינה בראש תיבה ותיבה שלפניה מוקפת לה הוא פשטא כי איננו חשוב כבראש תיבה אלא כמו באמצע כי שתי תיבות כשהם מוקפות אינם חשובות כשנים רק כאחת כאשר פירשתי בדין מכרבל, כגון ולא־בָאוּ לגבול מואב (שופטי׳ יא יח), ונקוט האי כללא בידך למהפך ולדרגא ולמרכא (ר״ל המשרת השני הבא קודם המהפך או הדרגא או המרכא הוא מונח או אזלא והתנאי על זה הוא) אם יש להם משרת והוא בראש התיבה הוא מונח כגון כִּי לֹא ילדה (בראשי׳ לא), דֶּגֶל מחנה ראובן (במדבר ב׳ י׳) דֶּגֶל מחנה אפרים (שם ב׳ י״ח), ואם אינו בראש תיבה הוא אזלא כגון אשר דִּבֶּר

משה

מֹשֶׁה (דברים א א)· נפתולי אלהים ׀ נפתלתי (בראשית ל ח) אחד עשר יום (דברי' א ב), וכן אף אם הוא בראש תיבה אם התיבה שלפניו מוקפת לו עוד הוא אולא כי הכל כתיבה אחת וא"כ אינו בראש תיבה כגון אל־נא תהי מריבה (בראשי' יג ח), ואחר היתיב לא תבוא לעולם פשטא (ר"ל תכופה וכן כתב יה"בי בשם הוראות הקורא י"א יתיבין סמוכים לפשטא מלפני' ואין מלה ביניהם) כי אם בי"א מקומות* וסי' א') או בנבלת (ויקרא ה ב), ב) את סיחון (דברי' א ד) ג) כי מאסו את תורת (ישעי' ה כד), ד) איש יושב (ירמי' כב ל), ה) כל מעבר ממטה (ישעי' ל לב), ו) איש אחרי שרירות (ירמי' יו יב), ז) שקר הנביאים (שם יד יד), ח) די כל־מלך רב ושליט (דניאל ב י), ט) די מלכות (שם ז כז), י) כל חרד דעזרא (ט ד), יא) די מדת עבר נהרא דעזרא (ו ח), וכל זולתם שתמצא במקרא צורת שופר הפוך קודם הפשטא ידוע תדע

שאיננו

---

*) ור"א הלוי בספרו טוב טעם באומרו בתמונת היתיב בי"א מקומות השרת היתיב לפשטא, לא רק בלשנא כי היתיב מלך הוא בכל מקום ואיננו משרת והעד שבג"ד כפת שאחריו דגוש לעולם, אכן כוונתו שבי"א מקומות יהי' יתיב במקום מהפך המשרת לפשטא. והוי לי' להזהר בדבריו.

שאיננו הטעם יתיב אך הוא מהפך משרת הפשטא, ואם תמצא שני שופרות הפוכים תכופים הראשון יתיב והשני מהפך משרת הפשטא כמו אֶרֶץ כִּי תחטא לי (יחזקא' יד יג) כי לא יתכן כלל שישרתו לפשטא ב' שופרות הפוכין אלא הראשון יהי' יתיב והשני מהפך המשרת לפשטא, וכן אם תמצא שופר הפוך ומרכא קודם לפשטא הנה הוא שופר יתיב כי לעולם לא יתחברו לו בשירותו שופר מהפך ומרכ' יחד.

טרם הוא גרש וישמשהו עד ה' משרתים, ואם אין לו כ"א משרת אחד והוא בתיבה שלפניו, אם הוא באות ראשונ' הוא מונח כגון הֵן הֵנָּה (במדבר לא יו), הֵן הֶרְאָנוּ (דברי' ה כא) תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת (ישעי' ס ז) כִּי אביאנו (דברי' ל"א כ', כן הוא במקצת ספרים מלא כי במונח וכן הוא במקרא כ"י של שנת כ"ד אכן נדפס במקף וכן כתב יה"בי בספרו עין הקורא וז"ל כי־אביאנו במיעוטס כִּי ולא נראה לי עכ"ל). כִּי הִנֵּה (ש"א כו ח), וכן לגרשיים כִּי תִשָּׂא (שמות ל יב), ואם אינו באות ראשונה הוא אזלא כמו וַיִּקַּח תֶּרַח (בראשי' לא יא) ואם המשרת בתיבת הגרש כמו כן הוא אזלא (וגם זה דוקא בהברה השנית של תיבה) כמו וְסָמְכוּ (שמות כט כו) והסירותי (יחזקאל י"א י"ט ול"ו כ"ו) והרסתי (שם יג יד) והביאותים

ירמי'

(ירמי' כה ט) **וסלחת** (מ"א ח לו), ואם יש לטרם הברה אחת אחריו בתיבתו אז הוא גרש במקל אחד כמו שפירשתי **הֵן הִנֵּה כי אבינו**, **ויעש ויאמר** אבל אם הוא בהבר' אחרונה אז הוא גרשיים בשתי מקלות כגון **כִּי תִשָּׂא** (שמות ל יב) **וַיְהִי בִּרְכַּת יי** (בראשית לט ה) **ויאמרו איש אל־אחיו** (שם מב כא) **וישמע יתרו** (שם יח א) (בין שיהי' לו משרתו לפניו בין שלא יהי' לו משרת כלל) אמנם אם המשרת אזלא (וזה כשהניגון בתיבת המשרת בהברה ב') אינו רק במקל אחד ואפילו הוא בהברה אחרונ' כגון **ויגש אליו** (בראשי' מד יח), וכן כשהמשרת עמו בתיבתו כגון **והסירותי לב האבן**.

(והחכם בעל טעמי המקרא נמצא הדין הזה באומרו ואם הי' אחר הטרס רביע לא יהי' משרתו עמו בתיבתו, והאמת שעל פי התנאי הזה יתבארו כמה שינויי טעמים הנזכרי' במסרה כגון **והיתה** ג' בטעם אזלא וגריש בנביאים וסי' והיתה ציצת נבל (ישעי' כח ד), והיתה נבלת העם הזה (ירמי' ז לג), והיתה חרפה וגדופה (יחזק' ה טו), ושלשה אחרים **והיתה** בגרשיים וסי' והיתה הפצירה (ש"א יג כא), והיתה חבל הים (צפני' ב ו) והיתה נבלת איזבל (מ"ב ט לז) שלשה אלה בגרשיים בעבור הרביע שאחריהם, ועוד במסרה **ויאמרו** ששה בגרשיים בר"פ והיינו בעבור הרביע שאחריהם, אף שבחד מנהון מוכח

משפטי הטעמים

לגרמי' קודם הרביע והוא ויאמרו הבה נבנ' (בראשי' יא ד) נראה שלא קשה על הלגרמי' בעבור הרביע שאחריו שהוא העיקר ולא בא הלגרמי' כ"א להפסיק בין שני המונחים כמבואר במשפטי הרביע).

ואם ישרתו לטרם שנים משרתי' הראשון לעולם תלישא קטנה והשני לעולם אזלא ואפילו בהברה ראשונה בתיבת הטרם ואף כשיש אחריו רביע כי לעולם אחרי ת"ק יבוא אזלא לפני טרם כגון וַיֹּאמֶר יי לוֹ עוֹד (שמות ד ו) וַיַּעַשׂ לוֹ אֵהוּד חֶרֶב (שופטי' ג טז), (וזהו ל' המסרת במערכת ערך טע, ד' מילין בטעם תלישא קטנה ואחרי' אזלא וטרם בתיבה אחת וסי' וַיְהִי כָּל־הַנֹּפְלִים (יהושע ח כה), לֹא־תַעֲלוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּ (מ"א י"ב כ"ד, וד"הב י"א ד') וּמַתִּתְיָהוּ וֶאֱלִיפְלֵהוּ (דה"א טו יח), את תבנית הָאוּלָם וְאֶת־בָּתָּיו (דה"א כח יא) עכ"ל ולכאורה הי' נראה להגי' ה' מילין במקום ד' מילין כי לא תעלו ולא תלחמו הוא במלכי' גם בד"ה ושניהם באזלא גרים בכל ספרינו והי' לו לבעל המסרת לסמן אי דמלכים אי דד"ה, אכן במקרא כ"י ישן מצאתי האי דד"ה וְלֹא־תִלָּחֲמוּ בגרשיים, ומ"מ קשה מאי אולמא האי מהאי. ונראה עוד שמה שאמרו שאחר תלישא קטנה יבוא לעולם אזלא קודם הטרם לאו דוקא ת"ק אבל גם כשיש לפני הטרם ת"ג ותיבת הטרם ראוי לשני טעמים גם שם ישרת אזלא בתיבת הטרם אף

כשאחריו

כשאחריו רביע, דאי לא תימא הכי יקשו כמה פסוקים כגון דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ (דברי' ז' י"ג) מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב (דברי' כה יט) בֶּן אֱלִישָׁמָע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה (מ"ב כה כה) וְאֶת הָאֵזוֹב (ויקרא יד נא) ודומיהן ונראה שהתלישא שלפניהם גורמת כל אלה כי בכמה מקומות משפט אחד לת"ג ולת"ק בשכונת הטעמים).

ואם יש לטרס ג' משרתים או יותר כל אותם שלפני התליש' קטנה הם מונחים כגון וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה (במדבר יט ב) וְיוֹצִיאוּ אֶת עַצְמוֹת מַלְכֵי־יְהוּדָה וְאֶת־עַצְמוֹת־שָׂרָיו (ירמי' ח א).

(ובדניאל סי' ג' מסר בֵּאדַיִן ה' בטעם גריש ובפ' שמות מסר וַיֹּאמֶר יי י"ב בטעם קדמא ואזלא, וחמשה בס' דברים כמסר במערכת. וד' בירמי' כמסר ריש ירמי'. והנה אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת דציווי יריעות המשכן והאהל בפ' תרומה הם במונח לגרמי', וחבריהם דעשיי' בפ' ויקהל בגריש, וכמו שנמסר עליהם דפקיד יתיב ודעביד קאים, וסיבת השינוי כ"ע).

טפחא היא טרחא ולא ישרתנה לעולם כ"א מרכא רק בי"ד מקומות ישרתנה דרגא עם ב' מרכות והם תרין חוטרין (עיין מכלול דף כ"ע א' מדפוס פירדא) וסי', א) וַיָּבֵא לוֹ יַיִן

וישת

וישת (בראשי׳ כז כה), ב) למה תעשה כה (שמו׳ ה טו), ג) אשר לא צוה (ויקר׳ י א), ד) הלא טוב לנו (במדב׳ יד ג), ה) ויקרא לה נבח (במדב׳ לב מב), ו) אני יי׳ נעניתי לו בא ברב גלוליו דיחזקאל (יד ד), ז) ויחנו אלה נכח אלה (מ״א כ׳ כ״ט וקשה שהרי כאן יש לו ג׳ משרתי׳ והרב בעל טעמי המקרא בפירוש אמר שלא יהי׳ לו יותר מן ב׳ משרתי׳ על זה האופן, ואפשר שמלת נכח ל״ל במקף אף שאין כן בכל ספרינו), ח) אשר לא הגיד לה דמלכים (א׳ י ג), ט) וקבירו דד״ה (ב׳, ט׳ ב׳), י) ויהי ריב ומדון דחבקוק (א ג), יא) הלא זה אוד (זכרי׳ ג ב), יב) ודי לא ידע (עזר׳ ז כה), יג) ויהי לב לעם דעזרא (נחמי׳ ג׳ ל״ח), יד) וינח לו אלהיו (דה״ב כ ל). ויאמר החכם בעל טעמי המקרא בי״ד מקומות אלה ישרתו הדרגא עם ב׳ מרכות ביחד לטפחא, ולא יהי׳ לו יותר מן ב׳ משרתים על זה האופן, ולא תשרתה המרכא בתיבתה עמה לעולם כ״א בח׳ מקומות והם, א) בכל־מושבותיכם לדורותיכם (ויקר׳ כג כא), ב) את־כל־ההרותיה בקע (מ״ב טו יו), ג) מבליגיתי (ירמי׳ ח יח), ד) ומכל־גלוליכם (יחזקא׳ לו כה), ה) מכל־תועבותיכם דיחזקאל (מד ו), ו) כי־למבראשונה

(דה״א טו יג), ז) ונבזביתך דדניאל (ה׳ יז), ח) שהם הרהיבוני (שיר ו ה), וסימן מה״ם גת״לוש, ומלבד אלה הח׳ לא יתחברו עמה כ״א געיא, והשמר בזה שתגעה כל תיבת טפחא שיתכן להיות עמה געיא מלבד אלה הח׳, ואם שרת אותה משרת בתיבה אחרת יהי׳ לעולם מרכא כגון את השמים (בראשי׳ א א) והדומים לה· טפחא נוטה לימין ומרכא לשמאל וסי׳ וימיני טפחה שמים.

משפט כי לא· כתבו החכם בן בלעם בטעמי המקרא גם החכ׳ הנקדן בשער הנגינו׳ שלו וז״ל כל ג׳ תיבו׳ שהראשונ׳ כי והשני׳ לא והשלישית טפחא, הסתכל בתיבת הטפחא אם אות הראשונה מתיבת הטפחא ננקדת במלך תהי׳ תיבת כי במרכא ותיבת לא־מוקפת לתיבת הטפחא כגון כי לא־נסב (ש״א יו יא) כי לא־כלו רחמיו (איכ׳ ג כב) כי לא באתם עד עתה (דברי׳ יב ט) כי לא־האמין (בראשי׳ מה כו) ויוצא מן הכלל תיבה אחת כי־לא תעבור את הירדן (דברי׳ ג כז) שמלת כי במקף ולא בטרכא אע״פ שיש מלך באות הראשון מתיבת הטפחא; ואם יש חטף באות ראשונה מתיבת הטפחא תיבת כי תהי׳ מוקפת לתיבת לא ותיבת לא העמד במרכא כגון כי־לא דרשנוהו (דה״א

יג ג) כי־לא ביד יקחו (ש"ב כג ו) כי־לא בכח (ש"א ב ט), וזה התנאי נוהג במרכא לשרת הטפחא, עכ"ל, ושניה' העידו על כי לא תעבור את הירדן דדברים שהוא יוצא מן הכלל, וכ"כ יהב"י בעין הקורא שלו, והדבר תלוי במחלוקת בן אשר ובן נפתלי כפי הכתוב בחילופים ואחזו בדעת ב"נ שלא כמשפט ושלא כהלכה וזה תימה, ומצאתי במקרא כ"י של של שנת נ"ד כי לא־כמשפט.

לגרמיה ו ישרתוהו עד ב' משרתים והם ב' מרכות כגון כי המלט אמלט ו (ש"א כז א) וכגון אשר בית ישראל ו (יחזקאל מו), והשופר הבא עם המקל אשר בין שתי התיבות הוא לגרמי', והאות אשר השופר תחתיו הוא המחלק השובר את הפסק ואינו על אחת מכל האותיות אלא מודיע שזה השופר הוא לגרמי', ועיין לעיל שער א' פ"ב. (ונריש פ' כי תשא מסר זה ו ג' בטעם מונח לגרמי', וחד וזה ו פרשגן דעזרא ז' י"א, ע"ש. וכבר כתבתי לעיל בסוף הטרס כי ארך היריעה דמשכן ואהלו בפ' תרומה הם במונח לגרמי' ע"ש).

פזר קטן כל משרתיו שופרות מונחים ואין בו חילוק במשרתים. ובמערכת ריש אות ב' מנה כ"ע מילין כסבין ב' בריש

תנותא ופזרין. ובערך זה מסר הזה ג' בטעם, ובערך כי כ"ג בטע' פזר. וביהושע סי' ב' והיה י"ג בטע' פזר. ובפ' תצוה ואתה ד' בטעם פזר. ובפ' בשלח ויו ב' בטעם פזר. ובשמואל ב' סי' כ"ג ואמרת ג' בטעם פזר. ובפ' כי תשא ויאמר י' בטעם ובפ' וישלח על־כן ט' בטעם פזר גדול, וצ"ל ח' ולהוציא מהם כי על כן הוא מרפא דירמי' גם בכ"י איננו).

פזר גדול שהוא קרני פרה לעולם ישרתו גלגל שהוא ירח בן יומו, והוא בששה עשר מקומות במקרא וסי' נמסר בסוף ס' יחזקאל ומגלה סוף סי' ז' ונחמי' סי' י"ג, בד' מקומו' מהם ישרתוהו ב' משרתים, ובה' מקומות ישרתוהו ג' משרתי' וישרתוהו ד' משרתים בג' מקומות, ויש לו ה' משרתים בב' מקומות ובב' ו' משרתי', וכל משרתיו חוץ מן הגלגל הסמוך לו כולם מונחים (ודע כי שם במס"ג בסוף יחזקאל מסיים ב' מכהון בשם' משרתים לבד מן הגלגל הסמוך לו וזה תימא כי לא מלאנוהו כן כ"א במקום א' והוא בפסוק והנותר לנשיא שם ביחזקאל ואין זולתו אבל בחברו והוא בפסוק ומה חשחין דעזרא ו' ט' לא כמלאו כ"א שתה עם הגלגל לא זולתו, וכן בלעם לא אמר כ"א בב' מקומו' ישרתוהו ו' משרתי' והביא לדוגמא והנותר לנשיא ומה חשחין. ועיין עוד לקמן שער ג' פ"ג).

פשטא כך משפטה, אם ישרתנה משרת אחד ואין בין

משר'

משר' לפשטא לא מלך ולא חטף בראש התיבה משרתו מרכא היתה תהו (בראשי' א ב) אלוף נחת (שם לו ז), הקן עוד (שם כט ז), ידע שור (ישעי' א ג) יוצר אור (שם מ"ה ז'), אבותיכם בי (ירמי' ב ה), האלהים אני (מב ה ז).
אבל אם יש מלך אחד או חטף אחד בראש התיבה אז ישרתנו מהפך כגון וחגותם אותו (ויקרא כג מא) וידבר משה (במדבר יד לט), ויהי השמש לבוא (בראשי' טו יב) שלש סאים (שם יח ו) מזריע זרע (בראשית א יב) (ובמקצת מדויקים מצאנו ואותי יום ׀ יום ידרושון (ישעי' נח ב) במהפך בעבור שיש פסק אחריו וכן נראה נכון כי לעולם יבוא פסק בין ב' תיבות תאומות כמבואר בשער הפסיק). ואם ראית על המלה שני פשטין הרי סומך הקריאה על הראשונה לפי שהאות הראשונה היא המחלק, הלא תראה שהתי"ו של תהו הוא המחלק הדיבור, והשניה נכתבת שלא יחשוב אדם שהראשונה אזלא.

ואם ישרתו לפשטא שני משרתים אם הראשון באות ראשון של תיבה הוא מונח והשני כמשפטו המפורש מרכא או מהפך כגון כי לא ילדה ליעקב (בראשי' ל א), כי ארץ פסילים היא (ירמי' נ לח), ליל שמורים

הוא

הוא (שמות יב מב) , אבל אם אינו באות ראשון הוא אזלא והשני כמשפטו מהפך או מרכא כגון וכי מי אנכי, אשר אמרו לרואים (ישעי׳ ל׳) אחד עשר יום (דברים א ב) (אכן מלאכו מונח לגרמי׳ קודם פשטא בג׳ מקומות כמבואר לקמן שער ג׳ פ״ב בדין הלגרמי׳) . ומלאכו ב׳ מלים באורייתא מבוגבים באזלא ומהפך והם ובאחיכם (ויקרא כה מו) כל־העדה (במדבר כ א) , והד באורייתא באזלא ומרכא והוא המאכילך מן (דברים ח י״ו) (וכולם כמשפט כי כן מדרך המתג להשתנות למשרת כשאיננו בהברה ראשונה של תיבה , ובמסרת בפ׳ בהר מסר ו׳ מלין באזלא ומהפך בתיבה אחת , וכולם כמשפט) .

ואם ישרתו לפשטא ג׳ משרתי׳ הראשון לעול׳ תלישא קטנ׳ והשני לעול׳ אזלא אף באות ראשון של תיבה (כי המשרת שאחר התלישא קטנה לעולם אזלא) והשלישי כמשפט כגון ונבקע הר הזיתים מחציו (זכרי׳ יד ד) .

ואם יש לה יותר מן ג׳ משרתים כל שלפני התלישא קטנה מונחים הם כגון וישלח חזקיה מלך יהודה אל־מלך־אשור ׀ לכישה ׀ לאמר חטאתי (מב יח יד) המשרתים הבאים קודם התלישא כולם שופרות מונחים (ואחר התלישא לעולם אזלא ואחר האזלא לעולם

או שופר הפוך או מרכא כל אחד כפי משפטו המפורש לעיל •

ויש פסוק אחד נחלקו עליו בן אשר ובן נפתלי והוא ואתן נזם על אפך (יחזקא' יו יב) זה קורא וָאֶתֵּ֣ן נזם בשופר הפוך באל"ף וזה קורא וָאֶתֵּ֥ן במרכא בהי"ו ושניהם על יסוד אחד, (כן מצאתי בקונטרס אחד לחכם קדמון, ופשוט הוא שמחלוקתם בשיקול הדעת אם יותר טוב להעמיד המלה מלעיל ולקיים המהפך או להעמידה מלרע ובמרכא. ולפי גירסת קלוכי ב"א וב"כ מדפוס ויניציא של רע"ו יהי' דעת ב"א במרכא מלרע וכ"ה בספרינו גם בכ"י של שנת כ"ד).

רביע אם יש לו משרת אחד הוא שופר מונח כגון ולא יכלו (שמות ט"ו כ"ג), או־אז יבנע (ויקרא כ"ו מ"א) ובפרשכם כפיכם (ישעי' א טו).

ואם יש לו שנים משרתים הראשון דרגא והשני מונח כגון שתי כתפות חוברות (שמו' כח ז) כי על־אפי ועל־חמתי (ירמי' לב לא) אשר הבאשתם את־ריחנו (שמו' ה כא), והוא לבדו נשאר (בראשי' מב לח), רעה עמך בשבטך (מיכ' ז' י"ט).

ואם ישרתוהו ג' משרתים יהי' הראשון שופר מונח והשני

דרגא

דרגא והשלישי מונח כגון לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה (ד"ב כא ג), גַּם בֵּן וָאָח אֵין־לוֹ (קהלת ד ח). ובחמש מקומו' ישרתנו מונח בתיבתו והם ז' תְּעַצְּבוּ (בראשי' מה ה), אָנָּא חָטָא (שמו' לב לא) וָאֲסָעֲרֵם (זכרי' ז יד) וְאִילוּ (קהל' ו ו), בֵּלְטְשַׁאצַּר (דניאל א ז).

ולא יהיו לעולם שתי שופרות ואח"כ רביע, ואם יהיו הראשון פסק לגרמי' יהי', כגון מִכֹּל ׀ הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה (בראשית ז ב), וְאֵת ׀ שְׂעִיר הַחַטָּאת (ויקר' י טז), ואם יהיו שלש מילין יהי' במלה הראשונה שופר והשני' במקף או הראשונה במקף והשני' בשופר כמו הָרֵם אֶת־מַטְּךָ (שמו' יד טז), הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר (שמו' יד יב).

ויש הרבה שיהי' הרביע לבדו בלא טעם יקדימו כמו וְהָאָרֶץ (בראשי' א ב), וַיִּקַּח (שם ב כא), וְאַחַר (שמו' ה א). (ויאמר ר"א הלוי בספרו טוב טעם פ"ח כל מלה זעירא כגון אוֹ כִּי מִילָּא זוּ הסמוך אל רביע יבטל המקף כגון אוֹ נֶפֶשׁ (ויקר' ה ב). (ובמסרה פ' כי תבא אָרוּר ה' בטעם רביע. ובסוף פ' מו י"א זוגין מתחלפין מן ב' בענין קדמא רביע תכיפא זקף. ובמערכת ערך אד וְאֵד ח' ר"פ בטעם רביע. ובערך לכן לָכֵן ה' בישעי'. ובערך כן לָכֵן כ"ג בטעם רביע ביחזקאל, ויש שם טעות בסוף

ובמקום

ובמקום את ידי כ"ל את שבות וכות גם בסימן ל"ט כ"כ).

התביר אם שרתו משרת אחד בתיבתו לא יהי' כ"א מרכ', והתנאי על זה הוא אם תהי' התיבה אשר בה התביר במתג וחטף כגון צרי לפני חטף המניע או חולם לפני חטף שהוא מתוג או קמץ לפני חטף מתוג, אז יהי' המשרת מרכא במקום המתג בתיבת התביר כגון **ויצאו** (שמות לה כ) **וישבו בבאר שבע** (דה"א ד כח), **את יושבי העיר** (דברי' יג יו) **התבוננו** (ירמי' ט טז) **ישתרגו** (איכה א יד) **ויגעו** (יהושע ח טו), בר מן חד שיש עם אות המרכא חירק והוא **בבירתא די במדי** (עזרא ו' ב' כן הנגון לפי דעת החכם וכן מלאתיו בכ"י ישן ומדוייק ודלא כבספרינו), אבל אם הוא חטף פתח אין משרתו מרכא בתיבתו בר מן ג' והם וידרוש חזקיהו על **הכהנים** (דה"ב לא ט), **אל תלחמו** (דה"ב יג יב) **ותעלו** על שפת לשון (יחזק' לו ג) ואין זולתם, ואילו לא אחזו אילו הג' הייתי סובר כי **ורחצו** (שמות ל יט) יקרא כמו כן במרכא ותביר וכל הנוהג כמנהגו · ואם ישרת לתביר משרת אחד בתיבה אחרת זולת תיבת התביר יהי' או מרכא או דרגא, והתנאי על זה הוא אם יש בין המשרת לתביר שני מלכים או חטף בראש תיבה ומלך אז המשרת הוא

דרגא כגון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן (ויקרא א ז), וַיָּקָם יְהוֹשֻׁעַ (יהושע ח ג) וַיִּלֹּנוּ הָעָם (שמות טו כד), וַיֵּשֶׁב עַל־בִּרְכֶּיהָ (מ״ב ד כ) וּשְׁנֵי אֲדָנִים (שמות כו יט) כִּי נַחֵשׁ יְנַחֵשׁ (בראשי׳ מד טו) שהחטף בראש תיבה הוא מלך בכמה מקומות אצל הנגינות ; גם אם יש ביניהם מלך והטף בראש תיבה כמו כן המשרת דרגא כמו וי״י הִמְטִיר עַל־סְדֹם (בראשי׳ יט כד) ; גם אם יש ביניהם מלך ושני חטפין רצופים כמו כן המשרת דרגא כגון וְכִי תִזְבְּחוּ (ויקרא יט ה) בְּיוֹם זִבְחֲכֶם (שם יט ו) ; גם אם יש ביניהם מלך והטף פתח או מלך וחטף סגול הרי הם נחשבים כמלך וישרה דרגא, גם אם אין ביניהם כ״א מלך וחטף מניע מ״מ המשרת דרגא כגון אשר קָנָה יַעֲקֹב (יהושע כד לב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב (בראשי׳ כז כב) וַאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֶתֵּן (בראשית לד יא) אבל אם אין ביניהם כ״א מלך אחד או שאין ביניהם מלך כלל אז המשרת מרכא כגון וַיַּכֵּם דָּוִד (ש״א ל יז) וְשָׂרָה שֹׁמַעַת (בראשי׳ יח י), שֶׂה תָמִים (שמות יב ה) כִּי לֹא שֹׂנֵא הוּא (דברי׳ יט ו) וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם (בראשי׳ יג ד) ; גם כשאין ביניהם כ״א מלך וחטף מובלע ישרתהו המרכא כגון אֲשֶׁר לָקְחוּ (ש״א ל טז) כִּי עָזְבוּ (ירמי׳ יז יג)

משפטי הטעמים

כִּי לֹא קִדְּמוּ דסוף עזרא (נחמי' י"ג ב' בספרינו **לֹא** בדרגא וכן בכ"י ישן אבל בכ"י של כ"ד **כִּי לֹא קִדְּמוּ**, אבל אשר לקחו וכי עזבו שניהם במרכא במדויקים ובכ"י וכדעת המחברים בעל טעמי המקרא ובעל שער הנגינות כי שניהם הביאו הפסוקים הנ"ל למשל על המרכא, ומזה נגלה טעות המדקדקים האחרוני' האומרי' שהמתג מניע השוא שאחריו והחכמים האלה שניהם העידו שהשואין האלה שוכנים לא מניעים, וכן דעת הראב"ע בספר צחות ע"ש)

וי"ג יוצאין מכלל זה שהמשרת דרגא אע"פ שאין בין המשרת לתביר רק מלך אחד. או מלך וחטף מובלע וסי' נמסר במס"ג בפ' משפטים (וכלשון המסרה הזאת בעצמו תמצא בשער הנגינות והלשון מבולבל גם בפרטן אינן כ"א י"ב, ומצאתי בס' משפטי הטעמים המיוחס לר' אהרן בן אשר שאמר גם הוא י"ג יוצאין מן הכלל הזה אבל בפרטן לא מסר כ"א י"ב והשמיט איזה פסוקים המנויים במסרה שלנו והביא אחרים תחתיהם, ואח"כ מנה עוד שלשה ואמר שהם במחלוקת שנויים, שוב מצאתי להחכם בן בלעם בספרו טעמי המקרא שאמר ט"ו יוצאין מן הכלל ומנה יתהון אבל שכנים במנינם מן הבאים כמשפטם על פי כללו, וכאשר ראיתי המבוכה הגדולה הזאת חקרתי ודרשתי אחריהם ואחר המסרה הגליונות אשר לכל אחד מהם בספרי הדפוס וכתבי יד ומצאתי שעל

מקצתם

מקצתם כמספר י"ב ועל מקצתם י"ג ועל מקצתן ט"ו, וכאשר קבלתי הפסוקים כולם מכל דברי החכמים הנ"ל מצאתי מספרם עלה יותר על סך ט"ו ובררתי מהם אותם שבאו בדרגא על משפטם ונשארו לי ט"ו מהם הבאים בדרגא שלא כמשפטם, והסירותי מהם שלשה השנויים במחלוקת והנה נשארו י"ב על כנן ואלה הם: א) ואברהם הָיוֹ יִהְיֶה (בראשית יח יח) ב) וכי יִגֹּף שׁוֹר־אִישׁ (שמו׳ כא לה), ג) לְוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין (ויקרא ז לג) ד) וכל אֲשֶׁר אֵין־לֹו דמשנה תורה (יד י), ה) וישלח יהושע וילן בֵּין בֵּית־אֵל (יהושע ח ט), ו) ויקברו וישם אותם ארב (שם פסוק יב), ז) אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ־נַעַר (ש"א ל יז) ח) עתה יֵרַעלָנוּ (ש"ב כ ו) ט) הֲפֹךְ יָדְךָ דד"ה (ב יח לג), י) כי לֹא יָכְלוּ לעשותו (דה"ב ל ג), יא) כל אשר תִּמְצָא יָדְךָ (קהלת ט י), יב) כְּשֹׁד שַׁלְמַן בית ארבאל (הוש׳ י יד) ואינון שנים עשר, ועל שלשה פסוקים נחלקו הספרים והסופרים הראשונים והם אלו ובני אשר ימנה וישוה (בראשית מו יז) וחבירו (דדה"א ז ל) ומיכאל ויספה (דה"א ח טו), אלה השלשה במחלוקת שנויים במקצת ספרים הם בדרגא וכן מצאתים בכ"י ישן בדרגא ועל כל חד מסר ט"ו בטעם, ובמקצתן במרכא; גם בחילופי ב"א וב"נ מצאנו מחלוקת אבל הפוך ידך ואבל ימנה וישוה; וא"ת מה נשתנו שלשת אלה מכל

חביריהם

חבריהם ובמאי קא מפלגי והרי יש ביניהם שו"א מניע ומלך וא"כ דינם בדרגא כמבואר לעיל, ומה נשתנו ובני אשר ימנה וישוה, ומיכאל וישפה מן ובני שמעון יְמוּאֵל וְיָמִין וּבני יהודה עֵר וְאוֹנָן שהם בדרגא בלא מחלוקת וכמשפטם? וי"ל שנשתנו בעבור היו"ד הדרוקה שאחר השו"א המניע וידענו כי שו"א מניע שלפני יו"ד חדוקה נקראת בהברת החירק ממש כמבואר בטעמי המקרא שער השו"א וכ"כ החכם רא"ע ברים ספרו לאות כי אנשי טבריא יקראו השו"א המתנועע אם אחריו יו"ד בתנועת החירק עכ"ל, וכ"כ רד"ק במכלל בשער השוא וכ"כ ר"א הלוי ז"ל, ובעבור שכן הוא קריאת השו"א שלפני יו"ד לכן תתבלע הברת השו"א בהברת החירק שאחריו ושתי ההברות כהברה אחת נחשבו ומטעם זה יש לנגנם במרכא כי אין ביניהם כ"א הברה אחת, אכן בכל ספרינו שלשתם בדרגא ולא חששו להבלעת ההברות וזה ברור ונכון; ועיין עוד מה שכתבתי בתורת אלקים מכורש אלל ואברהם היו יהי' (בראשית יח יח).

והא לך לשון המסרת כפי שמצאתיו במקרא כ"י בפ' שמיני כי בדפוס נשתבשו הפסוקים והם נכונים בכ"י וז"ל ו' זוגין מן ב' ב' מתחלפין בענין חד בדרגא וחד במאריך וסי' ואברהם היו יהיה, כי יהי' שלום ואמת (ישעי' ל"ט ח). לו תהי' שוק הימין, לא תהי' משכלה ועקרה (שמות כ"ג כ"ו). כי

לא יכלו לעשותו, כי לא יוכלו להראות (ש"ב י"ז י"ז בספרינו בדרגא שלא כמשפט אבל בכ"י במרכא). וכל אשר אין לו דמשנה תורה, כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת (ויקרא יא יב). הפוך ידך דר"ה, הפוך ידך דמלכי' (בספרינו בדרגא בטעות ובכ"י מרכא כדין). תהי נא ידך בי (ש"ב כ"ד י"ז), כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עכ"ל, וכבר ידעת מן המסרה הקודמת איזה מן הזוג שהוא בדרגא ואיזה במרכא, אך זאת מצאתי כתוב ביהב"י בספרו עין הקורא וכי יגף שור איש, גם ואברהם היו יהי' שניהם רשם בספרו במרכא).

ואם יש פסק בין המשרת לתביר יהי' לעולם דרגא כמו המול ימול (בראשי' יז יג) ואפילו אין בין המשרת והתביר לא חטף ולא מלך מ"מ הוא דרגא כמו אחשורוש מס (מגלה י' א).

ואם ישרתו לתביר שנים משרתים יהי' המשרת הראשון או שופר מונח או אזלא, והתנאי על זה הוא אם המשרת הראשון באות ראשון של תיבה הוא מונח, והשני כמשפטו המפורש כמו עיר שפכת דם (יחזקאל כב ג), כי אין נגרע (שמו' ה יא), ואם אינו באות ראשון הוא אזלא והשני כמשפטו, כגון ואיש ראש בית אבותם (יהושע כב יד), אשר עלה עליו (ויקרא יו ט), והבל הביא

גם־הוא (בראשית ד׳ ד׳).

ואם ישרתוהו שלשה משרתים הראשון תלישא קטנה והשני לעולם אזלא ואפילו בהברה ראשונה כי לעולם המשרת שאחר התלשא הוא אזלא, והשלישי כמשפטו כגון כי אעלה ארוכה לך (ירמי׳ ל יז), נחלת עבדי יי וצדקתם (ישעי׳ כד יז).

ואם ישרתוהו ד׳ משרתים יהי׳ המשרת המוקדם לתלשא לעולם שופר מונח כגון כל־הבא אל־המקום אשר־נפל שם עשהאל (ש״ב ב כג). (ויאמר בעל טעמי המקרא כי לעולם לא יתחבר לתביר בשירותו הדרגא והמרכא יחד כ״א באם תעירו ואם תעוררו (שיר ב ז) ושברו (שיר ג ה), ונראה שבספרו הי׳ כתוב ואם במרכא ובכל ספרינו במקף והוי״ו בגעיא, גם יתכן שכוונתו על המתג שבאות עי״ן של תעוררו שהוא מרכא, ומה שאמר לעיל כי לא ימלא מרכא בתיבת התביר לפני ק״פ כ״א בג׳ מקומות ר״ל שאין לתביר משרת אחר כ״א מרכא לבד. ובמסרה פ׳ בהעלותך ועתה י״א בטעם. ובפ׳ לו דבר ד׳ בטעם ובפ׳ וארא וידבר יי׳ ז׳ בטעם דרגא ותביר. ובמערכת ואתה ה׳ בטעם תביר. ובירמי׳ ריש סי׳ ל״ה הדבר ה׳ בטעם תביר. ובפ׳ וארא גם דדה״א סי׳ י״א י״ו זוגין מתחלפין בטעמא בחד עניכא חד זקף וחד תביר,

והמסרה

והמסרה צריכה תיקון וכבר תקנתי׳ על מקומה •

תְלִישְׁא גדול׳ כל משרתי׳ שופרות מוכחי׳, ושרתוה עד ה׳ מוכחי׳ כגון **ועל־הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל־שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל־עֵץ־מַאֲכָל** (יחזקאל מז יב) . ויאמר בעל טעמי המקרא ז״ל דע שהתלשא שהוא טעם והתלשא שהוא משרת צורה אחת לשתיהן אבל ההפרש שיש ביניהם הוא שהתלשה שהוא טעם מוכחת באות הראשון של תיב׳ ואחר שהיא משרת מוכחת בסוף התיבה וכתובים הם יחד על אות המחלק ועל אות שאינו מחלק והלימוד יפריש זה עכ״ל , וכן הוא בספרים כ״י אכן בספרי הדפוס כבר הבדילו בצורתם מעט עד שת״ק נוטה לימין הקורא ות״ג לשמאלו ולפי הבדל צורתם העצמית אשר להם עתה יתכן להעמיד אותם על אות המחלק כיתר הטעמים אלא שכבר תפשו מקומם מעולם ונשארו על מעמדם זה בראשית התיבה וזה באחריתו . (ובמערכת ערך לבן מסר **לָבָן** ח׳ בטעם בישעי׳ ירמי׳ יחזקאל . ובס׳ בראשית **זֶה** ה׳ מלין בתרי טעמא) •

שַׁלְשֶׁלֶת לא מצאנו לה משרת להיותה בלתי מצוי׳ בכ״א ספרים כ״א בשבעה מקומות וכולם בתחלת הפסוק כמבואר לעיל שער א׳ פ״ב .

סגולתא לא מצאנוה כ״א אחר הזרקא ויתכן שישרתנה מונח א׳ גם שנים , ובמקום אחד לבד מצאנו זרקא בלא סגולתא

סגולתא אחריו כמפורש לעיל בשער א׳ פ״ב, אבל סגולתא בלא זרקא איננה נמצאת אפילו פעם אחת •

סוף פסו׳ הוא הסילוק לא ישרתהו לעול׳ רק מרכ׳ לבד׳, חוץ מן חמש׳ מקומו׳ שתשרתהו המאיילא בתיבתו, והא לך ל׳ המסרת בפ׳ אמור, ה׳ מילין בטעמא וסי׳ לְהֵֽחַלּוֹ (ויקרא כא ד), לְדֹֽרֹתֵיכֶֽם דראשית עריסותיכם (במדבר טו כא) מִמֹּֽעֲצוֹתֵיהֶֽם דהושע (יא ו) וְהָֽאֶשְׁתָּאֻלִֽי בריש דברי הימים (דה״א ב נג), וְקִוֵּֽיתִי־לֽוֹ (ישעי׳ ח יז) והמקף הוא מחברו בתיבה אחת, ; (ודע כי החכם בן בלעם בספרו טעמי המקרא גם בספרו הוריות הקורא העתיק לשון המסרה הזאת אלא שבמקום לדורותיכם דראשית עריסותיכם כתב הוא לדורותיכם דשמן משחת קדש (שמו׳ ל לא) אבל כבר כתב עליו החכם הנקדן יהב״י בספרי עין הקורא וז״ל בס׳ הוריות הקורא הובא לדורותיכ׳ דשמן משחת קדש מן ה׳ מילין שמסרתת בהם המאיילא לסילוק ובכל האספמיים אינו כן כ״א לדורותיכם דראשית עריסותיכם עכ״ל, וכל ספרינו מסכימים לו וכן עיקר כי כולם שכנים לאתנח חוץ מן והאשתאולי שהוא שכן לזקף כמבואר להלן שער ג פ״ב אצל זקף). ויאמר בן בלעם עוד, ואם תשרתהו המרכא לא תהי׳ עמו בתיבתו לעולם, ויותר ממה שמתחזקין בני אדם בדבר זה לפי שקוראים עם הסילוק אם

הית׳ תיבתו רחבה מרכא, וזהו שינוי שרשי הקריאה לפי שלא תשרתהו כ״א בתיבה אחרת כגון וְאֵת הָאָרֶץ וכמוהו. ודע כי שני׳ עשר הטעמי׳ כולם יתכנו להיו׳ בתחל׳ הפסוק חוץ מן הסילוק אבל יתכן להיות הכופה לאתנח כגון בתחלה ואיקץ: (בראשי׳ מא כא) יהי־אור ויהי־אור: וכבר כתבתי בתחלת הספר כי כל הטעמים אפשר שינוחו בלא משרת כלל.

פרק ב׳.

הדיבור על הפסיק.

אמר החכם הקדמון ר׳ אהרון בן אשר במסורותיו בביאור הפסיק וז״ל: הפסיק יהי׳ לחמשה דברים, כאשר תקנו החוזים הישרים. האחד, להפריד אות מחברתה, שהיא כמוה ובאה לקחתה, לביאור הלשון בנעימת לחשון, כמו להגדיל ׀ למעלה (דה״א כ״ב ה׳), וברזל ׀ לרוב (שם כ״ב ג׳) לגלים ׀ מעון (ירמי׳ כא לד). שנית, שתי תיבות, זו לעומת זו כתובות, כגון יי׳ ׀ יי׳ אל ׀ אלהים ׀ יי (יהושע כב כב). יום ׀ יום. האח והאח. סביב ׀ סביב. אמן ׀ אמן. הבוגד ׀ בוגד (ישעי׳ כא ב). שלישית, ליראה שלא יסמכו שתי תיבות, זו

לעומה

לעומת זו חצובות, והם לא יתכנו להתחבר, ובמלה אחת לדבר, כגון אלוה ו רשע (תילי׳ קלט יט). עמים ו אלהים (תילי׳ סז ד). רבים ו יי (שם קיט קנו) יי ו אשנא (שם קלט קכא). רביעית, לתקן המלה, שלא תהא זו עם זו בלולה, ולהפריד מענה הדבור, לבלתי היות מחבר כגון עשו ו כלה (נראשי׳ יח כא). ישמע ו אל (תילי׳ כה כ). חמישית, להפריד בין הטעמים שיהיו מופרדים, איש מאחיו ולא נצמדים, כגון את פאת ים ו אלפים באמה (במדב׳ לה ה). אלעזר הכהן ו ויהושע בן נון (יהושע יט כא). לעלון ו לאלה שמיא חנטן (עזר׳ ו ט) עכ״ל, ודע שהענין החמישי שהזכיר הוא המונח לגרמי׳ אשר כבר התבאר לעיל שער א׳ פ״ב ושער ב׳ פ״א במאמר הלגרמי׳, אלא בעבור שהלגרמי׳ הוא המפסיק בין המונח והטעם שאחריו לכן לא נמנע החכם להכניסו בביאור הפסק. וכבר מבואר לעיל שלא יתכן פסק כ״א עם המשרת ואחרי הטעם אין בו צורך כי הטעם הוא המפסיק, ובמערכת סוף אות פ׳ נמסרו כל הפסקין של כל ספר וספר.

על קניית המשרתים לטעמיהם (ועיין לקמן שער ג׳ כ״ג)

שופר מְכרבל לא ישרת אלא לזקף קטן· **שופר מהפך** לא ישרת אלא ליתיב פשטא· **שופר עילוי** משרת לג׳ טעמי׳, לזרקא וזקף ואתנחתא, וגם בין הזרקא ולסגולה לא ישרת אלא שופר עילוי· **שופר מונח** ישרת לז׳ טעמים, פזר, וזרקא, ותלישא, וטרס, ויתיב (והפשטא בכללו), ורביע, ותביר· הפזר לא ישרתהו אחר זולת המונח אלא אם יהי׳ פזר גדול (סוף קרני פרה) יבוא הגלגל והתלישא זולתו, והטרס והזרקא והרביע והיתיב ישרת׳ שופר מונח במקומו׳ ידועים· מספר חלקי **התלישא** האדוקה בד׳ טעמים והם זרקא ויתיב וטרס ותביר במקומות ידועי׳· חלקי **המרכ׳** בו׳ טעמים בלבד הטפחא והסילוק במקו׳ ידוע שישרת׳ המאיילא והדרג׳ כגון **ויבאלויין וישת** (בראשי׳ כז כה) וחביריו· מספר חלקי **האזלא** בד׳ טעמים טרס ויתיב וזרקא ותביר במקום ידוע· מספר חלקי **הדרגא** בשני טעמים רביע ותביר במקום ידוע· וכולם נתפרשו בטוב אצל טעמיהם·

שער ג׳.

על שכונת הטעמים.

פרק א׳.

מה שראוי להיות שכן על דרך חוק ולא יעבור.

תביר אי אפשר בלא טפחא אחריו, והיוצא מתנאי זה אחד שהוא אתנח והוא **אם אֶרֶץ מַאֲפֵלְיָה** (ירמי׳ ב לא). כן כתב החכם בן בלעם ואחריו החזיק הר״מ הכקדן באומרו כל תביר אחריו טפחא בר מן ארץ מאפליה עב״ל והוא תימה כי לא מלאנו תביר בפסוק זה בשום ספר מספרי הדפוס, גם במקרא כ״י לא מלאתי בו תביר, ואין לומר שהמאיילא הוא תחת הפ״א שבתיבת מאפליה וא״כ יתכן המרכא במ״ם ומלת ארץ בתביר, גם זה ליתא שהרי מתנאי המאיילא שיהי׳ בינה ובין האתנח מלך אחד כמבואר לעיל בשער האתנח, וא״כ ע״כ צריכין אנו לומר שהתביר הוא במלת **אם** ואין כן בכל הספרים ועיין מ״ש לקמן פ״ב אצל הזקף).

הטפחא אי אפשר שלא יהי׳ אחרי׳ או אתנח או ס״פ **בראשי׳ ברא אלהים את השמים ואת הארץ.**
ומן זה **הזרקא** אי אפשר שלא יהי׳ אחרי׳ רודפיה (הוא הסגולתא) הוץ ממקום אחד והוא **כה אמר יי׳ למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו** (ישעי׳ מה א), ואלו

שלשת

שלשה הטעמים התביר והטפחא והזרקא ארוקים לד׳ טעמים והם תביר שאחריו טפחא, וטפחא לאתנחתה וסילוק, וזרקא לסגולה.

פרק ב׳.

מה שהוא שוכן על דרך הראוי לעבור ממנה.

הפזר (קטן וגדול) יתכן להיות אחריו התלישא כגון זֶרַע וְקָצִיר (בראשית ח כב), והיתיב כגון ותשבנה הֶעָרִים אֲשֶׁר־לָקְחוּ־פְלִשְׁתִּים מֵאֵת יִשְׂרָאֵל ׀ לְיִשְׂרָאֵל (ש״א ז יד), וכגון וְעַתָּה אַל־יָשֵׂם אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶל־לִבּוֹ (ש״ב יג לג), והזרקא כגון וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר אֶל־פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף ׀ תְּרוּמָה (יחזקאל מח כא), ויתכן אחריו התביר כגון וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתְךָ הַחוּצָה (יהושע ב יט), ויתכן אחריו טרם (גריש או גרשיים) כגון וַיְהִי מֵאָז הִפְקִיד אֹתוֹ (בראשית לט ה) ויתכן אחריו לגרמי׳ שְׁלַח לְמִכְנַשׁ ׀ לַאֲחַשְׁדַּרְפְּנַיָּא (דניאל ג ב), וְיִשְׁוֹעַ וּבָנָיו שֵׁרֵבְיָה ׀ יָמִין (נחמי׳ ח ז), אבל לגרמי׳

אם

אם הי' אחריו טרם יתכן להיות אזלא ביניהם כגון ויקח את־מחלת ׀ בת־ישמעאל בן־אברהם (בראשית כח ט) (וינואר עוד בסמוך בדין הלגרמי').

התלישא יהי' לה שכן מאחרי' הטרם (או גריש או גרשיי' כמשפטם) כגון וכנניהו ושמעיהו ונתנאל (דה"ב לה ט) ויאמר חלקיהו (מ"ב כב ח) כי בליל שדד (ישעי' ט"ו א'), ויתכן אחרי' הזרקא כגון והביאו את־אחיכם הקטן (בראשי' מב לד) ויתכן אחרי' היתיב כגון כי יען בטחך במעשיך (ירמי' מ"ח ז'), פלא יועץ אל גבור (ישעי' ט ה), ויתכן אחרי' תביר כגון ושבע ויורי ויעכן (דה"א ה יג), ולא תהי' שכנה אל טעם אלא למה שנזכר.

הטרם (גריש או גרשיים) יתכן להיות אחריו רביע כגון והיו בתי ירושלים (ירמי' יט יג), ותלישא כגון ביום ההוא תתעלפנה (עמוס ח יג) וזרקא כגון ויכס את־עין כל־הארץ (שמות י טו), ולגרמי' כגון כי אביאנו אל־האדמה ׀ (דברים לא כ), ויתיב כגון ועשה למבצרי מעזים (דניאל יא לט), ותביר כגון דמות כמראה אדם (יחזקאל א כו), או־בכור

כשב

כשב אר־בכור עז (במדבר י״ח י״ז).

הלגרמיה יתכן להיות אחריו רביע כגון ואיבה׀ אשית (בראשי׳ ג טו), זה׀ יתנו (שמו׳ ל יג) ועשיתי לבית׀ אשר נקרא־שמי עליו (ירמי׳ ז יד). ופזר כגון למכנש׀ לאחשדרפניא (דניא׳ ג ג) ושרביה׀ ימין (נחמי׳ ח ז). וטרם (ר״ל גריס) לא יהי׳ (אחר לגרמי׳) אלא אזל ואתי (ר״ל אלא בצירוף משרתו אזלא לפניו, וכן אמרו במסרת בי״א מקומות בטעם לגרמי׳ משרת הגרשה אבל לא תמצא האזלא מבוא ביניהם) והוא בי״א מקומות במקרא והם ויקח את־מחלת׀ בת־ישמעאל בן־אברהם (בראשית כח ט) מעי׀ מעי אוחילה (ירמי׳ ד יט) ויקח׀ עבד־מלך את־האנשים (ירמי׳ לח יא) הן׀ ישא־איש בשר־קדש (חגי ב׳ י״ב) ויעש׀ בירושלים השבנות (דה״ב כו טו) אי־כבוד׀ בן־פינחס בן־עלי (ש״א יד ג) ויען יונדב׀ בן־שמעה אחי־דוד (ש״ב יג לב) במואב׀ ובבני־עמון ובאדום ובמלכי צובה (ש״א י״ד מ״ז) את־תרתן ואת־רב־סריס׀ ואת־רב שקה מלכיש (מ״ב יח יז) באים׀ מדרך־שער העליון (יחזק׳ ט ב) וגם כל־היהודים אשר־

במואב

במואב ׀ ובבני־עמון ובאדום (ירמי׳ מ יא). ויתכן להיות אחר לגרמי׳ פשטא בג׳ מקומות והם אשר־יוצק על־ראשו ׀ שמן המשחה (ויקרא כא י) ושם שני־בניו ׀ מחלון וכליון (רות א ב), ראשיכם אל־תפרעו ׀ ובגדיכם לא־תפרמו (ויקרא י). ויתכן אחריו תביר במקום אחד והוא וישלח מלך־אשור ׀ את־רבשקה מלכיש ירושלימה (ישעי׳ לו ב), ולא יהי׳ לו שכן אחר מן הטעמים חוץ ממה שנזכר.

הרביע יתכן להיות אחריו זרקא כגון ויהי בשלח פרעה (שמו׳ יג יז) והיתיב (יתיב מהפך ויתיב פשטא) כגון ויאמר אלהים תדשא הארץ (בראשי׳ א יא) וכגון לכן שוא (יחזקא׳ יג כג), והתביר כגון וילך בכל־דרך (מ״א כב מג), ותלישא כגון ויאמר קראתי מצרה לי (יונה ב ג), וטרם כגון אנא חטא (שמות לב לא), ויתכן אחריו פזר כגון ויצאו יושבי ׀ ערי ישראל ובערו והשיקו (יחזקאל לט ט), והטפחא במקום אחד אני יי נעניתי לו בא (יחזקאל יד ד) ולא יהי׳ לו לשכן אחר מן הטעמים חוץ ממה שנזכר.

הפשטא יתכן להיות אחרי׳ זקף כגון ויקרא לאור

אֱלֹהִים וְלָאוֹר יוֹם (בראשי׳ א ה) והרביע כגון הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים (יחזק׳ מז ח), אלא יש לו זה התנאי, כל רביע שיבוא אחר פשטא אי אפשר שלא יהי׳ אחר הרביע יתיב אחר (יתיב מהפך או יתיב פסטא) כגון הַמְשַׁלְּחִים עָלָיו לִדְרוֹשׁ הַמּוֹפֵת דה״ה (דה״ב לב לא) וְהָמָן נֹפֵל עַל־הַמִּטָּה (אסתר ז ח) בר מן ב׳ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲבִישַׁי אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתְּנוּ־לִי מָקוֹם בְּאַחַת (ש״א כז ה) אָבִי דָּבָר גָּדוֹל הַנָּבִיא (מ״ב ה יג),* ותלישא כגון כִּי־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד (ויקרא יג נא). ולגרמי׳ כגון וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת (שמות כט כב). וזרקא כגון הַיְלָדִים אֲשֶׁר גָּדְלוּ אִתּוֹ (מ״א י״ב י׳). ופזר כגון וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה (שמו׳ כט כ). והביר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הִיא עֹשָׂה עִמְּךָ מִלְחָמָה (דברי׳ כ כ) עָלָה סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה (מ״ב יח יג) וטרם חַי אֲנִי אִם־יִפֹּל (ש״א יד מה) ולא יוכל

---

*) ואגב גררא למדנו כי טעות ככל בספרינו שהעמידו על גוזזי צאנו הוּא וחירה (בראשית ל״ח י״ב) ברביע וצ״ל הוּא בז״ק וכ״כ יהב״י.

יוכל להיות לה שכן אחד מן הטעמים חוץ ממה שנזכר (וכבר נתבאר לעיל שער א' פ"ד בדין המתרדפין כי היתיב מהפך ויתיב פשטא מן המתרדפין לכן יתכן אחר הפשטא יתיב כגון אֲדֹנָי פְּתַח (תהלים נא יז) יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנִים (ויקרא כה ח), וכן הפשטא אחר היתיב מלאנו בכמה מקומות אך בתנאי שיש בין היתיב לפשטא משרתו מהפך כגון כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה (בראשי' כב טז) אֶרֶץ כִּי תֶחֱטָא לִי (יחזקאל יד יג) אבל יתיב תכופה לפשטא בלא מהפך ביניהם לא מלאנו כ"א בי"א מקומות כמבואר לעיל בדין הפשטא).

יתיב המהפך יתכן להיות אחריו זקף קטן כגון רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי (עמוס ג ב), ויתיב (פשטא) כמוהו כגון אוֹ בְּנִבְלַת (ויקרא ה ב) (ועיין מה שכתבתי בסוף דיבור הקדוש), וטרם כגון אֶפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה תִּפְאַרְתְּךָ (שופטים ד ט).

הזקף (קטן וגדול) יהי' אחריו טפחא כגון וְיָצָא יְיָ וְנִלְחַם (זכרי' יד ג) (וכבר התבאר לעיל שער א' פ"ד שיתרדף ז"ק אחר ז"ג וז"ג אחר ז"ק). והתביר כגון וַיֹּאמֶר יְיָ כַּאֲשֶׁר הָלַךְ (ישעי' כ ג), ואם הי' הזקף לפניו יתיב יתכן לבוא אחריו תלישא כגון חַי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי בִמְקוֹם (ש"ב טו כא),

והיתיב

והיתיב כגון ממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על־נוהו (ירמי' כה ל) אלא שיש לו זה התנאי, כל זקף שיש אחריו יתיב אי אפשר שלא יהי' אחריו זקף. כגון כי אמר איוב אולי חטאו בני (איוב א ה) ואני זאת בריתי אותם אמר יי רוחי אשר עליך (ישעי' נ"ט כ"א). והרביע מבלעדי הקמת היתיב ויאמר אליו רוץ דבר (זכרי' ב ח) אוי לי אמי כי ילדתיני (ירמי' טו י) לא שלחך יי ואתה (ירמי' כח טו). והטרם כגון מזריע זרע עץ פרי (בראשי' א' י"א). ולגרמי' אל־העגלה ואת כלי הזהב (ש"א ו' ח') ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא (ש"א כב יח). ואתנחתא במקום אחד ליי בשבועתיכם (במדבר כח כו). והסילוק במקום אחד הצרעתי והאשתאולי (דה"א ב' נ"ג).

(א"ה זה דברי בן בלעם ונשנה הדיבור הזה בפרק הבא וזה תימה שהרי בכלל י"א מקומות שחסרה המאיילא לאתנחתא כמנה ומזון לכלא בה כמבוא' לעיל בדין האתנח וגם שם זקף קטן שכן לאתנח בכל הספרים כי תיבת ומזון בקדמא בס"מ וכן לפי עדותו כמבואר לעיל שער א' פרק ו', בדין שכונת המשרתים, וצ"ע).

הרודף לזרקא (היינו הסגולתא) לא ימנע אחרי' אלא

טפחא ואתנחתא וזרקא וסגולה כמוה.

האתנחתא יתכנו אחרי' כל הטעמים ולא ימנע לבוא אחרי' אלא אתנחתא כמוה.

סלוק הוא **סוף פסוק** ימנעו אחריו כל הטעמים.

פרק ג'.

הטעמים המנועים לבוא זה אחר זה.

הפזר לא יבוא אחריו זקף, ורביע, וטפחא, ואתנחתא, וסילוק.

התלישא לא יבוא אחריו פזר, ורביע, ולגרמי' וזקף, ואתנחתא, וטפחא, וסילוק.

הלגרמיה לא יבוא אחריו תלישא, וזרקא, וזקף, ואתנחתא, וטפחא, וסילוק, ואם יבוא אחריו טרס לא יהא אלא אזל ואתי והם י"א בלבד כמבואר לעיל בדין הלגרמי'.

הרביע לא ימנעו מאחריו אלא זקף, ואתנחתא, וסילוק, וטפחא יבוא אחריו במקום אחר כמבואר אצלו בפרק הקדום.

הפשטא ימנעו מאחרי' אתנחת', וטפחא, וסילוק.

הזקף ימנעו מאחריו פזר, וזרקא, וסילוק, ואתנחתא, ולא יבואו אחריו כ״א סילוק במקום אחד והאשתאולי (דה״א ב׳ כ״ג), ואתנחתא במקום אחד בשבועותיכם (במדב׳ כח כו)· (א״ה כבר העירותי עליו בפרק הקדוס מה שנתקשה לי בזה).

האתנחתא לא ימנע מלבוא אחרי׳ אלא אתנחת׳ כמוה.

הזרקא ימנעו מאחרי׳ ג׳, טפחא, ואתנחת׳, וסילוק.

תביר לא ימצא אחריו כי אם טפחא לבדה, אבל במקום אחד ימצא אחריו אתנחתא כמבואר אצלו בפרק הקדום.

שופר יתיב לא ימצא אחריו אלא זקף, כ״א בי״א מקומו׳ ימצא אחריו פשטא· (כבר באֹרתי למעלה דף ל״ה ב׳ התבאי על זה).

ומן המשרתים לא ימצא אחד מהם מתרדף אחר חברו כ״א שופר מונח אחר שופר מונח, ושופר עילוי אחר שופר עילוי (עיין לעיל שער א׳ פ״ו משכונת המשרתים).

ואלה השנים עשר טעמים לא יתכנו להיות בפסוק אחד כולם יחד, אלא בשני פסוקים יקובצו מהם יחד, והם וְיָצְא֡וּ ׀ יֹשְׁבֵ֣י ׀ עָרֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל וּבִעֲר֨וּ וְהִשִּׂ֜יקוּ בְּנֶ֨שֶׁק וּמָגֵ֤ן וְצִנָּה֙ בְּקֶ֣שֶׁת וּבְחִצִּ֔ים וּבְמַקֵּ֥ל יָ֖ד וּבְרֹ֑מַח וּבִעֲר֥וּ בָהֶ֛ם אֵ֖שׁ שֶׁ֥בַע שָׁנִֽים (יחזק׳ לט ט)

ואשר יחסר ממנו אחד והוא הזרק׳ והיא תמצא בפסוק האחר
והוא וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ ׀ עָלָה לִקְרָאתֵנוּ וַיֹּאמֶר
אֵלֵינוּ לְכוּ שׁוּבוּ אֶ׳־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם
וְדִבַּרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר יְיָ הֲמִבְּלִי אֵין־אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָא׳ אַתָּה שׁוֹלֵחַ לִדְרוֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי
עֶקְרוֹן לָכֵן הַמִּטָּה אֲשֶׁר עָלִיתָ שָּׁם לֹא־תֵרֵד
מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת תָּמוּת (מ״ב א ו) ואשר יחסר ממנו
הוא הפזר והוא הנמצא בפסוק האחר •

פרק ד׳•

סדר הטעמים האחד אחר אחד•

אחר הפזר תלשא • אחר התלשא טרם . אחר הטרם רביע , ואחר הלגרמי׳ רביע • אחר רביע יתיב (יתיב מהפך או פשטא) אחר יתיב זקף (קטן או גדול) . אחר הזקף תביר או טפחא • (ואחר התביר לעולם טפחא במ״א כמבואר לעיל) . אחר הטפחא אתנח או ס״פ (זהו סדרם היותר נהוג , ואיננו חוק כמבואר ממה שקדום) .

מספר משרתי כל אחד ואחד מאלה הטעמים.

שמשי הפזר הקטן שופר מונח. שמשי הפזר הגדול הוא קרני פרה שופר מונח אלא שהמשרת הקרוב אליו הוא הגלגל. שמש התלישא שופר מונח. שמשי הטרס ג׳ שופר מונח ותלישא (קטנה) ואזלא. שמשי הלגרמי׳ ב׳ שופר מונח ומרכא. שמשי הרביע ב׳ שופר מונח ודרגא. שמשי הזרק׳ ה׳ שופר מונח ותלישא ושופר עילוי ואזלא ומרכא. שמשי היתיב (פשטא) ה׳ שופר מונח ותלישא ואזלא ושופר מהפך ומרכא. שמשי הזקף ב׳ שופר מכרכל ושופר עילוי. שמשי התביר ה׳ שופר מונח ותלישא ואזלא ודרגא ומרכא. שמשי הטפחא ב׳ דרגא ומרכא. שמשי האתנחתא ב׳ שופר עילוי ומאיילא. שמשי הסילוק ב׳ מרכא ומאיילא.

פרק ו׳

מקום נעימות הנגינות.

הנגינות נקראות באותו מקום שראוי להאריך בניגון התיב׳ ולכן כל הנגינות ננקדות באותה אות הראוי׳ להנגן, חוץ מן הפשטא והזרקא והסגולתא והתלישא קטנה שהם מנוקדים לעולם בסוף התיבה ואע״פ״כ הם נקראות באותה אות שהי׳

דינם להיות בתיבה אלו היו נגינות אחרות, וכבר כתבתי לעיל שער ב׳ פ״א שעשו ככה לפשטא ולזרקא ותלישא כדי להבדיל בין ב׳ נגינות נבדלות שוות הצורות, כי צורה אחת לפשטא ולאזלא, וצורה אחת לזרקא טעם ולזרקא משרת בספרי אמ״ת גם לתלישא גדולה וקטנה, לכן הבדילו ביניהם במקומות מושבותם, ואולם גם הסגולתא נקרו לעולם בסוף התיבה בעבור שתמונת׳ ג׳ נקודו׳ ואילו נקדוה על האות יתכן שהשכון בין אות חלומית ואות שי״ן ימין או שמאל ויתחברו ד׳ וה׳ נקודו׳ על אות אחת ויתבלבל הקורא לכן נקדוה לעולם בסוף התיב׳. ויש נקדנים שעושין ב׳ תלישות גם ב׳ זרקות אחת בסוף התיב׳ ואחת באות המחלקת אם התיבה ראוי׳ להנגן מלעיל בעבור בני אדם שאינם יודעין מקום הניגון, וכל פשטא עושין ב׳ פעמים אחת בסוף התיבה ואחת במקום שראוי להנגן כגון ויבואו, אלה וכל דכוותהון, ומצאתי להחכם בעל מ״ש שאמר ויסר נח (בראשי׳ ח יג) במקצת ספרים בשני פשטין ובספרי ספרד בפשט אחד לבדו כי אינם נוהגין שני פשטין רק כשיהי׳ ביניהם אות אחד או יותר עכ״ל.

מסימני ההעמד׳ והדביקות ועילה׳ ועניג׳ ככל משפט׳ וחוקות׳.

פרק א׳.

מיופי גלגול הדבור ועילת הגעיא והמתג והמקף.

כבר הורה הזקן החכם ר״י הלוי במאמר שני סי׳ פ׳ מספרו הכוזרי כי על ג׳ תכונות הלשון עומדת, על תורת האותיות והתיבות בעצמן, ועל עבודת סדר גלגול הדבור, ועל נעימת הטעמים, וזה דברו: התכונה הראשונה תקבל תנאיה כשאתה מעיין באות אות ותיבה תיבה ולא תרגיש על תקנת גלגול הדבורים המחוברים מחבור והפסק ומלה גדולה וקטנה וזולת זה, ואז יכונו לך השבעה מלכים (שהם קמץ וחולם שורק וצרי וחירק וסגול ופתח) על תכונתם הראשונ׳ מבלי חילוף, והשוא על ערכה מבלי געיא. והתכונה השנית מעיינת ביופי חיבור המלות וגלגוליים, ואפשר שישנה דבר מן התכונה הראשונה לתקן השנית. והתכונה השלישית סדר הטעמים, ואפשר שישנה דבר משתי התכונות הקודמות. ואיננו נכרי בתכונה הראשונה רדיפת שלש תנועות שלא יכנס ביניהם נח ולא דגש, אבל באה בתנועה שבאית אחר תנועה שבאית שלש׳ ויותר כאשר יעבור זה בערבי, אבל זה נכרי בתכונה השנית, ובעת שיזדמנו שלש תנועות בתכונה הראשונה תמשך אחת מהם בתכונה השנית בשיעור נח, כי העברית קשה לה רדיפתי שלש תנועות אלא בפגישת הכפל כמו

שרדך

משפטי הטעמים

שררך או אותיות אח"הע כמו נהרי נחלי ואם תרצה תמשך ואם תרצה תמהר ; וכן הכשירה התנועה הראשונה קנון שתי תנועו' זאת אחר זאת כמשכות כשיעור שני נקים , ורצתה התנועה השנית כי הדבור כזה לא יהי' נאה והפילה אחד משני המשכים והשאירה השני כמו שמתי ושמתי וכל הדומה לו ; הלא תראה פעל וחביריו הדיבור בו נהפך הניקוד כי תמשך העי"ן והיא פתח ותניח הפ"א והוא קמץ , ומשיכת העי"ן איננה כ"א להשען לא לנח רפה , ועל כן השאירו אמר לי ועשה לי על התנועה הראשונה מפני שנשענו על המלה הקטנה וכו', והרבה להביא משלים להורות כי כל תורת המלעיל והמלרע והדגשות והרפיון והשתנות ההברות בסמיכות ובפרד ובעמיד' והפסק ובקיבוץ ובכינוי כולם על תנועה השנית הזאת הם נשענים כדי שיתגלגל הדיבור באופן יפה ונעים , וכבר רמז עליו לעיל מיני' בסי' פ"ח בתתו סבת הקריאה למאה אנשים כאלו הם איש אחד פוסקים בעת אחת ומחברים קריאת' כאחד באומרו : מפני שקבלנו בה בין שני נחי' ולא קבלנו בין שלש תנועות אלא ע"י הדחק ובא הדבור נוטה אל הנח עכ"ל , ובעבור כי לא רבים יחכמו בביאור הדברים העמוקים האלה , אף כי הם היסודות אשר כל עמודי חכמת הלשון נשענים עליהם , לכן אעתיק לך הנה את דברי תלמידו ה"ה החכם ר' שלמה ב"ר אברהם המכונה בן פרחון ז"ל , אשר קבל תורתו מפי' ר' שלמה הלוי ז"ל בעל

הבחרי

הכוזרי כמו שהזכיר בספרו הפרחון* בכמה מקומות, ודברי הרב ודברי התלמיד הם דברים אחדים ובלתי נבדלים כ"א בסגנון הלשונות, וזה דברו בשרש צית: אֲצִיתֶנָּה יַּחַד הרפו הלד"י שלא כמנהג חבריו שכולם דגשין משום שקשה עליהם דיגוש שתי אותיות במלה אחת, גם דיגוש היו"ד של יַחַד הסמוך לה, והרבה עשו כך כמו כי גאה גאה דיגוש גימ"ל של מלה שניי' שלא יבואו שתי מלות השוות זו אחר זו ראו לדגש שתים הקיצונות ולרפות את האמצעית לייפות הדיבור, וכן הֲלֹא כְּכַרְכְּמִישׁ משפטו רפה וכשראו כי פגעו עוד בכ"ף אחרת ריפו את האמצעית ודגשו את הקיצוניות, וכן ואכבדה בפרעה, בהכבדי בפרעה דגשו הבי"ת משום הפ"א והניחו מנהג אה"וי ובג"ד כפ"ת בשביל לייפות הדבור, כאדם שיבוא לחבר בדולחים ואבנים טובות בחוט או חשן ואפוד שראוי לתת דמות מזה בין שני דמיות מזה עכ"ל, והרבה לבאר ענין זה בהקדמת ספרו בהיות דברו על מנהג לשון עברי להפיל אותיות מן השרש כגון בפעלים הכפולי' ובחסרי הפ"א ובנחים אמר וז"ל: וזה שמפילין כדי להקל הדבור הוא ולדבר בלי טורח, אלא שלפעמים אין חוששין לטורח ואומרין את המלה

בהלכתה

---

*) הס' היקר הזה עודנו בכתובים כי לא נקבע בדפו' עדין והוא אצור בביבליאטיק של רבינו הגדול הגאון המפורסם הנשיא מוהר"ר דוד זינצהיים נרו' ראש לבעלי אסופות אנשי שם אשר התאספו בפאריס הביר' בפקודת הקיסר האדיר יר"ה, ואפריון נמטי' לרבינו הגדול נרו' כי שלח הספר אלי אחרי דרשי אותו וצדקתו עומדת לעד.

כהלכתה, ומשום זה הטעם נעשית תקנת אהו"י ובג"ד כפ"ת משום שאותיות אה"וי רפין ורכין ואין טורח בדבורם כלל ובג"ד כפ"ת שיהיו דגשין הן קשין וחזקין לפיכך אם התחיל המדבר באות רך האיך יפגע באות הקשה לחברו עמו ? אלא אמרו טוב שנרפה את האות הקשה כדי להשוותו ולהסיר הטורח ; ועוד יש להם תקנה אחרת שמו אותה באתנח וסוף פסוק, כי אתנח וס"פ הם סוף הדברים וכל הפסקה מאריכין בה כמעט ושמאריכין בה ממין אחד תתגנה המלה ולפיכך תקנו לשנות מקצתה כגון ונפלו לפניכם לֶחָרֶב משפטו לַחֶרֶב ומשום סוף פסוק נהפך לקמץ ומשום שהאריכות ממין אחד תתגנה שינו ואמרו לֶחָרֶב לייפותו ולשום קמץ בין שני סגולין, וכן באתנח כגון וּבֶחָרֶם, ואפילו בשתי מלות שנזדמנו להם בס"פ עשו כן שנאמר הֶרָה נסו ומשפטו הָרָה כי אין לנו הֵר ולא הֵרָה בכל המקרא, ולפי שלא יאריכו באחד שלא תתגנה המלה שינו ואמרו הֶרָה[1]. וכן שינו הַזְּבוּלֹנִי כי משפטו הַזְּבוּלֻנִי מן זְבוּלוּן אבל אמרו אם נאריך ממין אחד יתגנה הדיבור וראו לשנותו כדי לייפותו שיהא קולס בין שני אותיות שרוקין אחד שורק ואחד חרוק[2] ופעמים

לא

---

[1]) ברור שנספרו היו כתוב הֶרָה הה"א בצרי, וכ"כ יהב"י בשם ס"ס, וגם הקב' בעל מ"ש העיד שמלא בספר כ"י ישן שאמר בכל ספרי דוקני נקוד בצר"י וטעמו למעלה עכ"ל אכן בספרי' מדוייקי' שאצלינו נקוד סגול וכ"כ רד"ק בשרשו שהה"א בפתח קטן תחת פתח סגול.

[2]) בעבור שהשורק והחירק קרובים במבטא עד שישתמש לפעמים זה

לא ירפו בג"ד כפ"ת מפני שמא תתגנה המלה כגון **ואכבדָה בפרעה, בהכבדִי בפרעה, ויהִי בבואה, ושמתִי כדכד, ונלאתִי כלכל, הלא בְּכַרְכְּמִיש, הלא כגעת בה**, כל אלה משונים מהלכות אהוי ובג"ד כפ"ת שלא יבואו ג׳ אותיות רצופות רפויות לפיכך דגשו התיכונה כדי להקל הטורח וליפות את המלות, ושינו עוד ואמרו **כי גאה גאה** משפטו **גאה גאה** אבל לא רפו להשים שניהם ממין אחד שמא תתגנה המלה לפיכך דגשו השני׳ וכו׳, וגם תיקנו את הזעיר כגון **מה־פרצת** וכו׳, וגם תיקנו דאתי מרחיק כגון **ועץ עֹשֶׂה־פְּרִי, אשר שַׂמְתִּי בְּפך** וכיוצא בהן, ותיקנו המפסיק כגון **עשו׀ כלה**, ואשרוף **אותו׀ באש** כדי שינוח הקורא מעט ואחר כך יתחיל באות חזק; ואל תאמר שאין זה הדין כי אם בשתי מלות דבוקות בלבד אלא אפילו אותיות יהו"א ובג"ד כפ"ת במלה אחת הרי הן מרפין כגון **אֲגורה אָגְרה מאכָלה** זו הא"לף; **אוגר ונוכחת ותוגרמה** זו הו"יו; **יִכְבוש יִגלה** זו היוד, אבל הה"י המרפה לא תמצא בראשי המלות ולא באמצעו; ויתר מזה אומר לך, אל תאמר כי לא ירפו אלא

אותיות

תמורת זה כמו מחוייאל ומחייאל הידם וחורם וייִשם וויִשם והדומים רבי׳ לכן גם עליה׳ חששו שלא יבואו רצופים.

אותיות יה"וא בין שתי מלות אלא שבעה מלכים הם מרפים את בג"ד כפ"ת בלא אה"וי כלל כגון שָׁבוּ זה הקמ"ץ יַחַת אפרים יַיִן בַּיִת זה הפתח, שֵׁבֶר זה הצר"י, שֶׁגֶר זה הסגול, יִתְבָּרַךְ זה החירק, אֹתְךָ אֹתוֹת זה החולם, יוּדוּךָ יברכוּכה זה השורק; וכן השו"א גם היא תרפה בג"ד כפ"ת כגון נְבִיאִים בְּגָדִים נְדוּדִים נְבָאִים נְפִילִים כְּתוֹא מִכְמֹר, כן סגולת כל המקרא חוץ מן מלת בָּתִּים וּבָתֵּי כל מצרים לפי שעיקר המלה בית ולא יוכל לומר בלשון רבים בַּיְתִים בַּיְתֶךָ וּבַיְתֵי לפי שיש טורח על הלשון, מה עשו? הפילו היו"ד מלשון רבים, ומנהגם כשיפילו אות מדגישין האות שבצדו. להודיע עליו, ולא יוכלו לרפות או להסיר זה הדגש מכי שיבוא תקנתא לתקנתא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן*. וכן שב"א בכל המקרא תרפה אחרי' חוץ ממלת שְׁתַּיִם שְׁתֵּי שְׁתֵּיהֶן, ולמה? לפי שאנו צריכין לנו"ן של שנים במלת שתים שהיה עיקר כי כן תאמר שני שנים שניים שנית ויאמר שנו וישנו, ולא אשנה לו, את משנה התורה הזאת

ובמלת

*) וכן אמר החכם ראב"ע בצחות בשער השמות וז"ל: ואין במקרא כלל דגש אחר קמץ גדול רק במלת בתים בתיך ובתי כל עבדיך, וכל מלה שהוא מגזרת בית, ויאמר ר' יהודה המדקדק ז"ל כי הי' כן בעבור חסרון יו"ד שהוא השרש ושלא תתערב המלה עם בַּתִּים שהוא מדה מגזרת עשרת הבתים חמר (יחזק' מה יד) עכ"ל; והמכלול אמר שבא דגש להפריד בינו ובין ושיתהו בתה (ישעי' ה) שהוא ענין שממ' לפיכך לא אמרו בָּתִּים רפה.

ובמלת שתים ושתיהן ושתי הכליות לא יוכל לומר זה הכו"ן מפני הטורח שיאמר שְׁבְתַּיִם, מה עשו? הפילו את הנו"ן וכשהפילוה עושין אות דגושה אחרי השו"א, מה שאין כן בכל המקרא, מה עשו עוד? ראו להוסיף געיא לפני שי"ן של שתים כדי לתקן הדבור ואמרו אֶשְׁתַּיִם אֶשְׁתֵּיהֶן אֶשְׁתֵּי הכליות אע"פ שאינה כתובה, וכן קורין כל בני ארץ ישראל ומצרים ואפריקה ובני המערב חוץ מספרד, וכשבא ר' יהודה הלוי ז"ל ור' אברהם בן עזרא ז"ל ש"ן לאפריקאה וראו כל העם קורין אֶשְׁתֵּי תמהו מזה והוצרכו לחפש אחריו עד שידעו כי כך צריך לקרות, וחזקו ר' יהודה בזה המעשה בכמה ראיות נכונות למבין, אמרו, מנהג לה"ק שלא להתחיל המלה אלא באחד משבעה מלכים וכשמתחיל בו הרי זה מרפה את האות השני כמו שאמרנו למעלה כי כל שבעה מלכים מרפים בג"ד כפ"ת וכמו שעושין הרי הדבור עומד ונפסק, ורוצין להתחיל עוד באות שלישי באחד משבעה מלכים, הא למדת כי יתחיל באות מנוענע ועומד באות נח, כגון לבלתי הָפְכִּי את העיר, כשהתחיל באות קמץ קטף הרי זה רפה את הפ"א ועמד הדבור כאלו נפסק, ועוד מתחיל את האות השלישי בדגש שהיא הכ"ף, והוא הדין למלת הָפְכְּכֶם, בִּרְכַּת אובד עלי תבוא, הִגְדִּיל יי, יִרְבֶּה, לְנֹגַהּ לְנֶהְדַּר כן תלך כל המקרא חוץ ממקצת שנרפו להקל והוציאה

אותן

משפטי הטעמים

אותן המסרת כגון וַיִשְׁפֵּה, שַׁרְבִיט, בִּרְכַּת אָבִיךָ (וכ"כ יהב"י במגלת אסתר), ואילו רימו את הת"ו של שתים ולא יוסיפו הגעיא הרי אבד סימן הכו"ן של שניות וחוזרת המלה ללשון שתיי' כמו וַתֹּאמֶר שְׁתֵּה אדני; ואם תמלא שינוי מזה שאמרתי לך דע כי יש שם מאורע שאירע לו (וזה המאורע הוא אשר קרא אחבר רנו התכונה השנית) כגון וכל דבר לא יִכָּחֵד מן המלך, כי היו"ד והחירק לא רפו את הכ"ף לפי שעיקרו יִתְכַּחֵד והפילו הַתי"ו ודגשו הכ"ף שבלדו, וכן תמלא במקרא אשר תאפה בַּתַּנּוּר והלא אמרנו למעלה שהפתח מרפה והנה זה דגש לפי שהוא כמו בְּהַתַּנּוּר אבל כשהפילו הה"א עמד הַתי"ו בדיגושו כי כן דין המקרא, ומלאנו כמוהו במקרא כגון לְהַמִּזְבֵּחַ לְהַגְּדוּד כי הה"א של ידיע' מדגשת אחריה כגון הַגָּדוֹל הַהֶרֶךְ, וכן הה"א של קריא' כגון הַדּוֹר אתם, הַקָּהָל חֻקָּה אחת לכם, הַקְּטַנִּים עם הַגְּדוֹלִים, אבל השו"א לעולם מרפה אחריו חוץ ממלת שתים וכמו שאמרנו וכו'; וגם זה ממדת לשון הקדש שלא יתכן שיבואו ג' אותיות מכוענעות לעולם אלא א"כ יהי' בהם מאותיות אחה"ע כגון יֶחֱרַד יַעֲבוֹד יַהֲרֹג אי כמי אותיות כפולות כגון מִלֲלַי גִּלֲלַי (נחמי' י"ב ל"ו) רְבָבוֹת אלפי ישראל, קִלְלַת יותם בן ירובעל, ואיכם במשקל צִדְקַת ה' עשה, בִּרְכַּת אונד,

שאין

שאין אות שני' שבהם מנוענעת, ומשום זה הטעם לא נהגו ישראל מעולם קודם שנתערבו בגוים ולמדו ממעשיהם לעשות פיוטים וחרוזות ואמרים שקולים מפני שלשון עברי אינו כלשונות אחרים כי כל הלשונות מנענעים כל האותיות וישראל אינם מנענעים כ"א אותיות אהח"ע ואות כפולה כמו שאמרנו, תדע שהרי אם תמנה מלכים של פעל תמצא שנים בשלשה אותיות, וכן פועל ופעול ודומיהם ויתר הלשונות כל אות ואות מדבריהם מנוענע וכל פעל שלהן יש לו שלש תנועות, ואילו הי' הקרוב והמשכיל טוב הי' עושין אותו בני קרח ודוד מלך ישראל ושלמה בנו שהיו משוררי' כי עשו השירים והניגונים והשורות כגון על מחלת לענות ואל הנחילות ועל עלמות שיר ועלמות לבן ולמנצח בנגינות, ואיך לא היו עושין שיריהם חרוזות ופיוטים שקולו'? וכי אנו בעניות דעתנו בדורותינו נוכל לעשות פיוטים וחרוזות והם לא ידעו? אבל בודאי אחר שגלינו מארצינו וראינו הערבים עושין חרוזות ופיוטים שקולים עשינו אנחנו כמותן והשחתנו את לשון הקדש והכנסנוה במקום צר שלא יתכן לה להיות, והרי שלמה שנאמר עליו אזן וחקר ותקן משלים הרבה ויהי שירו חמשה ואלף, ואמר ויחכם מכל האדם ועם כל זאת לא עשה חרוזה אחת ולא פסוק שקול, ואיך נאמר אנחנו שהוא לא ידע לעשות כמונו, אם נשפט בהבלים שישרו בעיני עצמינו הלא זה חסרון דעת אע"פ שלא נדע מלה"ק אלא

משפטי הטעמים

מה שבמקרא כל שכן הם שהיו חכמים נביאים ומשוררים ומענים לפני הבורא במיני ניגונים חוץ מפיוט וחרוזות משקל כי אמרו לעושה נפלאות גדולות לבדו וזה ארוך ואמרו כנגדו לעושה השמים בתבונה וזה קצר , ועוד את הירח וכוכבים לממשלת בלילה וזה ארוך וכנגדו את השמש לממשלת ביום וזה קצר , אלא בודאי אילו הי' לה"ק בר הכי היו הם עושים כן קודם כל אומה שבעולם , ואמר ר' יהודה הלוי ז"ל כי הפייטן הולך אחר המשקל ועושה שמותי במקום שמתי , ואומר במקום אמר וזה כולו רע , ועשה תשובה לפני מותו שלא יפייט לעולם , ובאמת מנהג האומות הוא ולשונ' עשוי לכך , ואנו יש לנו ענינים אחרים בלשוננו שיבין ממנו הקורא את התמיה ואת הגערה ואת התחנה ואת הכלכול ואת השאלה וכל דבר ; השאלה היש ה' בקרבנו אם אין , הכלכול ויתמהמה נטע' שלו , התחנה למה תעשה כה לעבדך , את הגערה ההוא אמר ולא יעשה , וכן כולם מן הטעם שלהם תבין כאילו הנביא כנגדך מדבר לך פנים בפנים , ולענין משקל וחרוזה נאבד את זה העיקר , ואין ראי' בעולם גדולה מזו האיך נהי' אנחנו בעניות דעתנו נוכל לעשות מה שלא ידעו הם לעשות , אלא ודאי אינה מדה ומדת האומות היא , עכ"ל , הרי לך דברי הרב ודברי התלמיד ושניה' לדבר אחד נתכוונו לירות אבן פנה ביסודי הלשון ולהעמיד התכונה השנית

על

על מתכונתה. ומדבריהם למדנו כי מתנאי היופי ונעימות הדיבור הוא ההתמזגות מאותיות חזקות ורפות ומהברות קמוצות ופתוחות וחרוקות עת התגלגלות הקול מתכונה לתכונה העמק המולה או הגבה למעלה, כי אם תרבינה בו הקשות והכבדות והחשוכות, ירעים בקולו קול עוז ויבהיל השומע עד שתכבד אזנו משמוע, והפך זה ברבות הקלות והרכות לא תמלא אזנו משמוע כי אזן מלין תבחן; וכן כשתבאנה בו תיבות גדולות וארכות מרובי האותיות וההברות הנה מן הצורך לשום בתוכם נופש ולתת מקום פנוי לקול להתגלגל בו מתכונה לתכונה לבלתי הלאות אזן השומע ולבלתי נתון עיפות לקורא בהקפיו על רב האותיות וההברות בנשימה אחת וכברקים ירוצצו שפתיו עד בוא' ש הגבול הוא האות המכוננת; והפך זה בבוא בו מלות קטנות זעירות רצופות הנה מן הצורך לדבק ולחבר המלות אשה אל אחותה ולעשות משתים או שלשה מילה אחת כערכה במספר אותיותי', ולולא זאת הורע כחו של דבור ונשחתה מרוצתו הנאותה לרבוי הגבולות אשר בו; ולתקנת כל אלה הוכנו אותות וסימנים מציירין בהם העמדות אם בתחלת התיב' או באמצע' לתת מקו' פנוי לקול להנפש ולהתגלגל. והוכן סימן הדבקות מדביקין בו הגבולות הנפרדי' כדי להריצ' אל מקום זה ייסד לה' סדר גלגול הדבור ואל יחסר המזג; ועשו לסימן ההעמדה קו כלב מתחת לאות בכל התנועה כמו

אעשה

משפטי הטעמים

אַעֲשֶׂה הָאָדָם וקראו לו בשם געיא לפי שמעמידים מעט בתנוע' ההיא כאדם גועה , ויש יקראו לו מתג כי הוא כדמות מתג ורסן בפי הקורא להמשיכו ולהעמידו , ויש שיקראו לו מעמיד או מאריך לפי שהוא מעמיד ומאריך האות קצת ; ויש מן החכמים שמבדילין שמותן ולא יקרא געיא כ"א אל המקל העומד בצד השוא בתחלת התיבה אבל אל העומד בצד התנוע' יקראו מתג או מאריך בכל מקום שהוא ; ועשו לסימן הדבקות והתאחדות המלות מקל שוכב למעלה בין ב' מלות או בין תיבה למלה כדי לחברם ולעשותן לתיבה אחת , וקראו לסימן כזה מקף כמו אַל־תִּירְאִי כִּי־גַם־זֶה לָךְ בֵּן , ויש שיקראו לו סמיך לפי שהוא מסמיך תיבה אל תיבה ; וטעם לקריאת שם מקף כתב ר' אלי' הלוי לפי שהוא לשון סבוב שהוא מסבב ב' תיבות יחד , והחכם בעל ערוגת הבשם לא מצא טעם בטעמו זה וכתב הוא ז"ל שנקרא כן מלשון אין מקיפין שתי חביות במס' ביצה דף ל"ב ב' שהוא ענין קריבה וסמיכה , ויותר נראה שנקרא כן על שם תכונתו ותמונתו כי הוא כמו שאמרנו כדמות מקל או קורה נטוי למעלה בין ב' תיבות ומחברן לאחת , והנה הוא כמו המוט השוכב על שכם שני בני אדם ומחברם לאיש אחד והוא הנקרא מקף וכ"כ בעל הערוך כי וישאוה במוט ת"י בקופא , וכן מלאכו בת"י שלכו ונתנו על המוט מתורגם ויתנון על קופא , גם במס' ברכות דף כ"ו אמרו קפא

כשורא

כשורא והיינו קורה, וזה שמו הנאות לו גם לפי צורתו גם לפי ענינו. ודע שיש מקומות שהקורא גועה בהם אף שאין שם סימן הגעיא רשום דוגמת תיבות שְׁתֵּי שְׁתַּיִם שהזכיר בעל פרקון כנזכר למעלה, גם החכם ר"י חיוג בדרכי השוא אמר שכל שוא שבראש התיבה ואות שני של תיבה אחת מאותיות אח"הע תגעה השוא שבראש תיבה כהברת אות אח"הע שאחריו, בין רשומה הגעיא בין שאינה רשומה עכ"ל, גם בן בלעם אמר כדברים האלה (לעיל דף ע"ז ב', הקורא יטעים הגעיא בפיו או כתובה או לא כתובה, ומדבריהם נתברר כי געיא איננה זולתי נשיאת קול הקורא אצל קצת האותיות הראויות להגעות אם לתקן ענין התיבה או לתפארת הקריאה. ועתה הסכת ושמע דברי גאוני הלשון הקדמונים ולבך תשית לדעתם.

פרק ב'.

משפטי הגעיא הוא המתג והמאריך.

הגעיא היא הנפשת המלה ותחבב הקריאה בלב הקורא והגריבהו על הוספת הקריאה. וכבר ראיתי שחוטפין אותה במקצת מקומות ומקיימין אותה במקצת המקומות. וכלל הדבר אין לה שורש לפי שאינה מנוי' לא עם הי"ב טעמים ולא עם המשרתים, ומעמדה לנטות אל הימין של קורא

כרמיון העמרה הטפחא והמאיילא, והיא שוכנת עם המקף, והוא דבר שמרביק שתי תיבות, אם היתה התיבה שאין בה לא טעם ולא משרת כגון וְאִם־יִוָּתֵר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים (שמו' כט לד) וְאֶת־רֶסֶן (בראשי' י' י"ב והוא בז"ג בעדות ישב"י וכן עיקר) כל תיב' שיש בה טעם לא יהי' בה מקף אלא אם תבוא הגעיא מלפני הטעם אז תהי' בתיבה טעם ומקף במקצת המקומות, (מלשונו זה נראה שלא נמנע המחבר מלקרוא למאיילא בשם געיא בעבור שווי הצורות, והמאיילא היא שמלאכתה משרת לאתנח בי"א מקומות אשר סמוכה מהם במקף כמבואר לעיל שער ב' פרק א' בדין האתנח, ועיין עוד מה שהעירותי שם אצל הזרקא) ויש מקומות שלא יתכן בהם אות הגעיא, כגון כִּי לֹא יִשְׁנוּ (משלי ד יז) היו"ד בגעיא הוא מן שינה ותנומה, ואילו נהטפה היו"ד אז תסור התיבה מעיקרה ונידמת כגון אחרי דברי לא יִשְׁנוּ (איוב כט כב) וכמוהו, כמו שתראה שישתנה הדיבור אם לא היתה געיא • עד הנה דברי בעה"ט, ור"י קיוג הוסיף דבר באמרו, הגעיא שוכנת עם המקף כדי להרבות ההברות להטעים ולהנעים ולהוליך הקול בנועם עד הטעם הבא אחריו שהוא הגבול ולא ירוץ הקורא ולא יחליש קולו במרוצתו עד הטעם הנקרא מלך ולא יוכל למשוך

המלך

המלך בדרך המלכים הנמשכים בקול רם ובטעם. ויש מתגים גם הם לא נמנו עם המלכים ולא עם המשרתים גם הם נקראו געיות ובאים להנעים ולהטעים המלה ולא יחליש הקול בחפזו לרוץ למהר אל האות המחלק כמו וְהָאָדָם, וְתוֹשָׁבִים, וְעֵינֵיכֶם, וכן בס"ם הזקנים מתגו כל פ"א הפעל מיו"ד בתוספת אית"ן כגון אֵדְעָה יֵדְעוּ יֵשְׁבוּ תֵּצְאוּ נֵלְכָה ודומיהם, עכ"ל. וכן בלעם בשער או"י אמר כי בשלש אותיות אי"תן בכל"י ובגעיא להורות על השיכון.

ואחריהם החזיק הכהן בלמשי בסוף ספרו באומרו: וכבר נמצאו העמדות לתיבות אשר מקצת המדקדקים קראום מתגות וקצתם העמדות ואנו קוראים אותם געיות כי בם יגעה הקורא. והגעיא היא התחלת קין ערך מבטא התיבה אשר בה וישלם באות אשר בה הטעם ואח"כ ישוב קין ערכה וישלם במקום ועם המלה הראוי אלי', ולזה אקראהו טעם אחר בסבוב כי הוא חוזר מן האות הגעיא ומשלים קין ערכו במקום הטעם כגון הָאִשָּׁה אשר נתת עמדי כי הגעיא תחת ה"א האשה וטעמה בשי"ן, וזה קרה לשתי סבות, שלא יתערבו נגוני התנועו' קצתם לקצת, ולחלק בין שתי תיבות המורות ענינים שונים והם דומים במוצאיהם עכ"ל, ור"ל לחלק בין ב' תיבות שוות במבטא ונבדלים בהוראה כגון ישנו שהזכיר בן בלעם, וכמוהו

ויראו

וַיִּרְאוּ אותו כאשר יראו את משה (יהושע ד׳ י״ד) וַיִּרְאוּ מפני המלך (מ״א ג׳ כ״ח) וחבריהם שבאו חסר יו״ד ע״פ המסרת והם לשון יראה לכן תגעה היו״ד משא״כ כל וַיִּרְאוּ לשון ראי׳ שהיו״ד בהם בלא געיא וכן בדומיהם.

גם החכם הקדמון בן אשר כבר הזכיר ענין הגעיא באומרו: מהלך הגעיא עם תיבה שיש בה שו״א ופתח כגון כל המעשים וכל ותעשו ויעשו, ואף אם אין בה שו״א ופתח ברוב תיבות אחרות כגון וַיִּשְׁלְחוּ וַיְדַבְּרוּ וַיִּשְׁמְעוּ לַמַּחֲנֶה הַמַּחֲנֶה הַכְּנַעֲנִי הן וכל דומיהם כשהן עומדין בטעם יש געיא בראשם ואם הם במסרת יפול מהם הגעיא, עכ״ל, וזה בן אשר הי׳ ראש לחכמי טברי׳ אשר מהם קבלנו כל הנקוד ככתוב בריש לחות ובכל מקום הלכה כמותו כמו שכתב הרמב״ם ור״א הלוי ומ״ש ואחרים. והנה רוב דברי קדמוני הקדמונים בענינים האלה אבדו ממנו, ולולי שקמו אחריהם החכם הנקדן יהב״י והחכם בלמשי ור״א הלוי אשר העתיקו מהם מילין והשאירו אחריהם ברכה כמעט נשתכחה כל תורת הניקוד. ואחרי כי לא רבים יחכמו בתורת המתג והגעיא לכן אעתיק הנה כל מה שמצאתי על אודותם בפי הקדמונים ובספרים מדויקים בתבי יד, גם אזכיר המקומות השנויים במחלוקת, ואומר: הגעיות יתחלקו לשני סוגים, מהן פשוטות עומדות, ומהן

תמוכות

תמוכות לאחר ומורכבות.

והנה משפטי הגעיות הפשוטות העומדות הן שבעה.

הראשון כל תנועה שאין אחרי' לא שוא נח ולא דגש והיא שלישי' לתנוע' הממונגנת בין שיהי' התיבה שם בין שיהי' פעל בין מלה לעולם התנועה ההיא השלישית מועמדת בגעיא (אם אין שם תנאים אחרים המבטלת אותו) כגון האדם לאדם באדם כאדם מאדם העדות מעשרו שעטנז שעשגז מולדתי שעלים לססתי ועגבי החתות החלותי העידותי החיים החיה החתי ההרים לערים בערים האוכל החברת בחברת האחרת שרשיו מיתריו כחטאת כאשם הרימתי חליפתי המשיתו בימינו לימינו הם וכל דומיהם הגעיא בשלישית לטעם, ובעבור שמאריכין קלת בתנועתה לכן יש לה דין דדחיק ואתי מרחיק להדגיש האות אחר הה"א כמו ועשית סירותיו (שמות כ"ז ג') ועשית קערתיו (שם כ"ה כ"ט), ועשית מעקה. וכן בשמות עצמיים כמו פוטיפרע אלישמע אחינדב שונמית עמינדב יוידע יונתן יויקים חנדד דניאל הודיה וכל דומיהם. וראיתי להסכים בלמשי שהוציא מכלל זה כל שם איש מפיק א' כמו ואדונירם (מ"א ד' ו') ואדוניה (מ"א א') אבל אין

ספרינו מסכימים עמו, גם יהב"י כתב ואביאסף ואבינדב בגעיא בבי"ת, וכן ואלישמע הלמ"ד בגעיא, וכן בכל ספרינו.

וכן משפט כל הפעלים ותיבות אחרות הבאות בתנאי הנזכר, כמו כל ואקום ואלך ואקנה וישלחו וישבתם ואקרא ואבדילה ואבינה הוי"ו בראש בגעיא, וכן ברכתם ברכתני מבורכיו וחבריהם הבי"ת בגעיא, וכן אֶֽהֶרְגָה אנכי אֶֽעֶרְבֶנּוּ, יַֽהַרְגוּ יֶֽהֶרְסוּ הוא יִֽירָשֶׁךָ יֹֽאמַר יֵֽרָצֶה יֵֽעָשֶׂה יֵֽעָשׂוּ יֵֽאָסְפוּ, תֵֽאָסֵפִי תֶֽהֶטְאוּ וַתֵּֽעָצַר, נֶֽעֶבְדָה נֶֽהֶפְכָה נֶֽעֶבְדָם וכל דומיהם אות אית"ן שבראשם בגעיא, וכן שֶֽׁעָלֶיךָ השי"ן בגעיא, וכן אֹֽהַבְךָ אֹֽיִבְךָ חֹֽתַנְךָ ודומיהם, וכמוהם זולתי אנכי, איככה אוכל וראיתי ואיככה אוכל שבכיהם האלף בגעיא לפי שהתיבה מלרע מאחר שחבריהם בשיר השירים בפסוק פשטתי את כתנתי איככה שהנגינה בהם מלעיל לכן אין האלף בגעיא. וכן כל ואכלת ושבעת וברכת והשבות ושמעתי ונודעתי ורחמתי והרקותי והוצאתי והבאתי הם וכל דומיהם בבוא הנגינה בתי"ו התנועה השלישית הקודמת לה מועמדת בגעיא, ואף אם יקדם להם עוד תנועה משוכה והיא רביעית מ"מ תשאר הגעיא בשלישית כמו הראשונה כראשונים וחבריהם הגעיא ברי"ש, וכן מהערים מהיכלו לחרשים האוצרות האחיכם

האנכי

האנכי וכל דוגמתם הגעיא בתנועה השנית של תיבה שהיא שלישית לניגון לא בתנועה הראשונה, וראיתי להחכם בלמשי שאמר בדרך כלל כל תיבה בת ארבע תנועות והטעם באחרונה והשתים הבינונות קלות תדלג הגעיא מן האחרונה אל הראשונה כמו הראשונה העשתו (יחזקאל מ"ג י"ח) עכ"ל, וגם בזה אין ספרינו מסכימים רק בתיבת העשותו ובדוגמתו העלותו ובהעלותו מלאתי מחלוקת בספרים אכן ביה"בי נרשם הגעיא בשלישית לניגון וכמשפט.

ומכלל הגעיות הנזכרים יוצא כל וי"ו שרוקה המשמשת בראש תיבה שתחלתה אחד מאותיות ב"מף כגון וברך את לחמך, ובריא אולם, ובגלל, ובינך, ומכר מאחוזתו, היום ומחר, ומאז באתי, ופנה למעלה, ופנים נזעמים, ופתאם כולם והדומים להם בלי געיא בוי"ו אף שהיא שלישית לניגון.

השני. כל תיבה אשר משפט הגעיא באות השלישית מהניגון ולא יכלה מחמת הדגש או השוא שאחריה הנה תבוא הגעיא ברביעית הקודמת אליו שאין סמוכה לה שו"א ודגש, כמו העמוני הרמונים מהרצנים, וכן ואתחנן ואכבד החייתם שעמהם (דה"א ה' כ'), וכן יש קמשיות לטעם מהתחתונות.

השלישי. כל תנועה משוכה שהיא שלישית לגעיא גם היא בגעיא

כמו הָעֻזִּיאֵלִי, וְהָאֶשְׁתָּאֻלִי ודומיהם.

הרביעי. כל ה"א תמוה ושאלה המשמשת בתיבה שתחלתה אח"הע בין שתהי' התיבה שם או פעל או מלה, הה"א הקודמת בגעיא אף אם איננה שלישית כ"א שנית לאות המנוגן כמו הָאִישׁ כמוני יברך, הַאֵל ישועות משפט, הַאֶפֶס עוד איש, הַאַף תספה, הַאֵל אדוניך, הַעַל אדוניך, הַהוּא אמר, הַאִם תמנו, הַעוֹד לנו, הַאֵין פה נביא, ודומיהם, ואין צריך לומר אם הה"א שלישית לניגון שהיא בגעיא כמשפט כמו החזק הוא, ההמיר גוי אלהים, ההשב אשיב, ההסכן הסכנתי האלך וקראתי, הַאוֹכַל בשר אבירים (תלים נ') הה"א בגעיא מבפנים מלבד הדפי אשר נה, הַחִנָּם ירא איוב, האתה, האתם, העודם וכל דוגמתם. אבל אם הה"א רביעית לניגון ישאר הגעיא בשלישית על מתכונתה כמו הַאֲחֵיכֶם, הֶאָנֹכִי הריתי, ואם אין השלישי ראוי לגעיא תדלג הגעיא אל הרביעי כמשפט כמו הַחִיִּיתֶם כל נקבה. ויאמר הר"ש הנקדן כי כל אלה הה"ן מתוגים מבחוץ להראות כי הפתח מקום חטף, וכן הַמְכַסֶּה אני מאברהם, הַמְקַנֵּא אתה לי מתוג מבחוץ כי הי' ראוי להיות בשו"א לולי התחברות שני שוא"ין בראש התיבה אשר לא יכונו יחד, והם על משקל הַגּוֹי גם צדיק תהרוג, הֲיִנְהַק פרא, ונשתנו ממשפטם, עכ"ל.

וכל

וכל ה"א תמוה ושאלה שאחרי' אות שוא"ת ורפה גם היא בגעיא כמו הַבְּרָכָה אחת לך, הֲדְרָכִי לא יתכנו, וכן הַלְהַרְגֵנִי אתה אומר, הַכְזוֹנָה יעשה את אחותנו, בכולם הה"א בגעיא ואחרי' רפה בעדות יהב"י ומקנה אברם, אבל כשהאות דגושה והיא שרשית כשמט הגעיא כמו הַשְׁמֵנָה היא, ואם היא יו"ד לא ידגישוה וישוב השוא שהי' נע להיות נח כמו הֲיְדַעְתֶּם את לבן, כ"כ הראב"ע בס' צחות דף י"א ומ"מ הה"א בגעיא במקרא כ"י של שנת כ"ד וכן בשני חבריו שבמקרא. אמנם כשאות שאחר הה"א שימושית הה"א בגעיא אפילו בדגש כמו הַבְּמוֹת כבל, הַבְּצַעַקָתָהּ הַבְּמַחֲנִים, אכן מדברי המכלול (ד"ק דף ס"א וד"פ דף כ"ד) נראה שיש מחלקת בספרים כי כן אמר שם: האות שאחרי ה"א השאלה הפתוחה פעמים דגושה כמו הברב כח יריב עמדי, הדרכי לא יתכנו, הכתנת בנך היא, הראיתם אשר בחר בו, הראיתם כי שלא, שניהם בדגש הרי"ש שלא כמשפט, ובגעי' הבמחנים אם במבצרים, אלה דגושים, ויש רפים ובגעי' הברכה אחת היא לך אבי, המערת פריצים, ובלא געיא הבסוד אלוה תשמע, המעט ממך תנחומות אל, המשל בכם שבעים איש, הלהרגני אתה אומר, הלעולמים יזנח אדני, הבעד ערפל ישפוט, הכזונה יעשה, השכחתם את רעת אבותיכם, ובמקצת ספרים השכחתם

בגעיא, עכ"ל, הרי שהזכיר כמה תיבות בלא געיא אשר עליהם העיר יהב"י בהדיא שהם בגעיא בס"ס. והנה מצאנו התשחק בו כצפור, התמלא בשכות עורו (איוב מ') בשניהם התי"ו רפה בכל ספרינו גם בכ"י, ובמקצתם הה"א בגעיא בשניהם, והחכם מ"ש אמר ה"א של התשחק בגעיא בס"מ וכן לב"א.

החמישי, כל לשון **בתים** כגון בתים הבתים לבתים בתינו בתיכם בתיהן ובתי כל מצרים הבי"ת בהם בגעיא בכל מקום שהם בעדות יהב"י הנקדן ובצמחי וחכמים אחרים, ובחמשה מקומות יבוא המשרת בתיבת הטעם במקום הגעיא, שלשה מנהון הבתים והן הבתים אשר יאכלו (שמות י"ב ז') ותתצו הבתים (ישעי' כ"ב י') ונשסו הבתים (זכרי' י"ד ב') וחד ובתים מלאים כל טוב (דברים ו' י"א) וחד ואת בתיו וגנזכיו (דהא כח יא) ועל זה מסר במס"ק ה' תוי"ן מדגשין בחוזק, וכן כתב בן בלעם בטעמי המקרא שלו ואמר שהטעם באלו הואיל שהמשרת והטעם יחד בתיבה ונראים כאילו הם ב' תיבות, אבל כל שאר בתים שהם לשון דירה אינם מדגשין בחוזק, ועוד ב' תוי"ן בלישנא אחרינא שהן מדגשין בחוזק והם וישימה תל־עולם (יהושע ח כ"ח) גובריא אלך תְּלָתֵיהוֹן (דניאל ג כג).

השישי. כל שתי תיבות מוקפות משפט תיבה אחת להם להשכין הגעיא בתנועה השלישית לניגון אם אין שו"א או דגש סמוך לה. כמו

קָבָה־לִּי, אָרָה־לִּי, הַנִּיחָה־לִּי, בְּעֻלַת־בַּעַל, מְנוּסַת־חֶרֶב וכל דוגמתם.

השביעי. כל תיבה אשר יתוס על אחת מהתנועות שאחריה כח גראה והתנועה הקודמת לתנועה האחרונה היא משוכה הנה אם תוקף התיבה ההיא בתיבה שנגינתה אפילו בתנועה השנית מ״מ התיבה הראשונה ההיא תעמוד מלעיל בנגיעתה אע״פ שהי׳ משפטה להיות מלרע אילו לא הוקפה כמו הֶעָרִים־הָאֵלֶּה (דברי׳ י״ט ה׳) הנה משפט תיבת הערים בכל מקום להיות מלרע ובעבור המקף שב אחור וכן הַחֵל־הַזֶּה, וַחֲמֵשׁ־אמות (שמו׳ לח א) יֹשְׁבֵי־הארץ (ישעי׳ כו כא) נֹותֵן־לָהֶם (תילי׳ קמה) נֵכַר־הארץ, תֹּאכַל־עליו מצות, וּשְׁמֹנַת־אלפי׳. מוּסַב־הבית (יחזק׳ מא ז) קְבוּרַת־רחל, את קן הָעָם־הזה, בַּמָּקוֹם־הזה (ירמי׳ לג י) ויצא מֵעִם־פרעה, לְדָוִד־עבדי (מ״א י״א ל״ו) אז יָשִׁיר־משה, זקני הָעִיר־ההיא, ערי הַמְּלָכִים־האלה (יהושע י״ד י״ב) וכל גּוֹיִם־רבים (דברים ז א) הַגּוֹיִם־האלה (דברים כ׳ ט״ו) ועל זה כתב הקכם מ״ש ח״ל במקלת ספרים כתובי יד מדויקים במקף והגי״מל במאריך, וזהו דעת בן אשר כפי שמצאתי בחילופי בן אשר ובן נפתלי כתב יד, ולבן נפתלי המאריך בי״וד ובלא מקף, וכן בס״ת כ״י נכתב כאן בגליון אשר הַגּוֹיִם נפתלי

הגוים עכ"ל, ובעל תיקון סופרים לחומש כתיבת השלום השתבש מאוד בהגהתו דברי המ"ש האלה כי לא ידע מה הוא, עיין עליו, הן כל אלה בגעי' מלעיל בכל הספרים המדויקים ובעדות החכמי' בן אשר ויהב"י ומנחת שי, אע"פ שיש תנועה גדולה עם כח נראה אקריהם, והיא הכותבת להעמיד התיבה מלעיל אלל התנועה המשוכה וזה הפך דעת המדקדקים האחרונים כולם, וכ"כ במכלול בשער דקדוק בפעלים אבן הראשה (דף ו א) וגם באו מלעיל בלתי במיבות מלה זעירא או מלה מלעיל כמו הנה שבר־עלינו (מב זו) שאול שני־ האיש (בראשית מג ז). ויאמר עוד שם (דף יב א) ובפירושו ליחזקאל כ"ב ל' גודר־גדר בא מלעיל במאריך הגי"מל מפני המקף ומעמיד בר"לת להעמיד מעט מפני הכר"י כי לא יבואו כועל מהשלמים כ"א בלרי לפיכך לא יבוא מלעיל שלא ידמה לשם, עכ"ל, הרי שהמקף גרם להעמיד התיבה מלעיל שלא כמשפטו והוצרכו להעמידו גם מלרע להבדילו מן השם ולכן במקו' שאין לטעו' ישאר לעיל מבלי העמד' מלרע בכל המשלים שהזכרתי אע"פ שיש שם כח נראה אחר תנועה גדולה. אמנם בשיתוס התיבה על כח נסתר תבוא הגעיא מלרע על מכוכה כמו הלנן מאה־שנה, וכן כשיש עוד געיא בראש התיבה המכוגנת בעבור השו"א המתנועע שאחריה גם שם תעמוד געית התיבה המוקפת על מכוכה כאלו לא הוקפה כמו למען הקים־אותך

(דברים כט יג) שהקיף בנגינה בס"מ גם ביה"ב, ועוד סבה שלישית גורמת להעמיד הנגינה מלרע והיא התקברות שתי הברות שוות אשר קראו בעלי המליצה בשם היאטוס, כמו בארבעה עשר־יום (במדבר ט' ג') שהנגינה בסי"ן בעדות יהב"י ולא בעי"ן שלא תתגנה התיבה ע"י הארכת הברות שוות ותכופות עה ע אשר לא יכוונו בשפת לשון עברי אם לא בשעת הדחק במקום שאין מנוס לברוח מהם, ובכל מקום שפגעו בשנים מתנגדים, בטלו הקשה מפני הקל וכמו שהזכרתי בפרק הקודם בשם הקכם פרחון.

עד הנה משפטי הנגינות הפשוטות העומדת.

ואולם משפטי המקוברו' ותמוכות לאחר שני מיכים, קלות וכבדות.

הקלות הם הקודמת לשו"א מתנועע, והם על שלשה דרכים.

הדרך הראשון. כל תיבה אפילו בת ג' תנועות ואצ"ל בת שתי תנועות אם יקדם לניגון בסמוך שו"א מתנועע ורפה הנה הנגינה תהי' בתנוע' הקודמ' לשו"א לא בשלישית אע"פ שהיא הראוי לנגי', כמו הָעֹמְדִים כי הניגון הוא בד"לת ואף כי תנועת הה"א שלישית לניגון מ"מ הנגינה בחולם העי"ן שהיא שנית לניגון, וכמוהו הֶהָלְכוּא יִירָשֶׁךָ יֵאָסְפוּ וְאוֹמְרָה וָאֹשְׁבָרָה וָאֵדְעָה הַחֹרְשִׁים שֶׁרָבְיָה בִּימִינְךָ לִימִינְךָ גּוֹרָלֶךָ חוֹתָמְךָ זוּלָתְךָ ודומיהם, ונראה הטעם כי השו"א

המתנועע

המתנועע אף כי איננו בכלל שבעת המלכים מ"מ בתנועות יתחשב אחרי גם הוא מניע ..ות ולכן גם הוא במספר התנועות כמבה במשפטי הטעמים ובכמה מקומות הוא נחשב למלך אבל הנגינות כמבואר לעיל דף כ"ז א' ולכן כל אלה כמשפטם כי הגעיא בתנועה השלישית לניגון אשר הוא המקום הראוי לגעיא, ומזה כל פִּינְחָס סִיסְרָא גֵּרְשׁוֹן ודומיהם בגעיא בראש כמשפט, וכן כל דְּגָנְךָ וְתִירוֹשְׁךָ שִׂמְלָתְךָ יָדְךָ שָׂדְךָ לְהַצִּילְךָ יַצִּילְךָ יְשִׁמְךָ יְקִימְךָ הוֹלִיכְךָ יוֹלִיכְךָ נֵלֲכָה וַיִּישְׁנוּ (לשון שינה) וַיִּרְאוּ (לשון מורא) וַיִּרְשׁוּ (לשון ירושה) יְגָרְךָ גְּבֻלְךָ הם וכל דומיהם בגעיא ע"פ הכלל הזה כי השו"א שבהם מתנועע אחרי בהפסק יומר לתנועה כי תאמר דְּגָנֶךָ וְתִירוֹשֶׁךָ יָדֶךָ יַצִּילֶךָ יְקִימֶךָ אטילֶךָ יוֹלִיכֶךָ ואשֵׁבה נֵלֵכָה אֵדָעָה יִרָאוּ יִרָשׁוּ וכן כולם, ובתנאי זה תשוב הגעיא לאחור במלך השלישי לניגון כמו יִירָשֶׁךָ יֵאָסֵפוּ ודוגמתם, ואם אין שם שלישי יבטל הגעיא. ואם תאמר אם כן למה זה בתיבות אוֹהַבְךָ אוֹיִבְךָ חֶתְנְךָ וַעֲמְךָ הגעי' בראש והרי השו"ן האלה ישתנו גם הם בהפסק ענין ונאמר וַעֲמֶּךָ אוֹהֲבֶךָ אוֹיִבֶךָ שׁוֹמְרֶךָ וא"כ הי' הגעיא ראוי' קודם השו"א? דע והבן שאין אלו דומין לראשונים כי אין בהם כ"א הריסת מלב התנועות

מן עי"ן הפעל אל למ"ד הפעל שנתחלפו יחד בעבור ההפסק, כי גם באוהבך ואויבך כי' ראוי עין הפעל לסגול דוגמת שומרך אלא שהה"א גרם לפתח והיו"ד לחירק והנה בהפסק נתחלפו התנועות ובאות על עיקרן כמשפטם ולא ניתוסף תנועה בתיבה שלא היתה גם בתחלה כמו בידך שדך ויקימך וגבולך וחבריהם שניתוסף בהם תנועה בהפסק שלא היתה גם בראשונה.

וראיתי להחכם בעל מקנה אברם שאמר בדרך כלל: כל תיבה שבה תנועה ואחרי' שו"א וסמוך אחרי השו"א אות נעה ורפה הנה התנועה הראשונה בגעיא כמו תדשא עלון חרבות הסדי ארבל כרכד וכן כל ערבות בערבות זולתי מערבות מואב, עכ"ל, והחזיק אחריו החכם ר"א הלוי בטוב טעם שלו, גם החכם הקדמון יהב"י ז"ל כתב בפ' פנחס כל ערבות בערבות מתוגי העי"ן חוץ מן ויעל משה מערבות מואב (דברי' לד א) שהמ"ם במתג ולא העי"ן עכ"ל, ונראה מדבריהם שכל השו"אין האלה מתנועעים, וכן מצאתי בהדיא בשם חכם קדמון הזכירו החכם מ"ש בפ' בהעלותך שאמר כל ערבות בערבות בכל לשון בחטף פתח חוץ מן מערבות מואב שהוא בחטף לבד עפ"ה עכ"ל.

הדרך השני כל ה"א מנדרת המשמשת לתיבה שתחלתה אות אולית ורפה היא מועמדת בגעיא כמו המכסה את הקרב,

המתעבים

משפטי הטעמים

המתעבים משפט, המלקקים בידם, המרצח הזה, המלמד ידי לקרב, המסוכן תרומה, המעושקה בתולת בת ציון, המדבר אליך, המבשרות לבת רב, כולם רפויי המ"ם סמוכי הה"א בגעיא, וכן הצפרדעים כולם רפויי הצד"י זולתי ותעל הצפרדע שהוא דגוש, וכן כל הלויים שבמקרא רפויי הלמ"ד וסמוכי הה"א בגעיא בעדות יה"בי ומכלול, וכן הדין באותיות בכ"ל הבאים בכח הה"א כמו שיתי לבך למסלה, וקייתו לממיתים למאחרים על היין, למילדת, בסערה השמים, כולם והדומים להם האות הנוספת בגעיא, ובמכלול דף מ"ו הזכיר קצתם שבאו בלא געיא והם הם בעצמם שכתב יה"בי בגעיא ע"ב ס"מ לכן נראה שיש מחלוקת בספרי' על מקצתם, ויש סופרים רבים שהעמידו חטף פתח באות שאחר הה"א בעבור הגעיא שלפניו כמבואר בקונטרס המסורת המיוחס לבן אשר שאמר בדרך כלל ז"ל: כל הקריאה הַמְֽדַבְּרִים, המבקשים המלקקים, המתעבים, המגרים, המצאתני, המשלחים, המצורעים, המלאים, המלאה הזרע, כאשר תהי' געיא תחת הה"א כל אשר אחרי' יהי' פתח קטן מאלה הנזכרים מהם משתני' הם המדברים אל פרעה (שמו' ו כז) המילדת וחבריו, המזמרות (ירמי' כ"ב י"ח) וחבריו, המים המאררים וחבריו, המקטרים, והשבית את הכמרים (מ"ב כ"ג ה') המשוררים והמהללים,

המצפצפים

המצפצפי', בית המבשלי', המישרי', המשחקות, המעושקה, המבקרים, המבשרות, המהלכים, המעשרים, עכ"ל, ור"ל שכל אלה בשו"א לבד אע"פ שקדם להם געיא.

וכבר הזכרתי לעיל משפט ה"א השאלה הקודמת לשו"א.

הדרך השני כל תנועה הקודמת לחטף פתח או חטף סגול או חטף קמץ המנוקדים באחה"ע היא לעולם בגעיא אף שקדמה לה תנועה משוכה והיא שלישית לניגון, כמו שֹׂנַאֲךָ שֻׁלְחָךָ וְאֶעֱבוֹר מֵאֳהָלוֹ שאולי החטפים הי' הגעיא בתנועה הראשונה דוגמת אוהבך ואקנה כמבואר לעיל ועכשו נדחה בעבור החטף, אכן גם אלה כמשפטם כי התנועה הקודמת לחטף היא השלישית לניגון באמת כמו שכתבתי למעלה.

ומזה המין כל געיא הקודמת לח"פ שבאות הראשון מן הרצופות כמו בֶּהָרֶם שעיר, בְּהַצָּצוֹן תמר (בראשי' יד) וכמו שכתבתי שם בשום שכל, וכן כל תנועה הקודמת לאחרי האותיות המנוקדות לפעמי' בח"פ גם היא בגעיא כמו כל השומע יִצְחַק־לִי, רְצַפַת בהט, וְזַהַב הארץ ההיא, וְשָׂדֵה מגרש עריהם, וְשָׁבַע עשרה, וְשָׁבָה שביך, וְשָׁלַח לקראתם, וְסָגַר פום אריותא וְסָחַר־כוש כל אלה והדומים להם בח"פ בעבור אות השריקה כמו שפרשתי בשום שכל לתורת אלהים מפורש בראשית ב' י"ב גם כ"ז

אבל וקשה לי שהוא בגעיא וק"פ בכל ס"ם הזקנים בעדות יהב"י גם וְשִׁלַּח־לִי, בגעיא וק"פ בעדות בן אשר ודלא כרד"ק במכלול דף קנ"ג א'.

עוד מצאתי בקונטרס המסרת הנ"ל כלשון הזה: סימן, שתי אותיו', אשר בתיבה אחת כתובות, זו לעומת זו קרובות, כל המקרא על זה, מפי כל ספר וחוזה, הסימן הזה עוד לא ירזה, אם געיא לאות ראשון תקדום בנעימת לשון יפתח פיו באות הראשון כמו ישכהו לאלים צִלְלוֹ (איוב מ כב) מְלֲלַי גִּלְלַי (נחמי' יב לו) הַמְלַקְקִים (שופטי' ז ז) יִלְלַת הרועים (זכרי' יא ג) אשר לִקְקוּ (מ"א כ"א יט) רְבָבוֹת אלפי ישראל (במדבר י לו) בְּרִבְבוֹת נחלי שמן (מיכה ו ז), ואם אין געיא אצלם, לא יפתחו לעולם, אבל גוללם, לא יפלאו במלם, כמו רִבְבוֹת אפרים (דברים לג יז) חִקְקֵי און (ישעי' י א) הִנְנוּ הִנְנִי, והכל לזה דומה, וטעי בזה הומה, כעור וסומא, לבורים ידמה, חוץ מן ארבעה פסוקים, על זה פוסקי' ועליו חולקים, כי געיא להם סמוכה, ועמהם משוכה, ובהם תמוכה, אמורה וערוכה, והם לא נפתחים ובהם לא נפסקים, בגר להם יְשַׁחֲרֻנְנִי (הושע ה טו) זובח תודה יְכַבְּדָנְנִי (תילי' נ) אז יִקְרָאֻנְנִי יְשַׁחֲרֻנְנִי ימצאֻנְנִי (משלי א) ומשחרי יִמְצָאֻנְנִי (משלי ח) עכ"ל, ומה שאמר כי געיא להם סמוכה ר"ל

שהם

מנוגנים בטעם, ודבריו אלה העתיק גם הרר״ק במכלול דף ע״ט ב׳ והוסיף עוד כי קִלְלַת אלהים תלוי, כי רִנַּת רשעים מקרוב, בכלל הנבלעים ונקראין בחטיפות, אכן יה״בי כתב בהדיא רִבֲבוֹת אפרים, קִלְלַת אלהים, ונראה שהיהם בפלוגתא שנויים.

ועוד בקונטרס המסרת הנזכר ז״ל: רב פינחס ראש הישיבה הי׳ קורא סֹוכְכִים, הַמְשׁוֹרְרִים, שוטטו בחוצות ירושלים, התמוטטה, התפוררה, וְקָרֵב לנו (תילי׳ נה כג) מֵרְפִּידִים, כי היתה הָרְוָחָה, הָרְבִיעִי, הָרְכוּשׁ, הָרְשָׁעִים, וְסָגַר פוס אריותא, ושבה שניך, ושלח לקראתם, ושלח לי עלים, ושבע עשרה דרחבעם, לא תבשל גְּדִי, אַל קְשִׁי העם, יִכְתְּבֵם, ועל לנס אֶכְתְּבֶנּוּ, עכ״ל, ועיין עליהם מנחת שי.

ודע כי הגעיא הקודמת לשו״א מתנועע בלתי נדחת לעולם אבל תמצאנה שתי תמוכות רצופות תמוכה אחר תמוכה כמו וַאֲבָרְכֵם וַאֲגָרְשֶׁנּוּ וַיְאַבֵּלֵךְ, גם תמוכה אחר פשוטה כמו לִישׁוּעָתְךָ וְאֵרָעֵךְ, גם פשוטה אחר תמוכה כמו מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם שׁוֹפְרוֹתֵיהֶם לַאֲבוֹתֵיכֶם רַחֲמָנִיּוֹת, גם תמצאנה שתים פשוטות זו אחר זו כמו

בשבועותיכם

משפטי הטעמים

בשבועותיכם והאשתאולי העזיאלי שהראשונה שלישית לשנית והשנית שלישית לניגון.

ולכל הגעיות הנזכרים משפט נגינה לענין יהו"א ונג"ד כפ"ת לעשות דקיק ואתי מרחיק וכמ"ש יהב"י לאחיך לעניך (דברים ט"ו י"א) הלמ"ד דגש בעלילות המתג, וכן כתב בס' קדושים ויראת מאלהיך המ"ם דגושה באספמיים וכן חברו דמפני שיבה תקום והטעם בעבור ההברה בין המתיגה ובין ניגון המשרת, וכן אשביתה מאנוש זכרם, ויאמר עוד שמה קברו (בראשי' מט לא) הקו"ף דגשה בעלילת המתג, וכן למ"ד של אשירה ליי (שמו' ט"ו א') ונו"ן של עבדיך נשאו.

ועוד יש להבין בגעיות כלל גדול כי להם מדרגות ביניהם אל האותיות אשר תפולנה בהן ובערך אל סמיכתן במקף ובמוכרת, כי כל געיא אשר תפול באותיות היסודיות הנקראות מלכים ושרשיות אצל המדקדקים היא גדולה ומשוכה יותר מן הנופלות במשרתות הנקראות שימושיות, כי געית רי"ש רחמניות גדולה מגעית למ"ד לאבותיכם, וגעית התיבה הקודמת אל המקף גדולה מן המוכרתת וגעית האות הראשונה הנופלת בתיבה הבאה אחרי המוקפת היא גדולה ומשוכה מכל הגעיות כמו הוא־העובר לפניך (דברי' ט' ג').

ודע כי כל הגעיות הנזכרות תשתנינה לפעמים למשרת אל הטעם

שאחריהם

שאחריהם כמבואר לעיל שער ב' פ"א בדין הזקף והטרם והפשטא והתביר והטפחא, אך זאת מצאתי ליהב"י שכתב והאנשים וסמכו ונשאו ודומיהם במשרת וגעיא יחד, אבל אצל ויצאו וילכו לא רשם הגעיא.

ובזה נשלמו משפטי הגעיות הקלות פשוטות ותמוכות.

והתנועות אשר געיתן כבדה הן התנועות הקטנות הנופלות בתחלת תיבה בת ג' תנועות המנוגנת בטעם מלך דוקא, וניקוד התיבה על אחת משלש תכונות אלה, או שבין התנועה השנית לתנועה המוטעמת שני שוא"ן דוגמת ישתקשקון (נחום ב' ה') וישמעו, ממשלתך, או שיש ביניהן שו"א באות דגושה דוגמת שבתכם (ויקרא כ"ג ל"ב) אל תתאבלו, אתנפלה, ותתנם ביד צריהם (נחמי' ט' כ"ז), או שיש ביניהם שו"א בצירוף פתח או קמץ או סגול דוגמת ויברכו ויאהל המהרה, הנה בכל אחת משלשת התכונות האלה התנועה השלישית לטעם בגעיא כבידה. ולכן כל וי"ו פתוחה הנוספת בתחלת המלות הבאות ע"מ ויאהל ויאסף ויעבר ויעשו ותעשי ותעשו ויחזו ויחרישו ותהרינה ותעמדנה וימתקו וישאלו ויחדלו ותחגרו ויכבשו וירקעו ויחפאו ויכוננו ויקדו וידמו

ויתנו

וַיִּתְּנוּ הם וכל דומיהם הו"ו שבראשם בגעיא כבידה כשהתיבה מנוגנת בטעם מלך או כשהיא מוקפת למלה זעירה המוטעמת במלך כמו ויספרו־לו, ויתנו־שם, ויתנו־לי ויקחו־אבן וחבריהם אכן ויזרח־לו השמש היו"ד בגעיא במדויקים וביהב"י אף שמלת לו במסרת, ונראה שזה לדעת ב"נ ואכן ס"ל כבן אשר.

וכל המורכבים מהם גם הם כמוהם כמו ויעקבני ויפקדם ותטמנם ויפדך וירדפום וישטמוהו ויזכרה ויעשה ותחלקם, ויקדשהו ותחללה ותחשבהו, ותטהרם, ותבלעני ויחטאהו ויברכהו ויגרשום וירקעום וילמדה וימררוהו ויפרפרני ויפצפצני ויכוננה ויעמידהו ויכתום ויתנהו ויתנם ותתנם וכל דוגמתם בגעי' בראש ע"פ התנאי הנזכר.

וכן כל השמות הבאות בתנאי הנזכר הם בגעיא בראשם כמו, כל הנערה המהבת הנחלה המחנה התאוה המערכת במעלות למעלות, הנאמן המחצה, המחרת הטהרה בצהרים, מהעך משאכם בטמאכם אותה, תשבתו שבתכם, הכנעני הכנענית ממלכתך הכרמלית הפרתמים המזבחות הנשתון המשבצות וכל דומיהם התנועה הראשונה בגעי', וכן אם הם שתי מלות מוקפות כי המקף מחברן לתיבה אחת כמו הכר־לך

לך, על־מחבת (ויקרא ו׳ י״ד) ודומיהם.

ויצא מן הכלל הזה כל השמות אשר אות ראשונה שלהם בחולם כי אז לא תעמוד הגעיא בתנועה הקודמת לחולם כמו הכהנים לכהנים השואבים השואבות השוערים ודוגמתם.

ויאמר יהב״י ואחריו החכם בלמשי ור״א הלוי כל וי״ו ויהי ויהי כשהיא בטעם פשט או במקף עם תיבה שטעמה בראשה היא נקראת בגעיא, וכן כל זרעך המכוון במלך הזי״ן בגעיא, גם במקרא כ״י של שנת כ״ד מלאתי כמוהו מלאתך ודמעך הד״לת בגעיא, ויתכן שכן משפט כל הבאים על משקלם, וכן ג״כ כשהאות הנעה בראשונה משלש תנועות היא נקודה בסגול גם היא בגעיא כמשפט כמו אשתחוה אתנפלה אקחך וממשלתך וכל הבאי׳ על משקלם אבל ואשתחוה ואתאבלה הגעי׳ בוי״ו הקמוצה שבראשם וכן בכל דוגמתם ומזה המין את־החנית (מ״ב י״א י׳) את־גבולך (דברים י״ב כ׳) את־בת־בנה האל״ף בגעיא לבן אשר ובעדות יהב״י ומ״ש וכן אל־עבדך (קדמאה דפ׳ ויגש מ״ד כ״ד) וכן את־כספך (ויקרא כ״ה ל״ז) בגעיא לב״א ככתוב בקילופים.

וכן ג״כ כשהתנועה השלישית לטעם היא חירק כמו כל בנין התפעלו ויתפעלו ומתפעלים בין שהתי״ו כתובה בין

שהיא

משפטי הטעמים

שהיא מובלע בכח הדגש בכולם האות הקודמת אל הדגש או השו"א היא בנעיא כשהתיבה מוטעמת במלך, כמו התרועעה התפוררה התמוטטה התנוטטה והתיצבו והתחתנו התהלך-נח והטהרו והשענו התנשאו התחטאו הטהרו תטמאו ויתגעשו ויטהרו ויקהלו יטמאו וישתחוו ותשתחוינה ונשתחוה נתחכמה מתיהדים מטהרים המתיחסים המתנדבים ומשתחוים, הם וכל דומיהם בנעיא באות קרובה שבראשם. וכן כל תיבות אחרות הדומות להם בתנאי הנזכר אות הנקודה בחירק הקודמת נקראת בנעיא כמו ימצאך ישלחך, כי יִפְגָשְׁךָ (בראשי' ל"ב י"ח) היו"ד בנעיא והגימ"ל רפה ובמאריך לבן אשר בעדות יהב"י וכ"כ מ"ש, וכן כמרגלי' לרצונכם ברצונך ובזרועך הנטוי', תפארתך תפלצתך ולבהמתך ובהתפנחם (יחזקאל ל' י"ח) משמרתך, ממעשינו, וכן כל ממחרת המכונן בטעם מלך דוקא, ויורד מיעקב, עלה ארי' מסבכו מספדך ומגרנך וממחצית בני ישראל תניינא דמטות (במדבר לא מב) מקבצאל (ש"ב כ"ג כ'). וכן כל מזרעך ולזרעך ובזרעך בנעיא בראשם בבוא מלך לנגנם אך כשיבואו בלא מ"ם ובלא וי"ו תשאר הגעיא בזי"ן וסימנך יראה זרע יאריך ימים.

וכן הדין בשתי תיבות מוקפת כמו יִזַּל־מַיִם, לְמַד־דעת וה' יִסְלַח־לָהּ, ועתה יִגְדַּל־נָא, משכן־שמך,

ואשר

ואשר נשבע־לי, ונשבע־לך, תדבק־בך, מגדל־שכם, ומכנס־בד, בנהר־כבר, כולם בגעיא בחירק שבראשם בכ"מ ובעדות יה"בי ומ"ש וכן כל דכוותהון. ויאמר יה"בי כל זיקח חקח נקח יקח המוקפים עם תיבה שטעמה בראשה לעול' האות אשר לפני הקו"ף במתג, וכן כל ויתן יתן תתן נתן בהסמכם אל מלת לי לו לך לה לנו האות שלפני התי"ו כמתג עכ"ל, וכן אשר יגע־בך היו"ד בגעיא וכולם כמשפט ע"פ התנאי הנזכר, ועיין עוד מה שכתבתי בשום שכל אבל ויתן לי (בראשי' כג ט) ואבל ויתן לך (שם כו כח). ויאמר יה"בי עוד, כל מקרא־קדש שהוא במקף ונפשטא המ"ם במתג עכ"ל, ואחריו החזיקו החכמי' בלמשי ור"א הלוי ואחרים וכל הספרים המדויקים מסכימים עמהם אך בטע' פשטא לבד לא בטע' אחר זולתו, והחכם רא"פ הבין שטעם פשטא לאו דוקא ולכן המתיג כל המכונכים במלך כגון טפחא וזקף ואס"ף ולא יפה עשה.

כל לשון הוי' וחיות כשניתוסף בראשם אות שימוש בסגול או בחירק כמו אהיה תהי' יהי' נהי' מהיות להיות ודומיהם, וכן אחיה תחיה וכו', האות הנוספת בגעיא בכל ספרינו בין שתהי' התיבה בטעם או במשרת, אכן ביה"בי לא נרשם הגעיא כ"א כשהם מכונכים במלך דוקא או כשהתיבה סמוכה במקף למלה זעירא המכונכת במלך וכל זולתם בלא געיא.

גם במלאו אשר הם שלישיות לאות נקראת בגעיא קלה אף שאינה שלישית כ"א רביעית או חמישית בתנועות התיבה כגון מ"ם מְמּוֹעֲצוֹתֵיהֶם (הושע יא ו) מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם (ישעי' נה ט) שחירק הממי"ן שלישי לאולם למ"ד הפעל ולכן נקראות בגעיא.

גם כשהתנועה הראשונה קבוץ והתיבה מוקפת למלה זעירא המונגנת במלך מלאכוה בגעיא כמו יֻקַּם־קָיִן, יֻלַּד־בֵּן וְהֻגַּד־לְךָ, לפי שהם דוגמת יִזַּל־מַיִם, לְמַד־דַּעַת וחבריהם.

גם הויו השרוקה המשמשת וּבְ־ וּכְ־ וּלְ־ וּמְ־ וּתְ־ וּנְ־ שימוש בראש התיבות המוכחות ע"פ התנאי הנזכר היא נקראת בגעיא בנידה כמו וּבְאַהֲרֹן וּבְעַמְּךָ ובשכבך ובזרעך ובארצכם ובחצרות ובקצרכם, ובצרעה ובירמות (נחמי' י"א כ"א), ובשמעי ובפתחו, ולעמך וליעקב ולזרעך ולמועדים ולבהלם ולהעלותו ולדבקה בו ולהשכיל ולאביונך ולאכלכם ומברכך ומהללים ומקטרים ותבוקשי, ונזמרה גבורתך. כל אלה הווי"ן בגעיא בראש, ולדעת הקדמונים כל אלה השואין שאחר וי"ו שרוקה הם מתנועעים לכן יש סופרים קדמונים שנקדו כולם בח"פ וכן הם במקצת ספרינו אך ברובם הם מנוקדים בשוא לבד כי אין מדרכם לנקד ח"פ כ"א באות הגרון או באות השריקה. ויאמר הראב"ע בספרו צחות

דף

דף י"ד א' אם הי' אחר הוי"ו שוא נע ישימו שורק בוי"ו ויקראוהו כאלו הוא אל"ף, ברכה וקללה, וכן בפעלים ושמרתם לעשות.

גם יש געיות כבדות בוי"ו שרוקה בראשי תיבות נוספות התנועות בנפול גם טעמים מן המלכים הגבוהים כמו ולישמעאל (בראשי' יז כ) ובמועדיכם (במדבר י' י') והכסנו (ירמי' ג' כ"ה) ובשליחה (דברי כ"א כ"ז) ובהקבץ (אסתר ב' ח') ובהנשאם (יחזקאל א' כ"א) ובהחנונים (ירמי' ל"א ט') ומריא־רצאן (מ"א א' י"ד).

ודע כי הגעיות האלה לא תשתכיכה לעולם לא מחמת משרת ולא מחמת דבר אחר כמו שלפעמי' תשתכיכה הגעיו' הקלו' הנזכרי' למעלה.

ויש עוד מין געיא המיוחד' בשם הזה והיא השוכנת בצד השו"א שבתחל' התיבה, ויש סופרים שרושמין אותה בימין השו"א וקוראין לה געיא שו"א, ויש בשמאלו וקוראין לה שו"א געיא, ויאמר החכם חיוג כי הגעיא הנרשמת עם השו"א יש נקדנים שמשימין אותה לפניו כגון וְהָיָה ולא יתכן כדי שלא תתערב עם טעם של ספרי אמ"ת שדומה לה (כמבואר למעלה בתחלת הפרק) והוא לפני השו"א לעולם ובראש התיבה כמו על כן לא יקומו רְשָׁעִים (תילי' א') עכ"ל, וראיתי ליהב"י הנקדן בספרו עין הקורא שלפעמים רשם אותה בימין ולפעמים בשמאל השוא וכאילו בא להורות שאין קפידא בדבר, והגעיות האלה רבות מאוד על פני כל המקרא ומנהגם לשכון בצד השו"א שבראש התיבה

התיבה שאחריו אתה"ע וטעם התיבה רפוק מן השו"א ב' תנועות כמו זה אלי ואנוהו, (שמו' טו ב) והיה במקום (ויקרא י"ג י"ט) והיתה שבת (שם כה ו) והיתה לעדת (במדבר י"ט ט') והיתה לבני ישרא (שם י"ט י') בהקריבם אש זרה (במדבר ג' ד') כי תצור אל עיר להלחם עלי' (דברי' כ' י"ט) וחלת לחם שבפ' קדושים וחברו בפ' לו, וחלת מלה (במדבר ו יט) קרנם בחימו לעולם (תילי' מט) כל אלה הפוקי"ן שבראש בגעיא, וכן רוב מלת ואת־ ואם־ המוקפות לתיבה המכונכת בטעם גרשיים או זקף כמו ואת־דסן (בראשית י' י"ב) ואת־פתרוסים (שם י' י"ד) ואת־האנשים (שם י"ט י"א) ואת גביעי (שם מ"ד ב') ואת הקרשים (שמות כ"ו כ"ט ול"ו ל"ד) ואם־יותר (שמות כט לד) ואת האבנט (שם ל"ט כ"ט) ואת קטאתכם (דברי' ט' כ"א) ואם בשדה (שם כ"ב כ"ה) וכל אלה הגעיות קים יפב"י בהדיא, ועוד רשם בגעיא בשאר האותיות שאינם אתה"ע שלמים הם אתנו (בראשי' ל"ד כ"א), בני אכר (שם ל"ו כ"ז) בגעיא במקלת אפכמיים, שלח נא ביד תשלח (בפ' שמות) ולא תעלה במעלות (פ' יתרו) משוקדים (פ' תרומה כ"ה ל"ג) וחברו בפ' ויקהל ל"ז י"ט וכל היתדות (ל"ח כ') לכל הבהמה (שמיני י"א כ"ו) אשר יולק (פ' אמור), ישרתו עליו בהם (במדבר ד' י"ד) במעיך (פ' נשא ה' כב) סלח נא (פ' שלח) לכל מנחתם (פ' קרח) לכל בשר (שם) שקץ

תשקצנו ותעב תתעבנו (פ' עקב) ככל הדברי' (שם ט' י') ולא יהי' הדבר (פ' שופטי') ושכחת עמר (כ"ד י"ט) והיה בהניח (שם כה יט) שניהם בגעיא, כמהפכת סדום (נצבים כ"ט כ"ב), כל אלה הגעיות שבאוריתא מקוימים בעדות יהב"י גם המ"ש הזכיר רובם, ואולם בשאר קריא עצמו מספר, אך המעיין אחריהם להבין דרכיהם יבין כי כולם במסלותם ילכון ונגדרים מן הטעמים השוכנים בתיבתם או בתיבה שאחריהם שהם מוקפות אליהם, ומן האותיות המתלוות עמהם כגון אות אהה"ע או אות השריקה או שתי אותיות ממולא אחד או אות בו"כל המשמשת למלה זעירה מוקפת, כי כל האותיות האלה לקלותם יתבלעו במרוצת הדבור לזאת העמידו געיא אצל השו"א כדי להבירו היטב כי כל שו"א שעמו געיא הוא נקרא בהרחבה כמבואר בדברי הקדמונים ובמשפטי הניקוד.

עד הנה דברנו ממיני הגעיות הבאות בתיבה להטעים ולהנעים המלה ולהריץ הדבור אל גבולו הוא האות המנוגנת, אכן מלבד אלה מצאנו סימן הגעיא במקצת תיבות בקצה התיבה אחר האות המנוגנת ואלה בשם העמדות יקראו כי בהם יעמוד הקורא מעט כדי להבירם היטב, והם באות על שלשה דרכים.

הדרך הראשון. כל תיבה שהיא ע"מ **פֹּועֵל** **אוֹפָעֵל** מלרע, ושנה הנגינה או הגעיא למעלה אל התנועה הקודמת לאחרונה,

אז שמו הסופרים עוד סימן מלרע כדי להבדיל בין פועל לשם וכמו שהזכרתי למעלה דף כ' ב' בשם רד"ק כי גּוֹדֵר־גָּדֵר נא מלעיל במאריך הגימ"ל מפני המקף ומעמיד בד"לת להעמיד מעט וכו', ודוגמתו וְאֹוֶל לוֹ (משלי כ' י"ד) עֹרֵף כֶּלֶב (ישעי' ס"ו ג') גֹּרֵשׁ לֵץ (משלי כ"ב י') פּוֹטֵר מַיִם (שם י"ז י"ד) כל אלה בתרי טעמא בס"מ ומ"ש ובעדות המכלול דף פ' א' והטעם הראשון הוא הניגון הראוי לתיבה והטעם השני הוא סימן ההעמדה ואיננו מרכא כמו שחשבו מקלת אנשי' כי לעולם לא ישרת מרכא לא לזקף ולא לאתנח ולעולם לא יתחברו מונח ומרכא בשירותם יחד כידוע ממשפטי הטעמים. וכן נֹבֵל צִיץ (ישעי' מ' ז' וח') לְבָעֵר קִין (במדב' כד כב) אֹהֵב פֶּשַׁע (משלי יז יט) אֹהֵב דָּעַת (שם י"ב א') ודומיהם. ובכל מקום שהתיבה מלעיל לא יתרחק הניגון כ"א בשלשה מקומות והם בֹּוקֵעַ מַיִם (ישעי' ס"ג י"ב) מֹנֵעַ בָּר (משלי י"א כ"ו) בּוֹצֵעַ בֶּצַע (שם א' י"ט) ושלשתם בתרי טעמי ר"ל בטעם והעמדה ועיין לעיל ש"ג פ"ו.

הדרך השני. כל קי"ת או עי"ן השוכנים בסוף התיבה המכוונת מלעיל יעמידו התיבה גם בתנועתה האחרונה כדי להכיר אות הגרון היטב שלא תבולע ברהיטת הדבור כמו וַיִּשָּׁבַע לוֹ (בראשי' כ"ד ט') שסבי"ת בגעיא בס"מ וביה"ב וכן כשהתיבה מוקפת כגון בְּשָׁבְעוּ־לִי

(בראשית

(בראשי׳ כד ז) נִשְׁבַּע־לִי (דברי׳ כח ט) יִגַּע־בּוֹ (ויקרא טו ובמדבר י״ט) וכן כל אקח תקח יקח נקח המוקפים על מלה שנגינתה בראשה כגון לי לו לה לך לנו הקו״ף בהעמדה מלבד הגעיא הקודמת לה וכן מצאנום כולם בכל המדויקים גם ביה״בי, וכבר הזכיר הרד״ק במכלול דף פ׳ א׳ יִקַּח־לֵב (הושע ד׳ י״ב) הִנַּח־לוֹ (שם ד יד) בכלל הכתובים בשני טעמים, ור״ל בגעיא והעמדה, ויאמר יהב״י בפ׳ מטות וה׳ יִסְלַח־לָהּ כולם כתובים כן בענין.

הדרך השלישי. כאשר תפגשנה שתי אותיות גרוניות זו בסוף המלה וזו בראשית המלה שאחרי׳ אז תהי׳ העמדה בתיבה הראשונה מלרע מלבד הניגון אשר בה מלעיל כמו שָׁלַח חֹשֶׁךְ (תילי׳ ק״ה כ״ח) הַשְׁמַע עָם (דברי׳ ד׳ ל״ג), ויאמר יהב״י רֹצֵחַ הוּא (במדבר ל״ה) שלשתם שבענין כן כתיבין. ואפילו אם אין התיבה ראוי׳ לניגון כלל והיא סמוכה במקף אף למלה בלתי זעירה מ״מ תהי׳ התיבה המוקפת בסימן העמדה כמו תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה (בראשי׳ י״א כ״ה) אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה (שם ל״א מ״א) שְׁבַע־עֶשְׂרֵה (שם לז ב), וכמו שכתבתי שם בשום שכל. ויאמר יהב״י פַּדֶּנָה אֲרָם (שם כח) כן כולם בסימן תחת הנו״ן בכל האספמיים ונראה שנעשה הסימן לתקנת אל״ף של ארם עכ״ל.

וכן כשתפגשנה שתים אותיות מאותיות הלשון שהם דטלנ״ת זו בסוף

משפטי הטעמים

התיבה המכוננת מלעיל וזו בתחלת התיבה שאחרי׳ שטעמה בראשה, גם שם תהי׳ העמדה בתיבה הראשונה מלרע, ולכן כל וינתן לך, חנתן לי, להנתן דת בהעמדה מלרע כשהם מכוננים מלעיל, וכן הם כתובי׳ כולם בס״מ ובמ״ש ויהב״י, אבל וְתִנָּתֵן דָּת בשושן כתב יהב״י כן מלרע בשביל הטפחא של דת.

זהו כלל הגעיות ומשפטיהן; ואחרי שהם מאושרים בספרים היותר מדויקים והם מקוימים מפי הקדמונים וקדמוני הקדמונים לכן אין לשעות בדברי האחרונים, אשר מבלי יכולת לעמוד על אלה הלפוני׳, קמו עליהם בלב זדונים, ויגרשום מהסתפח בנחלת ה׳ אשר נגלו הראשוני׳, גאוני הלשון והרוזני׳, אשר הוציאו משפטיהם הברורי׳ והנכוני׳, מספרי׳ מובהקי׳ ובדוקי׳ אשר להם היו מזומני׳, אחרי אשר ספרו ומנו כל נקודה וכל טעם עשרת מונים, וכל הסר מדרכיהם ומדבריהם הנאמני׳, ימשש בחשך כעור באשמני׳. והעד הנאמן שיש להם שרש ויסוד שהרי נשתנו הטעמי׳ על ידם כמבואר לעיל שער ג׳ פ״א שהמשרת הראוי לזרקא הוא מונח וישתנה למרכא אם יש שם געיא, ובזה נוכל לבטל דברי ריבות הספרי׳ אבל מצרים וסחר כוש (ישעי׳ מה יד) שמקצתן מעמידי׳ געיא אבל וי״ו של וסחר ומקצתן השמיטוה אך בכולם מצרים במרכא לכן ברור שיש שם געיא כי לולי כן הי׳ ראוי מצרים למונח לא למרכא, וזה ברור.

משפטי המקיף הוא סמיך

מבואר ממה שקדם, כי בכל מקום שתפולנה שתי תיבות לעבודת המלך אז תהי׳ התיבה הראשונה במשרת המלך ההוא, אמנם בכמה מקומות מצאנו שנשמט המשרת מן התיבה הראשונה והיא מחוברת אל תיבת המלך במקיף, אבל לא יקרה זה כ״א כשהתיבה האחת גדולה והאחת קטנה ואין צריך לומר כששתיהם קטנות, בין ששתיהן שמות כגון כסף־איש, או שתיהן פעלים כגון ולכו־בואו ארצה כנען (בראשית מ״ה י״ז) לך־רד (שמות י״ט כ״ד ול״ב ז׳) או שתיהן מלות כגון עד־בלתי ודומיהן, או שהראשונה שם והשני׳ פעל או מלה, או שהראשונה פעל והשני׳ שם או מלה, או שהראשונה מלה והשני׳ שם או פעל, כל אלה יתכנו להתחבר במקף, אבל שתי תיבות גדולו׳ לא יתחברו במקף כ״א כשתפולנה שלש תיבות לעבודת המלך וכמו שאבאר שם. ושלש סבות יש הגורמות למקף ומגרשות המשרת מן התיבה, והן הנקודות והטעמי׳, והמלות, והשמות, ונתחיל תחלה במקיף הבא מפאת הנקודות והטעמי׳.

כל תיבה הראוי׳ להנגן במשרת ומלרע והיא רהוטה וסמוכה אל תיבה שאחרי׳ שטעם מלך בראשה, הנה תיבה כזאת תתחבר במקף אל תיבת המלך שאחריו ויצא המלך ההוא בלא משרת; ולכן כל שם דבר הסמוך סמיכת קנין וחזקה והוא על התנאי הנזכר הוא מוקף כמו

משפטי הטעמים

חכמת־לב, כברת־ארץ (מ״ב ה׳ י״) ככר־כסף, משחת קדש, מגלת ספר, ושפל רוח, וכן כל ים סוף, מים סוף, וכל מדבר למדבר במדבר ממדבר הסמוכי׳ אל צין סין שור זיף כולהן מוקפין, והתיבה הראשונה היא אשר קראו המדקדקים התיבה המוקפת. וכן הדין בפעלים הרהוטי׳ ודבוקי׳ עם פעולם כמו למר־דעת, יזל־מים, וכן בהפעלות עם מתפעלו כמו ויקם־קין, יולד־בן, וכן כשהם דבוקי׳ עם מלת השמוש כמו ותבער־בם, אשלח כם, תדבק בך, ויתן לך, דע נא, שלח נא, קח לי, קח־לך תן־לך, תוקד בו, תבושל בו, ודומיהם, כל אלה סוף תנועתם פתח והם מוקפים אפילו כשהטעם באות השני אם לא קדם לו כ״א אות אחת כגון קח־לך תקח־לך ודומיהם.

והמוקפי׳ עם הקמץ מוסף אל״ף כמו ומצא־חן, ונשא בם; ובקמץ מוסף ה״א וסאה סלה, וענוה צדק, ולדבקה בו, שלחה לו; אבל הקמץ הרחב עם כח כראה לא יוקף כ״א כשנפלו שלש תיבות לעבודת המלך כמו כי שת־לי אלהים (בראשית ד׳ כ״ה) גר־שם אברהם (שם ל״ה כ״ז).

ועם הסגול כמו דבר־סרה, דבר לי, תחן לי, יכפר בו, ונספר לו, יהעלם שלג, וישבתם בטח, וישבתם בה, ודומיהם, וכן

אבנת

אבנה לך, ירבה לך, העשה פלא, יחוה רעה, תשתה חמר, וכן כל יעשה נעשה אעשה הסמוכי׳ אל מלת לי לו לך לה לנו ודומיהם כולהון מוקפי׳, אבל אם הם סמוכים אל מלת לך לא תוקפנה בעבור השו״א המפסקת בין התיבה והטעם.

ועם הברי שימושו יו״ד כמו אנשי־חיל, אנשי שם, אנשי קדש, ארני כסף, משפטי צדק, ושואבי מים, וכן בברי מוסך ה״א כמו יפה תאר, ונכה רוח, מקנה צאן, וקנה בשם, והיה שם (שמות כ״ד י״ג) ועשה כן, ועשה חסד, ועשה לי, ועשה לו, קנה נא, קנה לך וכל דומיהם כולם במקף, אבל כשאין הטעם באות ראשונה כ״א בשני׳ אע״פ שלא קדם לו כ״א אות שוא״ת מ״מ בטל המקף ולכן קנה לך עשה לך, נטה לך, עלה לך היערה, ארני נחשת ודומיהם כמלשו מן המקף, וכן בלרוין עם כח כראה בטל המקף כמו בית לחם, בית און, עין ראי, עין גדי, ואין קול ואין קשב, חוץ מן בית־אל שכולם מוקפי׳ בספרינו ולכן נראה גירסת יהב״י שכתב כולם ביתאל מלה חדא והת״ו בשו״א.

אמנם גם כל אלה תוקפנה כשתפולנה שלש תיבות לעבודת המלך כמו אין־אמת ואין חסד ואין דעת אלהים בארץ, ראש אמת בית־אב (במדבר כ״ה ט״ו) אל פתח בית־אביה

(דברי׳

(דברי' כב כא), מפרי עץ־הגן, שנים־עשר נשיאם על־כן שם־העיר (בראשי' כו לג) וחבריהם וכמ"ש בסוס סכל.

ומשל הקטף קמץ פסל־לך, שמר־לך, וישמר־אלה, ויכרת־בה והדומיהם, כי לעולם לא תבוא הבינה באות המנוקדת בח"ק.

ומשל הקולם מוסף וי"ו כמו וחיתו־ארץ, ושמו־שוע (בראשי' ל"ח ב' לפי עדות יהב"י ובלמשי) בבגדו־בה; בפגעו־בו. ובקולם מוסף אל"ף לקרוא־לו, למצוא־חן והדומיהם, אבל הקולם עם בת נראה לא תוקף ולכן כל לעשות לי, לעשות לו, לעשות טוב, לבנות בית, בנות חת; כתנות עור, רעיון רוח והדומיהם כולם בלא מקף, אכן בהתפוללה ג' תיבות לעבודת המלך גם אלה תוקפנה כמו מבנות־חת כאלה, שתי בנות־לוט, שנות דר־ודר, אך בכור־שור, היה גבור־ציד, כי יגנב־איש, ואפילו כשהטעם באות השני' כמו לבלתי הכות־אותו, אשר בתוך־הגן, והירדן יגבול־אותו, היה צאן־ובקר, זאת אות־הברית, והדומיהם.

ומשל השורק מוסף וי"ו כמו ירחצו־מים, ישכנו־שמה, ויתגרו־לו, ויפלו־שמה, תגמלו־

זאת

זאת, ראו־נא, ענו־לה, ופגעו־לי. ויאמר יהב"י כל ויעשו־כן מוקף הוא ולא יעבור עכ"ל, וכל ספרינו משבשים לו בכולם חוץ אבל ויעשו כן כאשר צוה ה' (שמו' ז' י') שזה בספרינו במונח, אכן הוא יהב"י כתב עליו בהדיא שגם הוא במקף בס"ס הזקנים. אבל בשורק עם נח נראה לא יתכן המקף כ"א כשנפלו שם שלש תיבות לעבודת המלך דוגמת שכתבתי בחולם כמו לבלתי רום־לבבו.

ומשל החירק מושך יו"ד פרי־בטן, ויהי־לי, לבלתי־בוא, בבלי־דעת, מבלי־מלה, ועקי־עיר, לא תזכרי־עוד ודומיהם, וגם בחירק עם נח נראה יפול המקף בין שלש תיבות כמו והחזיק־בה האיש, וכן כל בלתי השאית־לו שבמקרא כולם מוקפים, ואפילו כשהטעם בתנועה השנית יתכן בהם המקף כשממשלת המלך על ג' תיבות כמו ארון ברית־ה', יושר השיר־הזה, וכן כל שעיר־עזים אחד כשמשלת-אחד בטפחא, וכן קחו שעיר־עזים (ויקרא ט' ג') וכל דכוותהון.

כל אלה הם משפטי ההקפות כשהתיבות שומרות כל הטעמים בשכיניהם; אבל בשלשה תנאים יבטל המקף וישוב המשרת על כנו. ראשונה בחברון השכנים הראויים המבוארים למעלה, כי אם בא

זקף קטן בתיבה השנית ולא קדם פשטא לתיבה הראשונה הנה אז
לא תהי' מוקפת אבל יקי' טעמה אחד מן הטעמים המרילים הדיבור
הקודמים אל הז"ק; וכן כשתהי' בשנית טפחא שלא קדמו תביר, או
כשתהי' בשנית אתנח או ס"פ שלא קדם לפניהם טפחא. ושנית יבטל
המקף כשלא יפול הטעם בתיבה השנית כ"א בשלישית והטעם ההוא
ראוי למפרדת יותר מאחד כמו תנו בא אותה (בראשית ל"ד ח')
שבו נא בזה (במדבר כ"ב י"ט), תנו לי אחזת־קבר
(בראשי' כ"ג ד'), אכן בכגון אלה נחלקו הספרים וכמו שכתב
יהב"י ז"ל כי בעיר (במדבר ל"ה כ"ח) במקצת אספמיים כי־
בעיר; וכן והיו אלה (שם ל"ה כ"ט) במקצתם והיו־אלה
וכן אשר הוא (דברי' כ"א י"ו) במיעוטם אשר־הוא; וכן
לקח את־ספר התורה (שם לא כו) בקצתם את ספר;
וכן במגלת אסתר את־שני הימים, במיעוטים את; וכן
שם את אגרת במקצתם את־, וכן בדוגמתם. ושלישית
יבטל המקף כשהתיב' הראוי' להקפה יתכן להכנן מלעיל בהיות התנוע'
הקודמת לאחרונה תנועה משוכה שאין אחרי' לא שו"א נח ולא דגש, כי
אז יש מקום לניגון לנוח למעלה ונמלטה התיבה מן ההקפה כמו ונח
מצא חן שבו הטעם למעלה אל המ"ם, וכן קרא לילה,
וקרא בו, ושאל לו, לא כן נתן לך ודומיהם, וכן כל

יאכל בו תאכל בו, יאכל קדש, יאכל עד, עושה פלא, עושה חיל, בונה עיר, בונה חיץ, רועי צאן, ויעתר לו, לצחק בנו, לצחק בו, וכן כל והייתם לי, והייתם לו, עשיתם לו, ועשיתם פסל, וכל דכוותהון כולם מכונים מלעיל ונמלטו מן ההקפה, אכן כשיש שם שלש תיבות תחת ממשלת המלך וכבר קדם המשרת בתיבה הראשונה אז השני' מוקפת כמו הלא הוא אמר־לי, כאשר אמר־לו, וכמוהם כל אשר נתן־לך שהטעם בתיבת לך ומשרתו במלת אשר.

והמקף הבא מפאת המלות הוא על שני דרכים. הראשון, כי מלות על עד אך רק אל את אל עם אם מן אם לא יכול בהם טעם מלך כ"א משרת הן מוקפת על הרוב. השני המלות שסופן יהו"א כגון או כי מי לא כשיסמכו לתיבה שטעמה בראשה מוקפות על הרוב כמו כי־נפש, ולא־באה, כי־איש מי־זה (ירמי' מ"ו ז') או־איש (ויקרא כ"ב ה'), אבל בבואם לפני טעם רביע יבטל חק המקף מהם כמו או נפש (ויקרא ה' ב') או איש, כי שם (בראשית כ"ה ז'), ובכל המלות יבטל המקף בשנת, המבטל הראשון והשני שזכרנו לעיל ולפעמים מפאת המשרת להיות קשה על הלשון להקיף, וכזה מלאנו מלת עד י"א מאריכין קודם ס"פ כמספר שיר ה', וכן מלת על ח' בטעם מאריכין בס' ויקרא,

ור"ל

ור"ל שמאריכין בניגון לאפוקי מקף, ומדרך המסרה לכנות כל טעם בשם מאריך, וכן מסרה בן ו' בטעם מאריך נמסר פ' וילך ולמנה בהדייהו בן יאיר שהוא במונח כי לעולם לא ישמש מרכא ודרגא לתביר כ"א מונח ודרגא, גם יהב"י כתב בֶּן־יאיר, ועוד נמנה עמהם בן הישראלית והוא ביתיב, גם בפ' מסעי מסר כי לקחו ה' מאריכין ברים תיבותא ובפ' משפטים (שמות כ"ג ד') מסר תמורתו אלא כי הפגע ה' בטעם מונח.

משפט כי אם. בכל הקריאה כי אם־ הטעם תחת כי ואם במקף במ"ג כי־אם וסי' כי־אם אשר יצא ממעיך (בראשית ט"ו ד') כי־אם בדם שופכו (במדבר ל"ה ל"ג) כי־אם רע לב (נחמי' ב' ב') כן נמסר במס"ג סוף פ' מסעי, ויאמר יהב"י בפ' ואתחנן כל אשר לא־ לא יתחברו במקף, וכל אשר־לו יתחברו במקף.

ואולם המקף הבא מפאת השמות הם על שלשה דרכים. הדרך האחד, כל שם דבר הבא על משקל פֹל בחולם כמו תֹם עֹז חק רֹב כֹל ודומיהם ונשתנה החולם לק"ח הם מוקפות לעולם ואפילו אם לא יהי' טעם התיבה השנית בתנועה הראשונה כמו לחק־עולם, בתם־לבבי, כל־הארץ, ורב־תבואות, ורב פנינים, כי הם מגזרת רוב שם דבר לשון ריבוי והקמץ קטוף

ואיכם

ואיכא כמו עצום ורב שהוא שם תאר והקמץ בו רחב · ומזה המין
גדל־חמה מן גדול, שלש־אלה מן שלש וכשתכה הקולם
לק"ח וכן כל דכוותהון. ומה שמצאנו כָּל עצמותי תאמרנה, כָּל
אחי רש שנאוהו שהם בקמץ ומנוגנים ע"פ המסרה, דע כי
הקמץ בהם רחב לא חטף וכן העיד רד"ק במכלול שקל פל, ועוד שלישי
וכָל בשליש עפר ארץ שהוא פעל עבר מגזרת כיל. גם בכל אלה
יבטל המקף וישוב הקולם לאיתנו בסבת שכונת הטעמים שכתבתי
למעלה כמו כָּל הנקרא בשמי (ישעי׳ מ"ג ו׳) שהוא ביתיב בעבור
הזקף שאחריו, וכן מִכָּל רמש האדמה (בראשית ו׳ כ׳) בתביר
בעבור הטפחא שאחריו וכן בעצבון תאכלנה כֹּל ימי חייך
(בראשית ג׳ יז) מפא"כ חברו הקודם לו בפסוק י"ד שהוא מוקף בעבור
שאם כבר קדם לו טפחא בתיבת תאכל.

הדרך השני, כל יַד בְּיַד, כַּף בְּכַף, בַּת בְּבַת
לְבַת, וכן כל חַי אני, חַי יְיָ כשמלת חי איננו בטעם מלך,
וכל שַׂר־צָבא, שַׂר־צָבָא, שַׂר־צבאו, וכן כל
נהר־פרת נהר־כבר ודומיהן, וכן הַר נבו כשהם
סמוכות לתיבה אחרת אף שהטעם בתנועה השנית מהשני׳ הן במקף
כמו ביד־עבדיו ביד־יוסף, בכף־מדין, בת־פרעה,
בבת־יעקב, בת־עמינדב, וכן דם־זבחי, וכל כל

נאום־ה׳ במקף. אך אמנם לפעמים יבטל המקף אם במלת ביד בכף כשיפול בהם טעם מהמלכים בדין שכונת הטעמים אע״פ שהם סמוכות בענין כמו בְּיַד יעקב בנה, בְּיַד רעהו העדלמי; וכן כשהתיבה השניה תאר להם כמו בְּיָד רמה, בְּיָד חזקה כי אז אינם סמוכות כי מלות רמה וחזקה הם תארים לבד ולכן נשתנה הפתח לקמץ, וכן דָּם נקי (דברי׳ י״ט י׳ וכ״ז כ״ה) הד״לת בשניהם קמץ בכ״י ובעדות המסלול בשקל פל כי נקי תאר לדם לכן נקמץ, וכל ספריטו השתבשו בהם. ועוד יבטל המקף כשכבר קדם להם מלה זעירה המוקפת כגון עַל־יד, את־יד, את־דבר, על־דבר פעור, כי אז אין מלת יד מלה זעירא כי שתי המלות לתיבה אחת נחשבו, אכן אם המלה המנוגנת גם היא זעירא שטעמה בראשה אז שלשתם מחוברי׳ במקף כמו עַל־דבר־קרה, ודומיהם.

הדרך השלישי, כל השמות הנרויים שנשתנו לסגול בעבור הסמיכות כולם מוקפים כגון אֶת־העיר, בֶּן־אברהם, בְּלֶב־ים, וכל הֶן־כל, הֶן־אל, הֶן־אלה, הֶן־אני, כֶּן־הוא. שֶׁן־סלע, ושֶׁן־בהמות, שֶׁם־בנו, שֶׁשׁ־הנה שנא ה׳, וכל דומיהם כשהם סגולים הם מוקפים זולת אותן המנויי׳ במסרה סגון בֶּן ו׳ בטעם וכל הלבן מבן ומבן דכוותהון. וכל הנרויין לא תוקפנה כ״א בתנאי שהזכרנו להם במה שקוס,

וכמסרה

ובמסרה בֵּין־ ד' לרויים ומוקפים, ולארבעתם בלתי סמוכות באמת לכן הם לרויי', ומוקפי' בעבור דוחק השכינות ועוד במסרה אֶת ג' סגולי' ובלתי מוקפים וחד אֶת־ לר"י ומקף, וכמהו גם במכלול שער דקדוק המלי'. ובזולם יבטל המקף וישוב הלר"י לאיתנו בחסרון השכני' הראויי'.

ועוד דע והבין כי בכל מקום שנפלו שלש תיבות תחת ממשלת המלך אם השנית סמוכה לשלישי' הראשונ' במשרת והשנית במקף לשתי סבות, האחת כי השנית היא הסמוכה באמת, והאחרת כי היא היותר קרובה אל המלך כמו רֹעֵי מִקְנֵה־אַבְרָם, אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן, וְהִנֵּה כֶסֶף־אִישׁ, יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים, וְדִבֵּר בְּתוֹךְ־הַבַּיִת, שֵׁם אֵשֶׁת־אַבְרָם, וכל שכן בהיות השנית מלרע וטעם השלישית בראשה כמו ובין רֹעֵי מִקְנֵה־לוֹט, ולכן במקלת המדוייקי' בֵּין אֹהֶל־מוֹעֵד (שמות ל' י"ח) המהפך במלת בין וכ"ה במקלת ס"ם בעדות יהב"י, וכן כשאין השנית סמוכה לשלישית אבל השלישית תאר לשנית גם שם תוקף השנית כמו זִקְנֵי הָעִיר־הַהִיא, את הֵן הָעָם־הַזֶּה, דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת, ואפילו אם אין השלישית תאר לשנית אבל שניהן ממין אחד גם שם תיקפנה כמו מִשְׁפַּט גֵּר־יָתוֹם, שְׁנוֹת דּוֹר־וָדוֹר, כי התיבה הראשונה נסמכת על אחיהן; אבל אם הראשונה סמוכה לשנית

והשלישית

משפטי הטעמים

והשלישית תאר לראשונה או תוקף הראשונה כמו כל שעיר־
עזים אחד, וכן אפילו כשאין הראשונה סמוכה אבל היא מלה
קטנה והיא ממין השנית גם שם תוקף הראשונה כמו גר־יות ושבן
אנבי, ומכש"כ כשהמלה הקטנה הראשונה היא סמוכה באמת אל
התיבה השנית שהיא גדולה כמו ושם־הנהר השני, וגם כל
שם־המקום ההוא המוטעם בטפחא, אכן אם אין השנית
סמוכה לשלישית באמת והטעם ההוא ראוי לשני משרתים או יבטל
המקף והמלה הראשונה תתכנן במשרת הראשון לטעם ההוא אם מונח
או קדמא כמשפטם המפורש בהם כמו שם המקום ההוא
(יהושע ה׳ ט׳ ז׳ כ״ו) ושם אשתו מהיטבאל (בראשי׳ ל״ו ל״ט)
ושם אלהים אחרים (שמו׳ כג יג) ושעיר עזים אחד
דראש קדש, ושם האשה המוכה (במדב׳ כה) לכן טובים
במישור שהגירסא הנכונה ושם הנהר השלישי (בראשי׳ ב)
בקדמא ושלא כדין הגיה בעל א״ת מקף. וכבר קדמו הסכם המתקן יהב״י
והעיד שבכל ס״ס הזקנים ... הנהר השלישי בקדמא וכן עיקר.

תמו דרכי ההקפה, ונשלמו משפטי ההעמדה והמרולה
במבטא לשון עברי, ומשפטי הטעמים לכ״ד ספרי קדש.

ברוך השם דסייען עד כען.

